

bulletin 12

AKADEMIE VĚD ČR

ab 2012

akademický

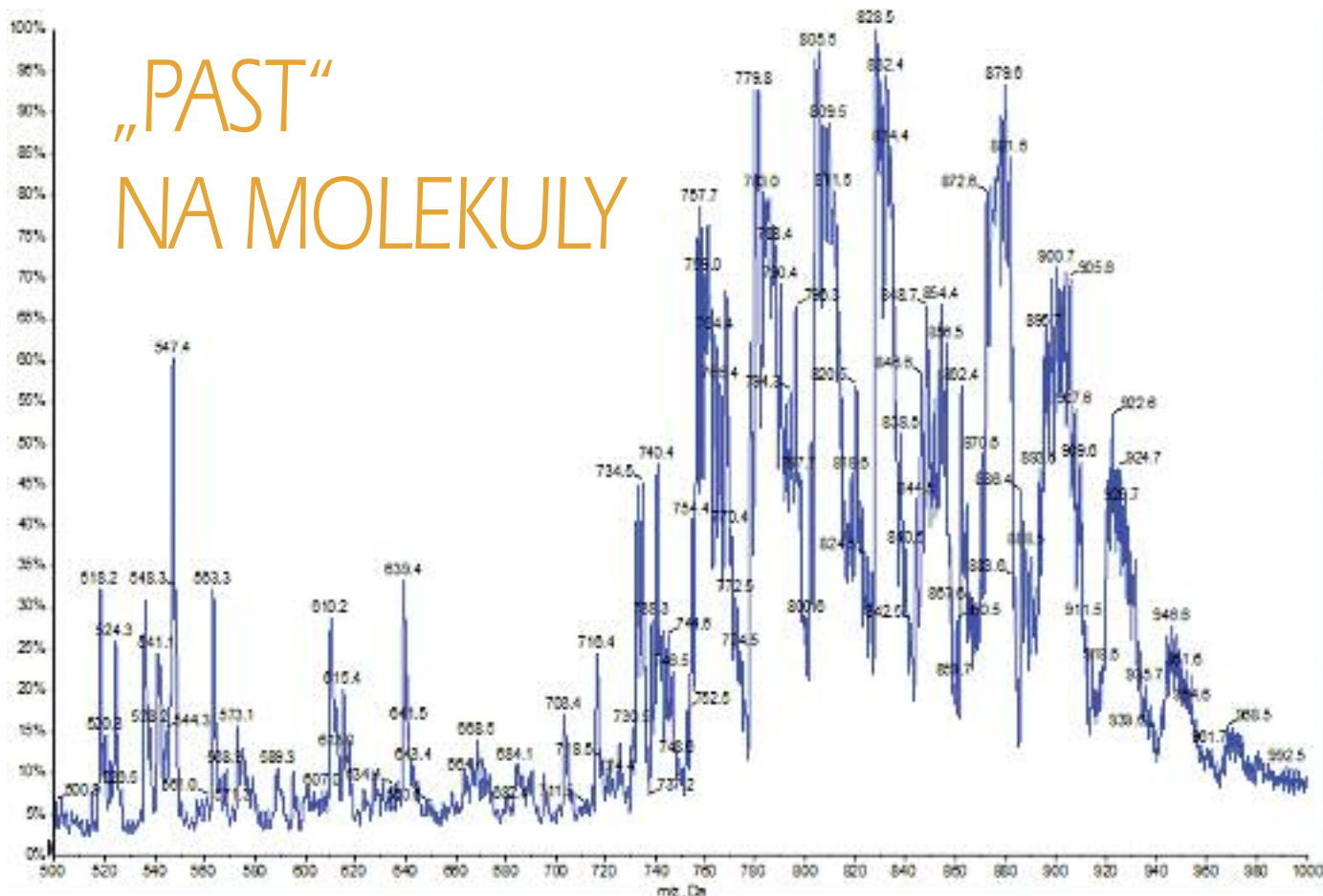

FOTO: ARCHIV MÚA AV ČR

Emblém převzatý
z publikace
Abhandlungen
der Böhmisches
Gesellschaft
der Wissenschaften
z roku 1786.

Písemnosti měly vždy tak velký význam, že se vedle finanční hotovosti v drahých kovech stávaly součástí pokladů. Jistým druhem pokladu Akademie věd je archiv, který dokládá, odkud vyšla a kam se ubírala moderní česká i německá vědecká obec na našem území. Archiv Akademie věd byl založen před 60 lety, více k výročí na str. 28–31.

„PAST“ NA MOLEKULY

Fyziologický ústav AV ČR představil 16. října 2012 špičkový hmotnostní spektrometr QTRAP 5500. Nové zvětšovací zařízení, které patří do řady hybridních hmotnostních spektrometrů (systémů kombinujících trojitý kvadrupól a lineární iontovou past), umožní detailní analýzu působení přijímané potravy nebo léků na tkáňové a buněčné metabolické systémy. Analytické možnosti přístroje za zhruba 10 milionů korun budou k dispozici i dalším ústavům a pracovištím. Podrobnější informace naleznete na www.avcr.cz.

red

VŠECHNA FOTA: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Přístroj předvedl Ondřej Kuda z Oddělení biologie tukové tkáně FGÚ.

Slavnostní odpoledne moderoval František Vyskočil z Oddělení buněčné neurofyziologie FGÚ.

V úvodu promluvila ředitelka Fyziologického ústavu AV ČR Lucie Kubínová.

Vedoucí Oddělení biologie tukové tkáně FGÚ Jan Kopecký

Obálka	
„Past“ na molekuly	2
Do další padesátky v novém	3
De scientia et humanitate optime meritis	4
Obsah, úvodník	1
Noví ředitelé	
Otázky pro ředitele ústavů Akademie věd ČR, veřejných výzkumných institucí	2
Informace ze 48. zasedání Akademické rady AV ČR	5
Informace ze 49. zasedání Akademické rady AV ČR	5
Událost	
Výroční den – 17. listopad	6
Téma měsíce	
Ukaž svou energii – Týden vědy a techniky 2012	8
Zahraniční styky	
Spolupráce s Národním centrem vědeckého výzkumu	12
Věda a výzkum	
BIOCEV – na mapě evropské a světové vědy	14
Cesta žen českou vědou	16
K návrhu zákona o národním parku Šumava	18
Učená společnost na Šumavě	20
Představujeme projekty	
Sesuvy a povodně z ledovcových jezer	21
Ocenění	
Listopadová výročí v režii Hlávkovy nadace	
Lužanská ocenění	24
Uctění 17. listopadu	25
Medaile Vojtěcha Náprstka	26
Medaile Jana Evangelisty Purkyně	27
Medaile Bernarda Bolzana	27
Výročí	
Jubileum Masarykova ústavu a Archivu AV ČR	28
Portréty z Archivu	
Václav Láska	32
Vzdělávání	
EUSTORY aneb Jak porozumět historii	33
Popularizace	
Hříšníci a „hříšníci“	34
Z Bruselu	
Znalostní trojúhelník v Horizontu 2020	36
Knihy	
Formáty elektronických knih – jak si vybrat	37
Nové knihy	38
Skrytá poselství vědy nově jako e-kniha	38
Píšu o všem, na co jsem si vzpomněl	39
Ve znamení „bdělosti a ostražitosti“	39
Resumé	40
Autorský rejstřík	I–IV
Věcný rejstřík	V–VIII

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, ARCHIV AUTORKY

Vážení a milí čtenáři,

uzavíráme další rok, který byl nejen plný obav o budoucnost Akademie (hrozba rozpočtových škrťů jako by tvořila pomyslný refrén stále stejné písničky), avšak současně přinesl české vědě nové možnosti, bylo zahájeno budování velkých vědeckých infrastruktur ELI a BIOCEV, Akademie je řešitelem a spoluřešitelem projektů EU...

Vstupujeme do výročního roku, ve kterém slaví Česká republika krásné kulaté dvacetiny, k nimž se přidává také Akademie věd České republiky. Při zrodu nově koncipované badatelské instituce figuroval *Akademický bulletin* tehdy jako nejdůležitější informační kanál (bylo to dlouho před rozšířením internetu). Jako malý dárek ke kulatinám Akademie se nám podařilo připravit elektronické kopie bulletinů z té doby, které budeme postupně zveřejňovat na našich webových stránkách.

Děkujeme za přízeň, kterou jste nám po celý rok vyjadřovali, a přejeme všechno nejlepší v novém roce.

MARINA HUŽVÁROVÁ
a kolektiv redakce *Akademického bulletinu*

AKADEMICKÝ BULLETIN

Vydává: **Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., 110 00 Praha 1, Národní 3**
ISSN 1210-9525, registrační číslo MK ČR E 8392

Šéfredaktorka: Mgr. Marina Hužvárová (HaM), tel.: 221 403 531, fax: 221 403 356,
e-mail: huzvarova@ssc.cas.cz

Redakce: Ing. Gabriela Adámková (srd), tel.: 221 403 247, e-mail: adamkova@ssc.cas.cz;
Mgr. Luděk Svoboda (lsd), tel.: 221 403 375, e-mail: svobodaludek@ssc.cas.cz;
fotografie: Mgr. Stanislava Kyselová (skys), tel.: 221 403 332, e-mail: kyselova@ssc.cas.cz;
tajemnice redakce: Bc. Markéta Pavlíková (MaP), tel.: 221 403 513, e-mail: pavlikova@ssc.cas.cz
Překlad resumé: Luděk Svoboda, John Novotný; jazyková korektura: Irena Vítková,
tel.: 221 403 289, e-mail: vitkova@ssc.cas.cz

Redakční rada: předseda – PhDr. Jiří Beneš; členové – RNDr. Antonín Fejfar, CSc., Ing. Pavol Ihnát, PhDr. Antonín Kostlán, CSc., prof. RNDr. Ing. Michal V. Marek, DrSc., doc. RNDr. Karel Oliva, Ph.D., Ing. Karel Pacner, doc. RNDr. Eva Zažimalová, CSc.

Grafická úprava: Zuzana Grubnerová
Tisk: Serifa, s. r. o., Jinonická 80, 158 00 Praha 5, e-mail: serifa@volny.cz

Příspěvky přijímáme e-mailem na adresu abicko@ssc.cas.cz.
Redakce si vyhrazuje právo příspěvky krátiť. Za odborný obsah příspěvku ručí autor.

Adresa redakce: Praha 1, Národní 3, 4. patro – Viola; <http://abicko.avcr.cz>.
AB 12/2012 vychází 12. prosince 2012.

OTÁZKY PRO ŘEDITELE VEŘEJNÝ

V tomto čísle uveřejňujeme odpovědi ředitelů akademických pracovišť (veřejných výzkumných institucí), kteří byli do vedení ústavů nově zvoleni.

- 1. Jakým směrem povedete rozvoj svého ústavu? Co se od přechodu na VVI povedlo nejvíc? Kde zůstávají bolavá místa?**
- 2. Odrazilo se na činnosti vašeho ústavu hodnocení pracovišť? Ovlivnilo jej do budoucna?**
- 3. VVI jsou financovány z dvojího druhu zdrojů. Jak by měl vypadat ideální poměr prostředků institucionálních a účelových?**

I. OBLAST VĚD O NEŽIVÉ PŘÍRODĚ

Doc. RNDr. **Vladimír Karas**,
DrSc.
Astronomický ústav AV ČR,
v. v. i.

1. V kontextu vědeckého bádání jsou astronomie a astrofyzika svázány s matematikou a fyzikou. Profesionální výzkum, má-li být i do budoucna schopný konkurovat v mezinárodním srovnání, musí při interpretaci pozorovacích výsledků co nejvíc využívat moderní poznatky teoretického výzkumu a naopak směry teoretického bádání musejí brát ohled na (astro)fyzikální realitu. Těsná interakce teoreticky zaměřených vědců s experimentátory je proto zřejmou nutností a v období od přechodu k formě vědecko-výzkumné instituce se dále posiluje. Úspěšný výzkum je především takový, který využívá mezinárodní spolupráci k získávání nových observačních dat a jenž dokáže interpretovat astronomická pozorování pomocí dobře verifikovatelných modelů a vědeckých teorií. V dosavadní funkci zástupce ředitele pro zahraniční styky ASÚ AV ČR jsem mohl sledovat, jak se ústav intenzivně zapojuje do mezinárodní spolupráce, a to zejména v rámci Evropské jižní observatoře, Evropské kosmické agentury a dalších organizací či projektů. Tento trend by měl pokračovat i nadále. Vzhledem k rostoucímu množství a významu externích projektů různých poskytovatelů bude třeba diskutovat a upřesnit procedury schvalování navrhovaných záměrů, abychom dodrželi logickou časovou posloupnost a zajistili financování schválených projektů.

S ohledem na význam efektivní dělby práce mezi staršími vědeckými pracovníky a mladšími vědci na úrovni studentů, doktorandů a postdoků budeme i nadále kooperovat s univerzitami u nás i v zahraničí. Je důležité, aby k nám měli zájem přicházet noví a kvalitně připravení absolventi a aby se naopak absolventi, které vyškolí naši

zaměstnanci, dokázali prosadit i na zahraničních působištích obdobného zaměření. Přesvědčil jsem se, že v porovnání s vyspělými zahraničními institucemi, ale také některými ústavy Akademie, má naše pracoviště ve vztahu k zahraničním zaměstnancům dosud rezervy, které bych rád postupně řešil. Nemělo by nás překvapovat, že se formy spolupráce budou vyvíjet a transformovat například podle toho, jak se mění legislativní rámec této spolupráce.

2. V kontextu personálního rozvoje je přesvědčivě doloženo, že náročný vědecký obor, jakým je astronomie a astrofyzika bezesporu jsou, potřebuje k úspěšnému rozvoji spolupráci zkušenějších (tzn. starších) odborníků s kolegy a kolegyněmi z mladších ročníků; větší výkyvy kterýmkoli směrem byly vždy na škodu z pohledu dlouhodobého vývoje oboru. Také v nadcházejícím období bude důležité zachovat takovou rovnováhu. To neznamená pouze zaplnit případné chybějící pracovní pozice hledáním nových pracovníků, ale také tlak na náročná hodnocení v pravidelných intervalech – jednak formou hodnocení pracovišť, ale i interních atestací s rozumným odstupem a dobře definovanými a stabilními kritérii. Je třeba brát ohled především na přínos pro rozvoj pracoviště a oboru na mezinárodní úrovni, přičemž obdobná hlediska by měla platit pro jednotlivce i organizační celky – skupiny a oddělení.

3. V kontextu ekonomického rozvoje, který ve svých důsledcích určuje mantinely možného rozvoje pracoviště a oboru, by v současnosti bylo podávání přesnějších koncepcí bohužel jen věstěním. Je však zřejmé, že možnosti dalšího extenzivního rozšiřování jsou nepravděpodobné a že se všichni vědeckí pracovníci musejí aktivně podílet na získávání podpory pro vědecké bádání, které by mělo i nadále zůstat základním posláním vědeckého a výzkumného pracoviště. To lze činit jak podílem na přímé výchově budoucí vědecké generace, tak i ovlivňováním ostatní laické veřejnosti, která o náš obor zájem nepochybně má. Vyvážený poměr institucionálního a účelového financování je jedním z motivačních prvků, přičemž ani jedna z obou složek by neměla nad druhou výrazně převažovat.

ÚSTAVŮ AKADEMIE VĚD ČR, CH VÝZKUMNÝCH INSTITUCÍ

II. OBLAST VĚD O ŽIVÉ PŘÍRODĚ A CHEMICKÝCH VĚD

Ing. **Miroslav Punčochář**,
CSc., DSc.

Ústav chemických procesů
AV ČR, v. v. i.

1. Jako nově zvolený ředitel se necítím úplně kompetentní hodnotit vývoj v ústavu od zavedení statutu v. v. i. Mohu pouze konstatovat, že ústav obstál docela dobře v posledním hodnocení. Záměry, ke kterým se hlásím, jsou tyto: zkvalitnit proces hodnocení vědeckých pracovníků, vytvářet dobré podmínky pro mladé talentované vědce a zvýšit úsilí v dotahování aplikovaného výzkumu až do úspěšného konce.

2. Z hodnocení pracovišť jsme samozřejmě vyvodili důsledky, avšak v našem případě nijak drastické, neboť hodnocení dopadlo poměrně příznivě. Podnětnější informací pro mě budou výsledky pravidelné atestace vědeckých pracovníků, která nás čeká v roce 2013.

3. Ideální poměr by byl asi 80 % prostředků institucionálních a zbytek z grantových soutěží či mimorozpočtových příjmů (licence, SOD atd.), což by umožnilo klidnou koncepční práci, ale zároveň by zůstal zachován motivační prvek. Tato představa však v současné době neodpovídá realitě, a proto si dovoluji říci, že by mělo být zachováno minimálně 60 % institucionálního financování, aby nebyla narušována koncepčnost badatelské práce. ÚCHP má dobrý potenciál pro aplikovaný výzkum, a tak je mým přáním dostat se s mimorozpočtovými příjmy k deseti procentům rozpočtu.

RNDr. **Martin Vágner**, CSc.

**Ústav experimentální
botaniky** AV ČR, v. v. i.

1. Asi všichni ředitelé budou skloňovat slovo excelence. Cesta k ní vede přes prioritní podporu těch nejlepších skupin, přes zapojení do významných mezinárodních projektů a také vyhledávání směrů, vědeckých skupin a individualit,

jejichž potenciál by se mohl zdárně rozvinout v dalších letech.

Ústav zaznamenal od roku 2007 více úspěchů (zvyšuje se vědecká výkonnost, účastní se významných mezinárodních projektů, je úspěšný ve velkých projektech OP VaVpl a OPPK). Ty nejpodstatnější pro zdárné fungování ústavu jsou dva: podařilo se postavit novou budovu v lysolajském areálu v Praze, kam se přestěhovali pracovníci ze tří dislokovaných pracovišť (roztříštěnost ústavu byla hlavní výtkou hodnocení na konci minulého tisíciletí), a také byla zkolaudována nová budova olomouckého pracoviště (financována z evropských zdrojů OP VaVpl). I ona znamená přesun našich pracovníků do vědeckého centra a navíc na rozdíl od stávající budovy neleží v zátopovém pásmu řeky Moravy.

Bolavým místem je stále se snižující institucionální dotace, která nás v prvních letech donutila omezit méně podstatné věci a racionalizovat provozní chod ústavu; nicméně nyní již krácení dotace dopadá i na funkční vědecké útvary. Negativní dopad průběžného snižování dotace navíc umocňuje stálá nejistota jakéhokoli rozpočtového výhledu do budoucnosti.

2. Poslední hodnocení pracovišť AV ČR spolu s interním hodnocením vědeckých útvarů, které každoročně provádíme od roku 2007, letos vyústilo ve zrušení tří vědeckých skupin a redukcí spojenou se změnou vedoucí u skupiny další. Interní hodnocení jednotlivců i vědeckých týmů postupně rozevívá nůžky v odměňování mezi nejlepšími a průměrnými.

3. V naší instituci suma získaných účelových prostředků již výrazně převyšuje institucionální dotaci. To na jednu stranu ukazuje chvályhodnou schopnost vědeckých týmů uspět v nemalé konkurenci v soutěži o zdroje, na stranu druhou snižující se institucionální dotace znamená zmenšení manévrovacího prostoru pro podporu nejlepších vědeckých týmů. Jinými slovy: pokud má ředitel ostře řezanou tužku pro psaní vědecké koncepce, pak v tomto uspořádání mají poskytovatelé tlustý černý fix.

Jako optimální poměr mezi institucionálními a účelovými prostředky vidím přibližně 50 : 50. Stále významnější se zdají být vlastní získané prostředky instituce, které jsou čím dál více nutné pro finanční spoluúčast v řadě typů projektů. Jsem také pro, aby část prostředků byla v soutěži přidělována konkrétním týmům pouze na základě mimořádných aktivit, výkonů a výsledků dosažených v minulosti.

III. OBLAST HUMANITNÍCH A SPOLEČENSKÝCH VĚD

Prof. PhDr. **Eva Semotanová**, DrSc.
Historický ústav AV ČR, v. v. i.

1. Historický ústav AV ČR je součástí sítě domácích i zahraničních vědeckých, výzkumných a vysokoškolských institucí; základní výzkum uskutečňuje v oboru českých, československých a obecných dějin. Devadesát let jeho existence svědčí o významu bádání pracovníků ústavu v oblasti historických věd. Rozvoj ústavu na všech pracovištích (Praha, Brno, České Budějovice) včetně zahraniční pobočky v Římě (Český historický ústav) budou směřovat k uskutečnění prioritních badatelských témat za podpory kvalitní činnosti servisních útvarů, jimiž jsou mimo jiné unikátní oborová knihovna, mapová sbírka, pozůstalost Augusta Sedláčka a nakladatelství Historický ústav.

V základním i aplikovaném výzkumu považují za nezbytné aspekty badatelské činnosti multidisciplinaritu, komparativní přístupy, vyváženost tradičních výzkumných témat a tematické atraktivitu dle společenské objednávky (mimo jiné v oblasti zpřístupňování kulturního dědictví), mezinárodní reflexi a spolupráci, přenos výsledků výzkumu do edukačního procesu a přenos výsledků výzkumu širší veřejnosti ve smyslu tvorby a podpory historického vědomí společnosti.

Rozvoj ústavu a koncepci jeho činnosti jsem založila na šesti základních pilířích: 1. na hodnotovém rozvoji instituce, 2. na etapizaci rozvoje instituce, 3. na základní charakteristice výzkumné činnosti HÚ AV ČR, 4. na specifikaci tematických okruhů výzkumné činnosti HÚ AV ČR, 5. na využití metod Facility Managementu, 6. na kompozitním financování. Tyto pilíře vystihují dynamiku koncepce ve smyslu její orientace na komplex problémových okruhů, které jsou samostatné, ale mají společného jmenovatele v rozvoji HÚ AV ČR jako výzkumné instituce. Cílem je zpracovat a publikovat z činnosti HÚ AV ČR významná vědecká díla encyklopedické, syntetické, atlasové a analytické povahy a nadále vydávat prestižní oborová periodika.

Např. v oblasti hodnotového rozvoje instituce budou ústav směřovat k následujícím prvkům hodnotového systému: tradice a kontinuita, vývoj a změna, jedinečnost a výjimečnost, spolehlivost a jistota, vztahy, vazby, sítě. Tradice a kontinuita vyjadřují institucionální a vědeckovýzkumnou návaznost na přímé předchůdce HÚ AV ČR od roku 1921 a na prioritní badatelská témata, vyjádřená v tezích výzkumných záměrů po roce 1989. Vývoj a změna charakterizuje průběžnou akceptaci nových diskursů a směrů výzkumu v historických vědách s ohledem na mezinárodní trendy, metodologii a souhrn výsledků zahraničních

historiografií. Jedinečnost a výjimečnost, zejména však nejvýznamnější kontrolovatelné výsledky podpoří HÚ AV ČR v pozici veřejné výzkumné instituce s profilovými moduly bádání. Spolehlivost a jistota představí HÚ AV ČR jako renomovanou instituci, jejíž vědecké výsledky jsou ve svém celku přínosné a mezinárodně respektované. Vztahy, vazby a sítě posílí pozici HÚ AV ČR v komunitě výzkumných institucí, a to v rámci Akademie věd ČR a vysokých škol. Zároveň představí zasíťování HÚ AV ČR v mezinárodní spolupráci. Podpoří vytváření vazeb na subjekty spjaté s aplikovaným výzkumem, ale i s edukačními procesy, osvětou a popularizací.

Ve všech etapách rozvoje HÚ AV ČR (2012–2017 s důrazem na tvorbu badatelské koncepce od roku 2014) se zaměřím na pokračování dlouhodobých projektů celospolečenského významu, jimiž jsou *Akademická encyklopedie českých dějin*, *Akademický atlas českých dějin* s dalšími svazky, *Biografický slovník českých zemí*, edice k pramenné základně období středověku, raného novověku a 19. i 20. století a *Bibliografie dějin českých zemí*. Dlouhodobé projekty doplní analytické práce jednotlivých výzkumných týmů a útvarů, z nichž mnohé patří k projektům, podporovaným z grantových prostředků.

Za pozitiva přechodu na v. v. i. od roku 2007 považují relativní uvolnění strukturování rozpočtu ústavu a smysluplné využívání finančních prostředků. Tento způsob hospodaření je nemalou motivací, která se promítá do různých oblastí činnosti výzkumných i nevýzkumných pracovníků. Nároky na vědecko-organizační činnost managementu ústavu i na jednotlivé pracovníky vzrostly, tuto skutečnost však nelze přisuzovat pouze přechodu na v. v. i.

2. Hodnocení pracoviště přispělo k vytvoření souhrnného pohledu na činnost ústavu ze strany zahraničních hodnotitelů, ale i sebereflexe pracovníků ústavu. Zpracování SWOT analýzy vedlo k zamyšlení nad jednotlivými prvky této metodiky ve vztahu k reálným skutečnostem v útvarech ústavu.

3. Kompozitní financování je jednou z možností podpory řešení aktuálních projektů. Podíl neinstitucionálních finančních prostředků na rozpočtu HÚ AV ČR je celkově menší oproti ústavům I. a II. vědní oblasti, a to z důvodu nižšího finančního objemu jednotlivých grantů v humanitních oborech. Pracovníci ústavu však využívají všech možností ucházet se o projekty ve vyhlášených veřejných soutěžích a vedení ústavu tyto aktivity podporuje. Přesto některé z celospolečensky významných projektů encyklopedické, ediční a atlasové povahy vyžadují dlouhodobé financování, jehož zabezpečení je ovšem z institucionálních i účelových prostředků obtížnější.

(Pokračování)

Informace ze 48. zasedání Akademické rady AV ČR

Akademická rada se dne 18. října 2012 zabývala těmito nejdůležitějšími záležitostmi:

Schválila

■ postup přípravy výročního hodnocení v AV ČR včetně oslovy výroční zprávy o činnosti AV ČR za rok 2012 a harmonogramu její přípravy,

■ statut Ekonomické rady AV ČR.

Jmenovala

■ prof. Ing. Pavla Vlasáka, DrSc., členem Rady programu interní podpory projektů mezinárodní spolupráce AV ČR,

■ Mgr. Vojtěcha Pravdu, Ph.D. (Matematický ústav AV ČR, v. v. i.) místopředsedou Dozorčí rady Matematického ústavu AV ČR, v. v. i.

Doporučila předsedovi AV ČR

aby udělil:

■ Čestnou oborovou medaili Ernsta Macha za zásluhy ve fyzikálních vědách prom. fyz. Miladě Glogarové, CSc. (Fyzikální ústav AV ČR, v. v. i.),

■ Čestnou oborovou medaili Gregora Johanna Mendela za zásluhy v biologických vědách prof. Stevenu M. Reppertovi, MD (University of Massachusetts Medical School, Worcester, USA),

■ Čestnou oborovou medaili Josefa Dobrovského za zásluhy ve filologických a filosofických vědách Ludmile Norajrovně Budagovové, DrSc. (Institut slavjanovedění, Rossijskaja akademija nauk, Moskva, Rusko),

■ aby na základě návrhu Rady Ústavu anorganické chemie AV ČR, v. v. i., jmenoval Ing. Janu Bludskou, CSc., do funkce ředitelky Ústavu anorganické chemie AV ČR, v. v. i., na pětileté funkční období s účinností od 1. listopadu 2012 do 31. října 2017.

Vzala na vědomí

■ informaci o přípravě volby kandidáta na předsedu AV ČR pro funkční období 2013–2017,

■ informaci o podpoře výzkumu ze zdrojů EU ve finančním období 2014–2020.

Informace ze 49. zasedání Akademické rady AV ČR

Akademická rada se dne 6. listopadu 2012 zabývala těmito nejdůležitějšími záležitostmi:

Schválila

■ Zprávu o činnosti Akademické rady AV ČR za období od XL. zasedání Akademického sněmu AV ČR,

Jmenovala

■ Ing. Jana Vondráka, DrSc. (Astronomický ústav AV ČR, v. v. i.) členem Dozorčí rady Geofyzikálního ústavu AV ČR, v. v. i., s účinností od 6. listopadu 2012 na pětileté funkční období, tj. do 5. listopadu 2017,

■ RNDr. Aleše Stuchlíka, Ph.D. (Fyziologický ústav AV ČR, v. v. i.) k 15. listopadu 2012 členem Ediční rady AV ČR,

■ prof. PhDr. Jaroslava Pánka, DrSc., ředitelem Českého historického ústavu v Římě s účinností od 1. ledna 2013 do 31. prosince 2016,

■ Komisi Českého historického ústavu v Římě na dobu čtyř let (od 1. listopadu 2012 do 31. října 2016) ve složení: PhDr. Tomáš Čemušák, Ph.D. (Moravský zemský archiv v Brně), PhDr. Eva Drašarová, CSc. (Národní archiv), prof. PhDr. Ivan Hlaváček, CSc. (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze), prof. PhDr. Zdeňka Hledíková, CSc. (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze), PhDr. Jiřina Jedináková (Kancelář AV ČR), prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc. (Historický ústav AV ČR, v. v. i.), PhDr. Alena Pazderová (Národní archiv), Mgr. Stanislav Petr (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.), prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc. (Historický ústav AV ČR, v. v. i.), doc. PhDr. Michal Stehlík, Ph.D. (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze), prof. PhDr. František Šmahel, DrSc. (Centrum mediévistických studií AV ČR a UK v Praze), PhDr. Jiří Úlovec (Odbor Archivní správy Ministerstva vnitra ČR), prof. PhDr. Petr Vorel,

CSc. (Fakulta filozofická Univerzity Pardubice), PhDr. Jana Zachová, CSc. (Centrum mediévistických studií AV ČR a UK v Praze).

Doporučila předsedovi AV ČR

■ aby udělil *Fellowship J. E. Purkyně*:

■ Dr. Héctoru Vázquezi Melisovi, navrženému Fyzikálním ústavem AV ČR, v. v. i., na dobu pěti let,

■ Mgr. Martinu Friákovi, Ph.D., navrženému Ústavem fyziky materiálů AV ČR, v. v. i., na dobu pěti let,

■ Mgr. Marku Kapičkovi, Ph.D., navrženému Národohospodářským ústavem AV ČR, v. v. i., na dobu pěti let,

■ prof. Georgu Pavlakosovi, Ph.D., LL. M., navrženému Ústavem státu a práva AV ČR, v. v. i., na dobu tří let,

■ Mgr. Dr. phil. Tomasz Derlatkovi, navrženému Slovanským ústavem AV ČR, v. v. i., na dobu pěti let.

Vzala na vědomí

■ materiál o volbě kandidáta na předsedu AV ČR pro funkční období 2013–2017 včetně vyjádření sekcí AV ČR k navrženému kandidátovi a návrhu na upřesnění procedury volby,

■ návrh zprávy o ekonomické situaci Akademie věd ČR a návrh jejího rozpočtu na rok 2013 pro Akademický sněm AV ČR,

■ podklad pro návrh usnesení XLI. zasedání Akademického sněmu AV ČR,

■ informaci o 86. valném shromáždění Union Académique Internationale,

■ zprávu o výsledcích kontroly v Ústavu experimentální medicíny AV ČR, v. v. i., a o opatřeních k nápravě zjištěných nedostatků.

VÝROČNÍ DEN – 17. LISTOPAD

Ve světě slavený od roku 1941 jako Mezinárodní den studentstva, v bývalé Československé federativní republice vyhlášený roku 1990 za Den boje studentů za svobodu a demokracii a v současné České republice ustanovený od roku 2000 za státní svátek a Den boje za svobodu a demokracii. Škoda jen, že se nám někam vytratili studenti, protože v roce 1939 právě v tento den zavřeli nacisti české vysoké školy, zatkli představitele vysokoškoláků, devět jich popravili a 1200 českých studentů poslali do koncentračních táborů. Týmž dnem roku 1945 vstoupily v platnost Benešovy dekrety 122 a 123/1945 Sb. o zrušení německé univerzity v Praze a německých technických vysokých škol v Praze a Brně. 17. listopadu si také připomínáme 60 let od zahájení činnosti Československé akademie věd v roce 1952.

Jak se Akademie vyvíjela v době minulého režimu a jak významnou institucí byla? Otázky, které by měly být hlasitě zodpovězeny zejména kvůli hlasům, které Akademii věd stále ještě označují za relikv minulého režimu, za dinosaura na poli vědy.

**Předsedou ČSAV
byl v letech
1990–1992
Otto Wichterle.**

**Archiv Akademie
disponuje řadou
historických
snímků
– dobový záběr
z plesu ČSAV
(nedatováno).**

Z historie je známo, že Československá akademie věd (ČSAV) byla zřízena zákonem č. 52/1952 Sb. namísto České akademie věd a umění a Královské české společnosti nauk, které tehdy zanikly. Měla být po vzoru většiny vyspělých zemí institucí zřizovanou státem a soustředěnou na základní výzkum. V prvních letech byla do Akademie sloučena většina mimouniverzitních vědeckých pracovišť, zejména sedm ústředních přírodovědných ústavů, Slovanský a Orientální ústav a další. ČSAV se tak stala „nejvyšší“ československou vědeckou institucí, která měla zajišťovat komunikaci se zahraničím, plánovat vědu, vzdělávat vědce a udělovat vědecké tituly kandidát a doktor věd. Počátky Akademie jsou spojeny se jménem Zdeňka Nejedlého (do r. 1962), v pozdější uvolněné době

šedesátých let mohli zásluhou Františka Šorma (1962–1969) do ČSAV nastoupit i „politicky problematictější“ vědci jako např. Antonín Holý. Po vpádu sovětských vojsk v srpnu 1968 pak uplynulo téměř dvacet let, než po třech normalizačních představitelích ČSAV mohla být do jejího čela konečně demokraticky zvolena osobnost světového vědeckého formátu – Otto Wichterle (1990–1992).

Ale zpět do historie. Od roku 1960 se stala součástí ČSAV také Slovenská akademie věd (SAV). Připomeňme, že do roku 1961 měla ČSAV osm sekcí: matematicko-fyzikální, geologicko-geografickou, chemickou, biologicko-lékařskou, historickou; ekonomie, práva a filozofie; jazyka a literatury. Poté vzniklo dvacet dva vědeckých kolegií ČSAV (vedle nich měla dvanáct kolegií

OBĚ OTA: ARCHIV MÚA AV ČR

SAV), jež koordinovala tři oddělení – matematicko-fyzikální a technických věd; chemických a biologických věd; společenských věd. Pod kolegia spadaly jednotlivé ústavy a menší pracoviště nazývaná kabiny, nebo laboratoře. Vědecké výsledky se publikovaly v Nakladatelství Československé akademie věd, od roku 1966 Academia, kde mimo knih vycházela i řada časopisů.

Vědu, navzdory jejímu specifickému postavení, poškodil komunistický režim zásadním způsobem. Vědci nezbytně potřebují spojení se světem, a právě zahraniční kontakty byly omezovány, platila zde různá zahraniční embarga, dlouhodobé podfinancování i politický tlak na upřednostňování aplikačního výzkumu (nic nového pod sluncem). Z objektivních důvodů postihl ideologický vliv hlavně vědy společenské. Přesto si Akademie držela politicky liberálnější prostředí, které také umožnilo poskytnout azyl řadě vědců, kteří nesměli pracovat na vysokých školách. V některých oblastech se podařilo udržet krok a spojení se světem. Přesto je handicap v odtržení od světa a nejnovějších informačních i technologických zdrojů vědecké komunity částečnou odpovědí na dnes tak častou otázku, proč česká věda vyprodukovala jen jediného nobelistu – hned po sedmi letech od vzniku ČSAV, a pak už žádného...

Běžné veřejnosti není známo, že této ceně prakticky na dosah byly i další dvě osobnosti, Milan Hašek (biologie a genetika) a Antonín Holý (biochemie-medicína) a měl by se k nim připočítat i významný virolog Jan Svoboda. Mezi význačné osobnosti spjaté s ČSAV patřil také světoznámý vynálezce kontaktních čoček Otto Wichterle, dále matematici Eduard Čech a Ivo Babuška, astronom Zdeněk Ceplecha, geofyzik Vít Kárník, archeolog Bohuslav Klíma, neurochirurg Zdeněk Kunc, fyziolog Vilém Laufberger, teoretický fyzik Václav Votruba nebo veřejnosti známý filozof a spoluautor *Charty 77* Jan Patočka a další.

A kolik světových jmen by měla česká věda, kdyby režim nevyhnal tolik vynikajících lidí, kteří pak ve světě našli čest a slávu!

Československá akademie věd dospěla do svého konce jako čtyřicetiletá – namísto ní vznikla v roce 1992 Akademie věd České republiky. Ačkoli by se na první pohled nabízela prvoplánová souvislost s rozdělením Československa, nebylo tomu tak. Tehdejší vedení Akademie vynaložilo již v předcházejícím období značné úsilí, aby prosadilo nový model vědecké instituce a rozhodně není náhodou, že AV ČR vznikla už k 31. prosinci 1992, tedy logikou kalendářního počítání

vlastně o rok dříve než Česká republika. Okolnostem, které k vzniku nově koncipované Akademie věd České republiky vedly, se bude věnovat příspěvek Antonína Kostlána v *AB* 1/2013.

Připomeňme, že hned na „startovní čáře“ postihlo Akademii věd České republiky drastické snížení rozpočtu, jehož důvody ležely ale spoň v počátku spíše v rovině politické. Aby mohla Akademie přežít s úbytkem 400 milionů Kč, musel se počet pracovníků oproti roku 1989 snížit fakticky na polovinu, zrušeno bylo 22 ústavů. Po relativně klidném období mírného růstu, kdy ovšem bylo přijato velmi závažné rozhodnutí, jímž Akademie přišla o možnost udělovat vědecké hodnosti, což se pochopitelně odrazilo na fungování naší vědecké instituce a zejména na financování, pak velkou rozpočtovou erozi přinesl závěr a přelom první dekády 21. století. V letech 2009–2012 klesl státní příspěvek Akademii téměř o čtvrtinu (21 %), přičemž původně hrozila redukce rozpočtu na polovinu.

O palčivé otázce financování vědy informoval i v souvislosti s letošním 60. výročím Akademie věd prostřednictvím médií současný předseda AV ČR Jiří Drahoš. Konstatoval, že se podařilo zastavit propad financování obecně a následně tedy destabilizaci systému výzkumu a vývoje. Přesto ale veřejnost varoval, že finanční dieta, jako každá jiná, může být zdravá jen do určité míry. Když bude Akademie dostávat stále méně peněz, bude muset omezovat investice nejen do drahých přístrojů, bez nichž se současná špičková věda neobejde, ale také investice do infrastruktury, bude propouštět lidi a přestane být konkurenceschopná i v soutěžích o státní nebo evropské peníze. A nyní se už ocitá na pomyslné hraně.

Velkou vědu už dávno nejde dělat na koleně. V Česku se zásluhou pracovitých, nadaných a houževnatých lidí podařilo dosáhnout řady vynikajících výsledků. Chceme však víc: „olympijskou“ vědeckou reprezentaci, pro niž vznikají velké výzkumné infrastruktury, ale i špičkové podmínky v „běžných“ ústavech. Vědce může navíc od roku 2014 podpořit i nová koncepce Akademie věd České republiky, která bude klást větší důraz na posílení spolupráce mezi ústavami a jednotlivými týmy. ■

MARINA HUŽVÁROVÁ

UKAŽ SVOU ENERGII

Týden vědy a techniky 2012

Když se v říjnu 2001 uskutečnil premiérový ročník Týdne vědy a techniky (navazoval na Dny otevřených dveří, které pořádaly ústavy od r. 1998), tehdejší organizátoři asi netušili, jak významné postavení si mezi popularizačními aktivitami AV ČR během jedenácti ročníků vybuduje. Tentokrát vědecký festival v tradičním podzimním čase „ukousl“ z kalendáře rovnou dva týdny, když od 1. do 15. listopadu 2012 nabídl více než 400 akcí v Praze, Brně, Ostravě, Plzni, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Olomouci, Jihlavě i dalších městech. Mottem letošního ročníku se stala energie vědy. „Rádi bychom totiž poukázali, že energie je především síla a vůle k činům, objevování a chuť k vynalézání,“ vysvětlil při zahájení předseda AV ČR Jiří Drahoš.

Neformálního otevření Týdne vědy a techniky se 31. října 2012 v pražském sídle Akademie věd vedle předsedy Jiřího Drahoše dále zúčastnili někdejší předseda Václav Pačes, místopředsedkyně Senátu PČR Alena Gajdůšková, zástupkyně hlavního partnera festivalu Skupiny ČEZ Marie Dufková, šéfredaktorka časopisu *Lidé a země* Lenka Klicperová či Monika Vondráková, ředitelka Nadačního fondu Karla Janečka, který se k podpoře TVT připojil před dvěma lety. Podle předsedy AV ČR je příznačné, že největší festival svého druhu v tomto státě pořádá nejvýznamnější vědecká instituce: „Někteří se možná pozastaví, proč trvá 14 dnů. Od prvního ročníku, kdy sestával jen z několika přednášek a *Dnů otevřených dveří*, ovšem mohutněl a expandoval i mimo hlavní centra, v nichž sídlí akademické ústavy, a narůstal počet partnerů a spolupracujících institucí. Ukázalo se, že je potřeba týden o něco prodloužit. Dohodli jsme se však, že v názvu zůstane týden.“

Příjemný podvečer, jehož se, dlužno podotknout, nezúčastnilo tolik novinářů, kolik by si zahájení významné akce na podporu vědy jistě zasloužilo, pozvolna vyústil ve vernisáž *Botanika známá neznámá – 100 let České botanické společnosti*, jež se, jak vyzdvihl

předseda společnosti Lubomír Hrouda, věnovala pozoruhodným problémům botaniky řešeným nejnovějšími metodami, resp. souvisejícím s ohrožením naší přírody, například invazivními rostlinami.

Všichni, kdo se chtěli potěšit z botanické expozice v centru ICAVI, se „prokousávali“ zástupy studentů okupujících stánek Technet.cz, který stejně jako v minulém roce strategicky obsadil foyer hlavní budovy AV ČR. O pozornost zde soupeřily moderní technologie, s nimiž se jinak nelze běžně seznámit. Zájmu se těšily především 3D televizor Toshiba s 3D tiskárnou a pozoruhodná soutěž Mindball, v níž vítězili ti, kdo dokázali lépe soustředit své myšlenky. Cílem hry, jež se využívá k psychickému tréninku manažerů či sportovců, bylo soustředěním (mozkovou aktivitu snímala čelenka se senzory) dotlačit kuličku na stranu protivníka. Fanoušci technologií si mohli dále vyzkoušet helmu s 3D zobrazovačem nebo si pohrát s televizorem Samsung, který lze ovládat hlasem či gesty. Technet.cz připravil pro festival rovněž přednášky – první na téma *Tříkrát do hlubin vesmíru – Jak Čechoslováci pomáhají dobývat kosmos*, v níž se novinář a publicista Karel Pacner (během TVT rovněž pokřtil svou nejnovější vzpomínkovou knihu

**Nemyslíš?
Kuličkou
nepohneš!**

**3D televizor
bez brýlí**

OBĚ FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

není doposud dostatečně interaktivní a založená na zážitcích. Cílem našeho workshopu, na němž si děti mohli na programování Lego robotů vyzkoušet konkrétní postupy, je ukázat, že i přírodní a technické vědy mohou být zábavné. Vzdělávacími programy se spolu s vysokými školami snažíme pracovat i s těmi nejmladšími, abychom je motivovali ke

Na dvoře hlavní budovy AV ČR se představil sportovní roadster StudentCar FireLine.

– více na str. 39) spolu s ředitelem České kosmické kanceláře Janem Kolářem a ředitelem Hvězdárny a planetária hl. m. Prahy Marcellem Grünem podívali na československou, později českou stopu ve výzkumu vesmíru. Druhá přednáška (Pavel Kasík) se věnovala nástrahám sociálních sítí, jež stále více poznamenávají vnímání okolního světa i nás samých.

Soudě nejen podle návštěvnosti „trojrozměrného“ stánku Tchnet.cz se středoškoláci o technické obory zajímají i co se týče jejich studia. Podle mnohých názorů se však české univerzity nabízející vzdělání v technických vědách dlouhodobě potýkají s nedostatkem uchazečů. A pokud se studenti hlásí, jejich připravenost na vysokoškolské studium není vždy nejlepší, jak ostatně potvrzuje například Radim Čech z katedry materiálů a technologií pro automobily Vysoké školy báňské-Technické univerzity Ostrava: „Dnešní mládež má úplně jiné zájmy a v zásadě se nechce na ničem podílet a cokoli vytvářet. V médiích se navíc často prohlašuje, že není nutné se příliš snažit a mít kvalitní vzdělání, abyste něčeho dosáhli. O to více se na naší škole snažíme tento přístup napravit.“ Podle R. Čecha tkví řešení celoevropského problému především v interaktivní výuce, jež přírodní a technické obory studentům zpřístupní lépe než biflování. Jedním z kroků, jež jeho domovská katedra podniká ve spolupráci Fakultou metalurgie a materiálového inženýrství VŠB-TU, je prezentace vozu StudentCar FireLine, který navrhli a zkonstruovali zaměstnanci a studenti z těchto pracovišť. Sportovní roadster, který si fanoušky získal na akcích po celém Česku, parkoval v průběhu festivalu na dvoře hlavní budovy. „Využíváme jej k propagaci našeho oboru. Když studenti vidí jeho konkrétní výsledek, ke studiu na naší vysoké škole je to motivuje.“

Nedostatku uchazečů s kvalitním vzděláním v přírodních a technických vědách čelí i soukromý sektor – mezi jinými i jedna z neúspěšnějších nadnárodních korporací v oblasti informačních technologií – společnost IBM (International Business Machines Corporation). Jak potvrzuje specialista společenské odpovědnosti této organizace Ivana Ježková, je stále patrnější, že nízká podpora uvedených oborů může v nejbližších letech výrazně ohrozit českou konkurenceschopnost: „Když se studenti ve škole setkají s matematikou nebo fyzikou, považují je za příliš složité či nudné předměty, protože jejich výuka

studiu i jiných oborů než humanitních. Pokud vystudují obory přírodní a technické, mohou pracovat v nadnárodních společnostech, jakou je i například IBM,“ vysvětluje Ivana Ježková. Respektovaná společnost nezůstala na TVT jen u nejmenších adeptů vědy. Pro středoškolačky rozhodující se o dalším studiu připravila ve spolupráci s ČVUT seminář, na němž studentky diskutovaly se ženami z této společnosti. „Dívky se o přírodní vědy bohužel příliš nezajímají, a tak je jedním z našich dalších cílů, aby se jich v této oblasti profilovalo více než doposud,“ doplňuje Ivana Ježková.

V tomto kontextu poněkud překvapivý pohled, jak se vyvíjejí priority středoškoláků týkající se studia na vysoké škole, přinesl nedávný průzkum *Motivace, priority a kvalita uchazečů o VŠ studium*. Podle analýzy, kterou zpracovala společnost SCIO, nejsou obavy, že se studenti hlásí spíše k humanitním oborům, opodstatněné. Největší podíl žáků středních škol, a to zhruba 22 %, totiž upřednostňuje na začátku maturitního ročníku technické vysokoškolské obory. O ekonomii se zajímá okolo 17 %, o společenské vědy 12 %, o práva 7 %; nejméně jsou v kurzu zemědělské obory (asi 1 %). Preference studentů se mezi prvním a čtvrtým ročníkem proměňují, když 56 % z nich by v posledním roce studia volilo jiný obor nežli na začátku; nejméně často mění upřednostňovaný obor zájemci o technické obory. Po podání přihlášek však mají největší podíl ekonomicky zaměřené fakulty; u ekonomických a společenskovedních oborů dochází k významnému nárůstu zájmu mezi prvním a čtvrtým ročníkem.

Na workshopu společnosti IBM žáci programovali Lego roboty tak, aby podle jejich pokynů projely co nejrychleji a nejbezpečněji připraveným bludištěm.

Monika Koperská
z Polska

Ve shodě s mottem *Týdne vědy a techniky* nechyběla energie Paulu E. Reyes-Gutierrezovi a Zbigniewu Zawadovi z Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR, kteří svou výbušnou podívanou plnou neotřelých chemických experimentů pro jistotu přesunuli z ohlášeného Velkého sálu do průjezdu hlavní budovy AV ČR. Dvojice mladých badatelů neváhala a bez odkladu „zaútočila“ na všech pět smyslů, a tak studenti nosy nasávali příjemné vůně i odporné pachy, jazykem ochutnali čisté chemikálie, očima pozorovali změny barev, atypické chování plamene i exploze, hmatem zjišťovali změny teplot a nakonec zažili exploze, jež probudily nejen jejich sluch (výbuch byl slyšet až na piazzettě Národního divadla). Podle Paula Reyese si mnohdy neuvědomujeme, že chemická energie je vlastně nejčastější formou energie, kterou využíváme – ať již v bateriích mobilních telefonů či v televizních ovladačích, kdy zprostředkuje provedení požadovaných funkcí. Rovněž buňky živých organismů by bez ní okamžitě zahynuly. Můžeme ji proto definovat jako schopnost chemické látky podstoupit transformaci chemickou reakcí či potenciál látky přeměnit jinou chemickou látkou.

Přestože bankovka hořela vysokým plamenem, majiteli se vrátila v pořádku.

Třaskavá podívaná Paula E. Reyes-Gutierrez a Zbigniewa Zawady v průjezdu hlavní budovy AV ČR

Přízeň si získala rovněž soutěž *FameLab*, kterou do Česka v roce 2011 uvedly společnost RSJ algorithmic trading, Nadační fond Karla Janečka na podporu vědy a výzkumu a British Council – Česká republika. Zábavná podívaná se zrodila ve Velké Británii a úspěšně se šíří po celém světě, protože poskytuje jedinečnou příležitost, jak vtipně popularizovat vědecké disciplíny. Podle ředitele British Council Nigela Bellinghama navíc mladým vědcům pomáhá zdokonalovat jejich schopnosti a získat nové kontakty se zahraničními kolegy. Pravidla *FameLab* jsou „prostá“ – během třiminutového vystoupení zaujmout, pobavit a přesvědčit porotu i publikum o významu prezentovaného výzkumu.

OBĚ FOTO: LUDĚK SVOBODA, AKADEMICKÝ BULLETIN

Tentokrát nesoutěžní setkání, jež uváděl ostřílený popularizátor Michael Londesborough z Ústavu anorganické chemie AV ČR, představilo v zaplněném sále Clam-Gallasova paláce na pražském Starém Městě celkem devět vědců. Jmenovitě Rosalindu West a Andrewa Steela z Velké Británie, Bechara Saaba ze Švýcarska, Didaca Carmona z Rakouska, Yael Grossman z Izraele, Milivoje Krvavace ze Srbska, Moniku Koperskou z Polska a dvojici českých zástupců Akademie věd – Jana Klusáka z Ústavu přístrojové techniky a Jana Kalinu z Ústavu informatiky. Oba již v soutěži zaznamenali velké úspěchy. Zatímco Jan Klusák se letos v květnu stal Národním vítězem *FameLab 2012*, když si porotu získal prezentací *Kterak babička vzorec vymyslela*, Jan Kalina opanoval červnové mezinárodní klání v Dublinu. Matematik nedávno oceněný Prémii Otto Wichterleho pobavil pražské publikum vystoupením, v němž představil novou metodu včasného zjišťování srdečních kolapsů, a to nejen u vrcholových sportovců.

Náporu v rámci *Dnů otevřených dveří* se tradičně těší nejen pražské ústavy. K oblíbené akci se podobně jako v minulých letech připojil například brněnský Ústav přístrojové techniky AV ČR, který připravil komentované prohlídky laboratoří se šesti zastávkami: „Chtěli jsme mj. ukázat, v jakém prostředí pracujeme a že projekty realizované na našem pracovišti jsou pochopitelné a dobře vysvětlitelné,“ uvedl Petr Jedlička z ÚPT. V akci doslova přitažlivé tak téměř devět stovek návštěvníků vidělo jeden z nejsilnějších magnetů, jaký čeští vědci používají pro zobrazování magnetickou rezonancí; magnet o síle 9,4 tesly slouží rovněž badatelům z dalších akademických pracovišť a univerzit moravské metropole. Během hodinového „kolečka“ v laboratořích mohli návštěvníci pod mikroskopem pohybovat rostlinnými buňkami pomocí optické pinzety a také se dozvědět, jak elektronový paprsek umí přetavit povrch železa způsobem, že na jeho povrchu vykreslí různé objekty – třeba fotografií.

OBĚ FOTY: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Pracovníci laboratoře elektronových mikroskopů pro změnu zpřístupnili nejvýkonnější rastrový elektronový mikroskop v ČR a unikátní ultravysokovakuové zařízení pro studium povrchů. Vědci také neopomenuli ukázat, jak se dají návštěvníci prostřednictvím laseru zhmotnit na zeď. „Oproti loňskému roku na náš ústav zavítalo o dvě stě návštěvníků více,“ vyzdvihl dr. Jan Chládek z ÚPT. Největší zájem měly tradičně střední školy z celého Jihomoravského kraje (okolo poloviny všech návštěvníků). Energií nabitý program ÚPT tím však nekončil – prohlídku pracovišť završilo představení Úžasného divadla fyziky (ÚDIF) *Svět v tepelném záření za pomoci IR a TERMO kamery*. Oblíbení divadelníci/popularizátoři vědy se o několik dnů později představili i ve Hvězdárně a planetáriu Brno, kde takřka dvěma stovkám zvědavých dětí a dospělých ukázali nejrůznější pokusy se světlem laserů.

Pořádnou porci energie si vyžádal i výstup na královnu českého středohoří – Milešovku. Pracovníci zdejší meteorologické stanice všechny, kdo vyšlapali na 837 metrů vysoký vrchol, seznámili s metodami měření počasí a umožnili prohlídku 18metrové věže, na níž se ve výšce 10 metrů nachází vyhlídkový ohoz. Meteorologická pozorování a měření se zde s malou přestávkou v roce 1917 a během 2. světové války provádějí nepřetržitě od roku 1905; mnohé záznamy tak patří mezi vůbec nejdelší. Badatelé z Ústavu

fyziky atmosféry AV ČR na observatoři, jež se řadí mezi základní klimatické stanice Světové meteorologické stanice (World Meteorological Organization – WMO), měří fyzikální charakteristiky stavu atmosféry, jako jsou především teplota, vlhkost a tlak vzduchu, rychlost a směr větru, dohlednost či množství oblačnosti.

Na přípravě vědeckého festivalu *Týdne vědy a techniky*, jehož akcí se zúčastnilo téměř 95 000 návštěvníků, se spolu se Střediskem společných činností AV ČR podílela všechna akademická pracoviště a více než 50 partnerských organizací. Program si můžete připomenout na www.tydenvedy.cz. ■

LUDEK SVOBODA

OBĚ FOTY: ŠIMON ÁTHAJ RĚRUCHA, ARCHIV AUTORA

Nesoutěžní setkání FameLab v pražském Clam-Gallasově paláci

Z představení Úžasného divadla fyziky ve spolupráci s ÚPT AV ČR – Svět v tepelném záření za pomoci IR a TERMO kamery; zahřívání tělesa kováním

Ukázka levitace a pohybu vysokoteplotního supravodiče (supravodič v malé polystyrénové nádobce ve tvaru UFO) v magnetickém poli vytvořeném sadou permanentních magnetů

SPOUPRÁCE S NÁRODNÍM CENTREM VĚDECKÉHO VÝZKUMU

Dlouhodobé česko-francouzské vědecké vztahy přinesly již mnoho významných úspěchů. Jejich příkladem je rovněž kooperace Akademie věd ČR s některými výzkumnými institucemi ve Francii, jež se rozvíjí v rámci několika dohod (viz AB 6/2010). Jednou ze spolupracujících institucí je Národní centrum vědeckého výzkumu (Centre National de la Recherche Scientifique – CNRS), veřejná výzkumná instituce, jež vznikla v roce 1939. V roli rozhodující vědecké organizace ve Francii se zabývá především základním výzkumem.

Akademie věd uzavřela s CNRS rámcovou dohodu, na jejímž základě badatelé z obou institucí realizují společné dvouleté projekty (v letech 2011–2012 se jich řeší osm). Za AV ČR na nich participují týmy z Hydrobiologického ústavu Biologického centra, Ústavu experimentální botaniky, Ústavu makromolekulární chemie, Ústavu fyzikální chemie J. Heyrovského, Ústavu chemických procesů, Fyzikálního ústavu, Astronomického ústavu a Filosofického ústavu. Pro léta 2013–2014 se v současnosti realizuje výběrové řízení, jehož se účastní 22 projektů ze všech tří vědeckých oblastí. Akademie věd i Národní centrum vědeckého výzkumu hodnotí vzájemnou součinnost jako úspěšnou, což potvrzují i oba následující projekty.

Zařízení pro přímé měření magneto-kalorického jevu (vlevo) s adiabatickým uchycením vzorku (vpravo) je provozováno v Praze.

Metastabilní systémy na bázi železa za extrémních podmínek

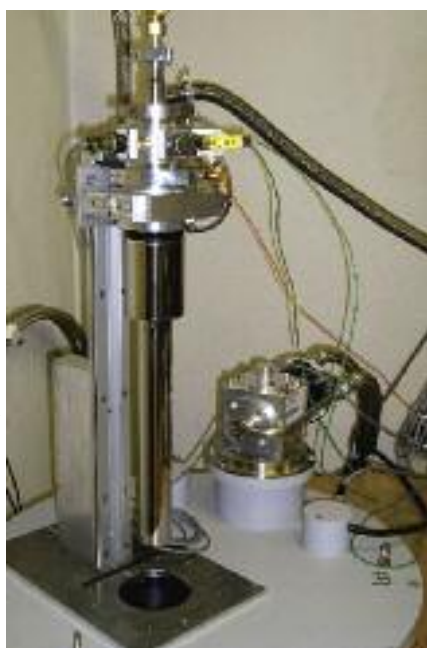
Impulzem pro spolupráci s kolegy z Institutu L. Néela v Grenoblu v rámci CNRS se staly intenzivní (někdy až bouřlivé) diskuse na konferencích, kde jsme si navzájem doplňovali poznatky o zásadních zákonitostech vztahů mezi magnetickými vlastnostmi pevných látek a jejich atomární strukturou.

Zatímco na českém pracovišti – Oddělení magnetik a supravodičů Fyzikálního ústavu – se studují magnetické a transportní vlastnosti pevných látek za vysokých hydrostatických tlaků a také to, do jaké míry lze změnami meziatomových vzdáleností a odpovídajícím zmenšením objemu látky ovlivnit její magnetické vlastnosti, kolegové z Neélova ústavu zjišťují, jak lze tyto vlastnosti měnit zavedením dalších, intersticiálních atomů do studovaných látek. Důsledkem jejich postupu je naopak vzrůst objemu, jenž lze charakterizovat zápornými hodnotami tlaku.

Experimentální metodiky používané na obou pracovištích se tak významně doplňují a umožňují účelně studovat látky v extrémních podmínkách – vysoké tlaky, silná magnetická pole, nízké teploty. Během prvních let neformální spolupráce jsme se věnovali studiu magnetických a transportních vlastností vybraných intersticiálních sloučenin – především karbidů a boridů intermetalických sloučenin. V této době také vykristalizovala optimální forma součinnosti, kdy se příprava vzorků a stanovení jejich krystalické a magnetické struktury dělá prostřednictvím rentgenových a neutronových difrakčních metod v Grenoblu a v Praze se takto připravené a charakterizované materiály studují za vysokých hydrostatických tlaků.

Potřeba intenzivnější a soustavné spolupráce nás vedla k návrhu projektu, jehož cílem je získat významné informace o základních vztazích mezi magnetickou strukturou, magnetickými momenty, teplotami magnetického uspořádání a meziatomovými vzdálenostmi ve vybraných intermetalických sloučeninách, jejich hydridech a deuteridech. V uplynulých letech se podařilo prokázat, že odlišné objemové závislosti magnetických momentů kobaltu a gadolinia ve sloučenině $GdCo_{12}B_6$ potvrzují itinerantní charakter magnetických momentů kobaltu. V rámci projektu jsme provedli i experimenty ve velmi silných magnetických polích do 68 T a stanovili hodnoty výměnné interakce mezi magnetickými podmřížkami kobaltu a gadolinia, které určují složitou magnetickou strukturu uvedené sloučeniny.

Rozhodující a přitom netriviální vliv atomárního objemu na stabilitu magnetického uspořádání se nám podařilo

VŠECHNA FOTA: ZDENĚK ARNOLD, ARCHIV AUTORA

Miniaturní tlaková CuBe cela pro měření magnetických vlastností pevných látek v tlakové oblasti do 1,2 GPa a v polích do 7 T, zkonstruovaná a vyráběná ve FZÚ.

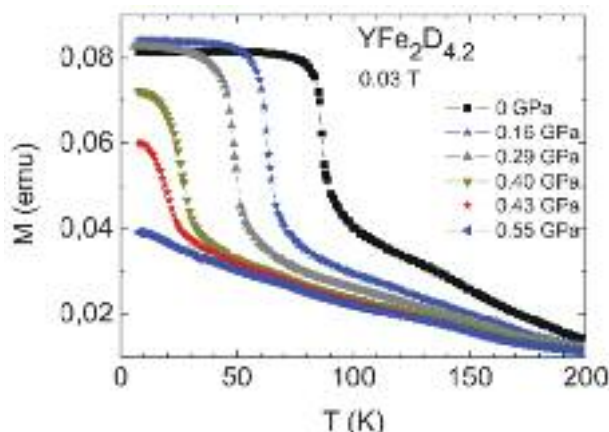
prokázat studiem hydridů a deuteridů sloučenin železa. Výsledky studia deuteridu $\text{YFe}_2\text{D}_{4,2}$ ukázaly, že působení hydrostatického tlaku vede nejen k výraznému poklesu kritické teploty pro feromagnetické uspořádání, ale i k úplnému potlačení základního feromagnetického stavu deuteridu tlakem 0,54 GPa. Pokles objemu deuteridu při kritickém tlaku je přitom shodný se vzrůstem objemu, který vyvolalo zavedení deuteria do výchozí sloučeniny YFe_2 , nezbytné pro vznik feromagnetického uspořádání.

V následujícím období se chceme soustředit na studium nových funkčních materiálů s nestabilitou magnetických momentů atomů železa. Pochopení komplexních magnetických vlastností látek typu $\text{Hf}_{1-x}\text{Ta}_x\text{Fe}_2$ a $\text{LaFe}_{12}\text{B}_6$ otevírá možnosti nových aplikací těchto materiálů v oblasti senzorové techniky nebo magnetického chlazení. Přímé měření magnetokalorického jevu provedeme na zařízení, jehož vývoj již ukončila pražská laboratoř.

Součástí projektu je i účast studentů doktorského studia obou institucí a společenské aktivity při vzájemném setkávání; patří mezi ně i návštěvy pravidelných podzimních ochutnávek vín v Grenoblu, pomoc kolegům při sklizni oliv s překvapivým zjištěním (pro českého fyzika), že na jednom stromě mohou být současně jak zelené, tak černé olivy, či zasvěcené návštěvy kulturních akcí francouzskými kolegy při jejich pobytech v Praze.

Fenomenologická filozofie a její rakousko-český kontext

Bilaterální projekt mezi Filosofickým ústavem a CNRS vzešel z dlouhodobého výzkumného zaměření obou pracovišť na dějiny rakouské a německé filozofie z přelomu 19. a 20. století. V druhé polovině 19. století se zformoval vlivný filozofický směr kolem rakouského myslitele Franze Brentana (1838–1917), který v protikladu k tehdy obvyklé kauzálně vysvětlující psychologii propagoval deskriptivní přístup k psychickým fenoménům. Tento směr se v díle německého filozofa Edmunda Husserla (1859–1938) originálním způsobem propojil s pátráním po základech logiky a vědy, které rozvíjelo myšlenky dalšího rakousko-českého filozofa – Bernarda Bolzana (1781–1848). Husserlova fenomenologická filozofie, jež se zrodila z této originální syntézy, se stala jedním z nevlivnějších myšlenkových proudů filozofie 20. století, z jehož okruhu vzešly takové postavy, jako jsou Martin Heidegger či Jean-Paul Sartre.

Zatímco pozdější vývoj fenomenologické tradice je již dobře historicky vysvětlen, objasnění zrodu fenomenologie z jejích rakousko-českých kořenů je dosud poznamenáno značnými mezerami. Právě na tento aspekt jsme zaměřili projekt, který jsme předložili za Oddělení současné kontinentální filosofie Filosofického ústavu a Archives Husserl na École normale supérieure Paris, CNRS. Zmíněné vědecké útvary se ve svých zemích řadí k čelným pracovištím pro studium, interpretaci a překlad díla Edmunda Husserla. Členové pražského týmu se například podíleli na vzniku většiny českých překladů Husserla po roce 1989, včetně letos dokončeného třísvazkového překladu Husserlových *Logických zkoumání* z let 1900–1901, průlomového díla fenomenologické filozofie. Vedoucí francouzského týmu a současný ředitel pařížského Husserlova archivu prof. Jocelyn Benoist pro změnu publikoval na téma rané fenomenologie a jejího rakouského myšlenkového kontextu již několik respektovaných monografií.

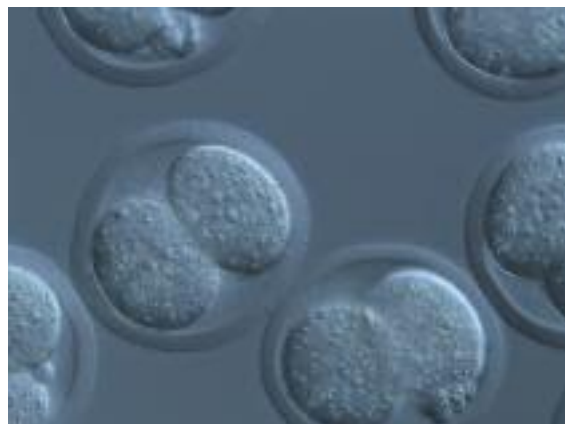
Projekt si předsevzal jako hlavní cíl objasnit pojetí jazyka a soudu v Brentanově škole a u raného Husserla a odkrýt kořeny tohoto pojetí na pozadí tehdejší filozofie. Odhaluje společné myšlenkové podhoubí, na němž v počátku stály dvě velké filozofické tradice, které se později ve 20. století ubíraly samostatnými cestami jako tzv. kontinentální (německo-francouzská) a analytická (anglo-americká) filozofie. Současné tendence k překonání tohoto protikladu volají mj. právě po důkladnějším poznání společných východisek, z nichž oba filozofické proudy původně vzešly. ■

MILUŠE VYHNANOVSKÁ, Kancelář Akademie věd ČR,
ZDENĚK ARNOLD, Fyzikální ústav AV ČR, v. v. i.,
PETR URBAN, Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.

Teplotní závislosti magnetizace $\text{YFe}_2\text{D}_{4,2}$ měřené za vysokých tlaků ilustrují potlačení základního feromagnetického stavu v deuteridu.

BIOCEV – na mapě evropské

U příležitosti spuštění výzkumného programu Funkční genomika se za účasti čelných osobností české vědy a vzdělanosti dočkalo zahájení Biotechnologické a biomedicínské centrum (BIOCEV). Po nedávném otevření Centra excellence Telč, které se zaměřuje na výzkum v oblasti památkové vědy, a zahájení výstavby ELI Beamlines v Dolních Břežanech pro dosud nejvýkonnější laser na světě se naši vědci těší z dalšího elitního pracoviště, jež české vědě napomůže k mezinárodní integraci a konkurenceschopnosti.

Jak na tiskové konferenci v sídle Akademie věd v Praze 30. října 2012 uvedl ředitel Ústavu molekulární genetiky AV ČR a předseda Rady BIOCEV Václav Hořejší, výstavba jednoho z půl tuctu schválených velkých center, jež má poskytnout špičkové podmínky pro rozvoj biomedicíny a na ní navázaného biotechnologického průmyslu, je naplánována na květen následujícího roku (viz také *AB 5/2010*).

Pracoviště, které vzniká v součinnosti šesti ústavů Akademie věd (Ústav molekulární genetiky – zadavatel projektu, Biotechnologický, Mikrobiologický, Fyziologický ústav, Ústav experimentální medicíny a Ústav makromolekulární chemie) a dvou fakult Univerzity Karlovy (Přírodovědecká a 1. lékařská) mají vědci zabydlet navzdory průtahům ke konci roku 2014: „Zpoždění způsobily neočekávané překážky v průběhu schvalování; za některé z nich jsme zodpovědní i my – příjemci dotace. Jelikož však můžeme výzkumné programy zahájit na stávajících pracovištích a centrum se vybuduje souběžně s nákupem přístrojů, předpokládáme, že podmínky stanovené při udělení dotace splníme ke konci roku 2015. V těchto dnech jsme vybrali ředitele/koordinátora projektu Pavla Martáska z 1. LF UK, jež bude dbát,

aby byl program plněn,“ doplnil Václav Hořejší. Zároveň upozornil, že dokončení BIOCEV si vyžádá o několik stovek milionů korun více, než činí přiznaná dotace ve výši 2,3 miliardy; definitivní rozpočet bude znám až po ukončení výběrových řízení na stavbu centra.

Po vybudování pracoviště nastane tzv. fáze udržitelnosti, jež si vyžádá další podpůrné financování – zatímco v prvním roce, kdy lze čerpat tzv. startovací granty, budou náklady činit zhruba 380 milionů korun, v roce 2019 vzrostou na 550 milionů. Poté, co skončí financování z Operačního programu VaVpl 2007–2013, je česká vláda připravena poskytnout excelentním centrům peníze z Národního programu udržitelnosti, jenž mezi léty 2013 až 2020 rozdělí 15 miliard korun (2,5 miliardy každým rokem); první výzvy mají být vypsány již letos.

Posílení vědecko-výzkumné konkurenceschopnosti formou elitních center vítá i ministr školství Petr Fiala. Podle něj se totiž ukazuje, že podpora vědy se dlouhodobě vyplácí, protože výsledky využitelné v medicíně či průmyslu přinášejí impulz domácí ekonomice a umožňují uspět v mezinárodní soutěži.

K rozvoji inovativního výzkumu nabídne BIOCEV vynikající zázemí, které v plném provozu využije až 600 pracovníků – vedle etablovaných vědců a technického personálu také 250 doktorandů. Podle vyjádření rektora UK Václava Hampla se nejvýznamnější česká univerzita zaměří právě na doktorské studijní programy, které tvoří špičku ledovce vzdělávacího systému: „Chceme tak posílit naše postavení vědecko-výzkumné univerzity, což nelze realizovat bez vzniku infrastruktury, jakou je BIOCEV.“ Nad rámec stávajících programů hodlá UK akreditovat programy zaměřené na experimentální biotechnologie a biomedicínu. Studentům přírodních a lékařských oborů tak centrum poskytne kvalitnější předpoklady a zkušenosti pro uplatnění v rámci Evropského výzkumného prostoru.

Badatelské partnerství mezi Univerzitou Karlovou a Akademií věd vyzdvihl její předseda Jiří Drahoš. Symbolické prý je, že se v projektu spojili nejvýznamnější

Zleva:
rektor Univerzity
Karlovy
Václav Hampl,
ministr školství,
mládeže
a tělovýchovy
Petr Fiala,
předseda
Akademie věd
Jiří Drahoš
a vedoucí
výzkumného
programu
Funkční
genomika
Radislav
Sedláček

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

a světové vědy

aktéři vědy a výzkumu v Česku: „Obě instituce jsou zárukou úspěšného dobudování a následného provozu centra ve smyslu základních pilířů projektu, tj. špičkového výzkumu, výchovy studentů a efektivního přenosu výsledků do praxe. Jsem přesvědčen, že BIOCEV dosáhne evropského významu a plně se integruje do Evropského výzkumného prostoru.“

Přestože pracoviště, které vzniká ve středočeském Vestci v sousedství dolnobřežanského centra ELI, dosud nestojí, v ÚMG AV ČR se pod vedením Radislava Sedláčka zformoval mezinárodní badatelský tým, který zahájil program *Funkční genomika*. Jeho cílem je hledat konkrétní funkce genů v komplexnosti celého organismu, protože jejich detailní poznání je principiální pro pochopení podstaty mnoha nemocí i pro hledání a vývoj léčebných postupů: „Do oboru, jenž se ve světě dynamicky rozvíjí, investuje úsilí i prostředky mnoho čelných vědeckých institucí i farmaceutických firem. Vědci by tak měli během následující dekády popsat a k detailní charakterizaci připravit naprostou většinu savčích genů,“ uvedl Radislav Sedláček, který spolu s výzkumným programem rozvíjí také České centrum fenogenomiky (Czech Centre for Phenogenomics – CCP). Jedno ze čtyř specializovaných center svého druhu v Evropě a ze 12 ve světě bude sloužit nejen kmenovým vědeckým týmům, nýbrž i zahraničním vědeckým pracovištím a firmám, jimž poskytne své znalosti a výzkumný servis.

V rámci vysoce specializovaného výzkumu se vědci zaměřují zejména na konkrétní funkce vybraných genů při závažných onemocněních, jako jsou poruchy reprodukce, kardiovaskulární onemocnění, metabolické choroby včetně onemocnění jater, chronické záněty střev či rakovina tlustého střeva. Právě poslední dvě onemocnění patří v naší populaci mezi nejfrekventovanější a Česko v četnosti výskytu rakoviny tlustého střeva dlouhodobě obsazuje první příčky v Evropě.

Jedním z již fungujících modulů CCP je transgenní laboratoř produkující specializované, geneticky upravované

myší modely, které slouží jako nástroje pro výzkum funkce genů pro českou i mezinárodní vědeckou komunitu. Se svým programem a kapacitou patří CCP již nyní mezi respektované instituce spolupracující na mezinárodním projektu *Encyklopedie funkcí savčích genů* (*An Encyclopedia of Mammalian Gene Function*), jehož cílem je během následujících deseti let získat primární popis funkcí všech genů.

Ojedinelá příležitost výzkumu v programu *Funkční genomika*, respektive v CCF přivádí do Česka vědce z mnoha zemí; k týmu Radislava Sedláčka se připojili badatelé z Austrálie, Kanady, Německa, Polska či Turecka a také uznávaní čeští vědci, kteří se vracejí po dlouhodobých pobytech v prestižních institucích, jako jsou Harvardova univerzita či Max F. Perutz Laboratories ve Vídni.

Vědecký program BIOCEV se kromě již zmíněné funkční genomiky zaměřuje na další čtyři výzkumné programy: buněčnou biologii a virologii, strukturální biologii a proteinové inženýrství, biomateriály a tkáňové inženýrství a na vývoj léčebných a diagnostických postupů. „Navzdory 30procentnímu snížení požadované dotace se podařilo převést záměr do podoby reálného projektu, a to při zachování kvalitních odborných programů,“ uvedl u příležitosti definitivního přidělení dotace v lednu 2012 Václav Hořejší.

Předpoklady pro úspěšnou zahraniční spolupráci má centrum vynikající – od roku 2009 je členem celoevropské sítě výzkumných infrastruktur Infrafrontier, v roce 2010 se zapojil do konsorcia Euro-Biolmaging. Obě jsou součástí Evropského strategického fóra pro infrastruktury výzkumu (European Strategy Forum on Research Infrastructures – ESFRI; viz <http://cordis.europa.eu/esfri/>), jež představuje strategický nástroj pro rozvoj výzkumné integrace Evropy a pro posílení její mezinárodní spolupráce.

Důležitým aspektem centra je i provázanost základního výzkumu s jeho praktickým využitím. Biotechnologickým společenstvem proto nabídne jedinečné možnosti spolupráce formou kontrahovaného výzkumu a školení zaměstnanců. ■

LUDEK SVOBODA

OSTATNÍ FOTA: RADOSLAV SEDLÁČEK, ARCHIV AUTORA

CESTA ŽEN ČESKOU VĚDOU

„Neb je dodnes mým naprostým přesvědčením, že i žena, má-li žít vědou a pro vědu, musí mít k tomu stejné podmínky jako muž.“ (Milada Paulová)

Slova profesorky Milady Paulové, výrazné osobnosti české vědy 20. století, význačné československé historičky a byzantoložky, první ženy na Univerzitě Karlově v době, kdy u nohou Marie Curie ležel celý svět, a zároveň první ženy-profesorky u nás, zní i v současnosti velmi emancipovaně, až odvážně. V roce 2008 zaujal život M. Paulové členky týmu Národního kontaktního centra – ženy a věda Sociologického ústavu AV ČR a inspiroval je, aby se plánovaná cena za celoživotní přínos českým vědkyním jmenovala právě po ní. Laureátkou Ceny Milady Paulové za rok 2012 se stala Zdeňka Hledíková.

Cena, kterou v roce 2009 ustavilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, je udělena každoročně ve spolupráci s NKC – ženy a věda Sociologického ústavu AV ČR a Domem zahraničních služeb, a to vždy v jiné vědní oblasti. První ročník se věnoval ekologii a udržitelnému rozvoji a jeho vítězkou se stala prof. Milena Rychnovská; ve druhém ročníku zasvěceném ekonomii zvítězila dr. Růžena Vintrová; v ročníku třetím se laureátkou ceny v oboru chemie stala prof. Kateřina Demnerová. Prestižní ocenění je určeno významným vědkyním za jejich přínos rozvoji oboru včetně pedagogické činnosti, vedení diplomových a disertačních prací, ale také za spolupráci s občanskými organizacemi nebo průmyslovou sférou; patří ženám, jež se angažují v akademické, občanské či soukromé sféře.

Letošní slavnostní udělení Ceny Milady Paulové se zásluhou MŠMT uskutečnilo 18. října 2012 v nádherných prostorách sálu v Lichtenštejnském paláci na Kampě za velké účasti mnoha hostů i médií. Akci byl mj. přítomen kardinál Miloslav Vlk, který nominoval letošní laureátku prof. Zdeňku Hledíkovou, prof. Helena Illnerová či členové a členky poroty včetně předsedy prof. Eduarda Maura.

Nominaci přijalo devět význačných českých badatelek v oblasti historických věd: emeritní profesorka Univerzity Karlovy v Praze prof. Zdeňka Hledíková, prof. Libuše Hrabová z Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, prof. Kateřina Charvátová z Pedagogické fakulty UK, PhDr. Jiřina Langhammerová z Národního muzea v Praze, prof. Milena Lenderová z Filozofické fakulty Univerzity Pardubice, doc. Lydia Petráňová z Etnologického ústavu AV ČR, prof. Eva Stehlíková z Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, doc. Soňa Štrbáňová z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a PhDr. Natalie Venclová z Archeologického ústavu AV ČR, Praha.

Při rozhodování o laureátce se devítičlenná porota ocitla v nelehké situaci, neboť, jak zdůraznil při udělování předseda E. Maur, všechny nominované by si cenu jistě zasloužily. Vítězkou letošního ročníku nakonec porota zvolila prof. Z. Hledíkovou, jíž cenu předal ministr školství prof. Petr Fiala, který v projevu mj. uvedl, že si uvědomuje dlouhodobě nízké zastoupení žen v české vědě i ve vedoucích rozhodovacích pozicích v oblasti výzkumu, vývoje a inovací. Jak ministr Fiala dále zdůraznil, v loňském roce tvořily ženy téměř 60 % všech absolventů vysokých škol; mezi absolventy doktorského studia jich figurovalo téměř 43 %.

Česká republika má tedy vyrovnaný podíl mužů a žen, kteří mají kvalifikaci pro práci v oblasti výzkumu a vývoje, ovšem podle údajů Českého statistického úřadu a NKC – ženy a věda Sociologického ústavu AV ČR nedosahuje podíl žen mezi zaměstnanci ve vědě a výzkumu ani jedné třetiny. „Prostřednictvím Ceny Milady Paulové chceme upozorňovat na talentované české vědkyně a představovat jejich vědeckou a pedagogickou práci, kariéru, život a hodnoty, jež vyznávají, abychom inspirovali jejich mladší kolegyně, které možná právě teď zvažují kariéru v oblasti vědy, tj. ve sféře, jež je pro úspěch České republiky v mezinárodní konkurenci klíčová,“ uvedl ministr Fiala.

Laureátka ceny pro rok 2012 Zdeňka Hledíková, v pozadí koordinátorka NKC – ženy a věda Marcela Linková

FOTA: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Emeritní profesorka Univerzity Karlovy Zdeňka Hledíková je významnou a mezinárodně uznávanou českou historičkou a pedagožkou Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Od svého nástupu na FF UK v roce 1965 vychovala několik generací českých archivářů a historiků. Zabývá se problematikou církevních dějin a pomocných věd historických ve středověku a dějinami středověku obecně. V knihách často spojuje historická pojednání a analýzy s edicemi, je autorkou a spoluautorkou více než 150 odborných prací a učebních textů a členkou mnoha domácích i zahraničních odborných grémií, komisí a redakčních rad v oboru pomocných věd historických a církevních dějin. Z politických důvodů se mohla habilitovat až po roce 1991, profesuru získala o pět let později. V této době již působila jako ředitelka Českého historického ústavu v Římě, který svou činností znovu ustavila.

Zdeňka Hledíková při převzetí ocenění připomněla, že všechny nominované vědkyně měly za minulého režimu složitou situaci: ne všechny mohly působit po celou dobu své kariéry na vysokých školách, a pokud ano, považovaly za podstatné věnovat se především další generaci studentů a studentek. Česká archivářka a historička dále ocenila, že letos byla Cena Milady Paulové udělena v oboru historických věd: „V tomto oboru jde

také o uchování paměti společnosti v době, kdy se za historii leckdy považují nejrůznější, ne zcela odpovídající žurnalistické statě. Je třeba uchovávat paměť a bránit se proti ideologizaci.“ Ve svém projevu vzpomněla i historiku ze života Milady Paulové, jež se udála, když byla Z. Hledíková aspirantkou: „Po válce již byla Milada Paulová řádnou univerzitní profesorkou. Když byl jistý profesor upozorněn, že o půl hodiny přetahuje svou přednášku, reagoval následovně: „Slečna Paulová může počkat...“ Řekla bych, že to mluví za vše. I v tomto smyslu se mnoho změnilo,“ uvedla Z. Hledíková.

Ceremoniál udílení Ceny Milady Paulové měl důstojný, reprezentativní charakter. Domnívám se, že veškerá ocenění pro vědkyně jsou jistě smysluplná – již jen pro zviditelnění práce (často neviditelné), kterou ženy-vědkyně stejně jako vědci pro společnost dělají. Jak konstatovala jedna z nominovaných Lydia Petráňová, cesta žen českou vědou nekončí.

Videoprezentaci Ceny Milady Paulové naleznete na <http://www.youtube.com/watch?v=ykcbzDv4emM>. Střípky ze života Milady Paulové na www.zenyaveda.cz. ■

*ALENA ORTENOVÁ,
Národní kontaktní centrum – ženy a věda,
Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.*

Nominované badatelky Soňa Štrbáňová z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR (vlevo) a Lydia Petráňová z Etnologického ústavu AV ČR

„DRAHÝ PANE KANCLÉŘI...“

V letech 2011 a 2012 vydal Masarykův ústav a Archiv Akademie věd dvoudílnou kritickou edici korespondence historičky Milady Paulové a kancléře prezidenta republiky Přemysla Šámala z let 1921–1939 „Drahý pane kancléři...“. Editory jsou pracovníci MÚA dr. Daniela Brádlarová a dr. Jan Hálek. První díl obsahuje korespondenci z let 1921–1935, druhý z let 1936–1939, a to v celkovém rozsahu více než 750 archivních dokumentů. Originály editovaných dokumentů se nacházejí v MÚA a v Archivu Kanceláře prezidenta republiky. Edice představuje důležitý pramen pro dějiny Jugoslávie, když zaznamenává bouřlivé politické zvraty na jihoslovenské politické scéně, a pro dějiny konstituování československé historické vědy. Především však jde o pramen popisující a dokumentující osobní i profesní život Milady Paulové. Zejména v prvním dílu lze sledovat její úspěšný profesní život vrcholící v roce 1935 jmenováním mimořádnou profesorkou všeobecných dějin východní Evropy a Balkánského poloostrova na FF UK v Praze. S ním kontrastuje pohnutý osobní život poznamenaný ztrátami jejích nejbližších, těžkou nemocí a s tím související osamělostí, psychickou nevyrovnaností a finančními problémy, který je charakteristický zejména pro druhou polovinu třicátých let dvacátého století. Při práci na druhém svazku se editoři vyrovnávali s otázkou, zda zveřejnit i dopisy obsahující intimní informace, které dokládají problematický psychický stav M. Paulové. Po dlouhém zvažování se však rozhodli vydat korespondenci v úplnosti, a vyhnout se tak vědomému zkreslování historické skutečnosti. Inkriminované dopisy proto v plné syrovosti dokreslují těžký osud, s nímž se M. Paulová po celý život potýkala a který v jeho většině oblastí překonala.

Brádlarová, D., Hálek, J. (eds.), Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Praha 2011 a 2012.

K NÁVRHU ZÁKONA O NÁRODNÍM PARKU

Komise pro životní prostředí AV ČR uspořádala 23. dubna 2012 veřejný seminář Národní park Šumava – pro či proti?, který navázal na pracovní setkání z předchozích dvou let (Proč chránit horské smrčiny na Šumavě – 2010, Rekreace ve velkoplošných chráněných územích – 2011). Dvojici jmenovaných seminářů završilo Stanovisko Komise pro životní prostředí AV ČR, jež především doporučilo nezasahovat v prvních zónách NPŠ a rozvíjet udržitelnou (měkkou) turistiku v tomto území.

Seminář k připravovanému návrhu zákona NP Šumava se od minulých setkání lišil tím, že účastníci diskutovali především o zákonné normě, kterou Parlamentu PČR předložil ministr životního prostředí Tomáš Chalupa. Setkání se zúčastnili náměstek ministra životního prostředí Ing. Tomáš Tesař, ředitel NP Šumava Mgr. Jiří Mánek, ředitel Výzkumného ústavu lesního hospodářství a myslivosti doc. Petr Zahradník, předseda Stínové rady NPŠ dr. Jakub Hruška z České geologické služby a zástupce obce Horská Kvilda v Radě NP Šumava Pavel Buršík. Za Komisi pro životní prostředí vystoupil prof. Martin Braniš z Univerzity Karlovy. V navazujícím programu promluvili vědci, kteří se výzkumem Šumavy dlouhodobě zabývají, a autoři poslední monografie o ochraně NP Šumava – prof. Pavel Kindlmann z Centra pro výzkum biodiverzity AV ČR a Ing. Karel Matějka z Infodatasys; diskusi vedli Pavel Cudlín a Jaroslav Boháč z KŽP.

Jaké jsou výsledky semináře? Pozitivem jistě bylo, že se setkali jak odborníci z akademické sféry, tak i zástupci státní správy a obcí (M. Buršík poslal písemné vyjádření). Ukázalo se, že zástupci státní správy (MŽP ČR a NPŠ) mají často protikladné názory na ochranu Šumavy či jsou jejich vyjádření jen obecná a zastiňují pravý úmysl.

U státní správy – konkrétně u MŽP ČR – přežívají následující představy:

- Doporučení Mezinárodního svazu pro ochranu přírody (International Union for Conservation of Nature – IUCN) nejsou závazná a MŽP nemá pocit závislosti na přírodě (z přednášky T. Tesaře).
- I na Šumavě ovlivňuje krajinný ráz příroda; nehrozí však nebezpečí, že by takzvanou „divokou přírodu“ negativně ovlivňoval člověk.

FOTO: ARCHIV KŽP AV ČR

- Šumavský management by měly výrazně ovlivňovat samosprávy obcí.
- Je potřebná novela zákona o NPŠ.

Představy místních obyvatel (podle vyjádření P. Buršíka) jsou následující:

- Jejich dědeček a pradědeček zde vždy sázel les. (Vzhledem k většinovému zastoupení německé populace do r. 1945 a jejímu vysídlení po roce 1945 je to ovšem velmi nepravděpodobné.)
- Je nezbytné udržet současný stav lesa. (Není však zřejmé, jakého stavu – asi ve formě kulturní smrčiny.)
- Ochrana přírody ekonomicky ochuzuje obce a místní občany. (M. Braniš prokázal prostřednictvím kvantitativního průzkumu, že obce v rámci NPŠ mají výrazně větší prostředky než obce mimo NPŠ.)
- Obce se vylidňují. (M. Braniš a K. Matějka toto tvrzení na základě vědeckých výzkumů vyvrátili, respektive zjistili, že úbytek obyvatel v obcích na území NPŠ je stejný, či dokonce menší než v okolních obcích ležících mimo NPŠ.)
- Obce (M. Buršík) chtějí iniciovat politickou debatu, která však podle názoru KŽP povede k populistickému rozhodování (KŽP soudí, že by se mělo dbát na stabilní status národních parků včetně NPŠ podle zákona 114/1992 Sb.).

ŠUMAVA

- Obce si neuvědomují, že zrušení NPŠ by znamenalo podstatné snížení zájmu o tuto oblast coby turistické destinace a následné ekonomické ztráty.
- Lanovka na Hraničnick je záchranou pro ekonomické přežití obcí v jejím okolí (KŽP soudí, že zisky z případné lanovky odtečou pravděpodobně úplně mimo obce. Ty by se tedy měly soustředit na vlastní rozvoj včetně ekologického zemědělství a agroturistiky, obdobně jako například v sousedním Bavorsku a Rakousku).

Diskuse ukázala, že návrh zákona o Národním parku Šumava má mnoho problémů:

- Je zapotřebí speciální zákon o NPŠ? Existuje obecný zákon o ochraně přírody a krajiny se začleněním NPŠ?
- Návrh nového zákona jednoznačně nedeklaruje upřednostnění ochrany přírody před ostatními činnostmi, včetně rozvoje obcí. Obsahuje absurdní detaily jako kupříkladu cestní sítě, které v zákoně nemají smysl.
- Způsob návrhu a výběru Společného výboru NP, který by „řídil“ ředitele a vedení parku je sporný – je třeba přesněji vymezit kompetence; výbor nemůže nahradit padesátičlennou radu parku, protože tu ustanovuje zákon o ochraně přírody a krajiny.

- Návrh zonace nebyl zpracován na ryze exaktním principu; byly zohledňovány lokální zájmy (např. nesystematické účelové zařazování některých cených lokalit do III. zóny).
- Návrh lanovky na Hraničnick, která rozděluje první zónu na dvě části (v návrhu je pouze tzv. „přibližovací lanovka“; tj. nebude u ní žádná sjezdovka, lyžaři budou jezdit na rakouské straně). Nejsou jasné dopady na ekosystémy v I. zóně, respektive významný je efekt fragmentace I. zóny a vliv např. na populaci kriticky ohroženého druhu tetřeva.
- Zákon umožňuje umísťovat a povolovat stavby s výjimkou těch, které slouží k účelům ochrany přírody, rybářství, myslivosti, péče o les, zemědělství [...] nebo takové, u nichž jiný veřejný zájem výrazně převažuje nad zájmy ochrany přírody.
- Systém ochrany Mezinárodního svazu pro ochranu přírody; pro II. kategorii národních parků požaduje výhledově 75 % ploch území parku v bezzásahovém režimu, s čímž návrh zákona nepočítá.
- Zákon nedefinuje, co je bezzásahovost („bezzásahová zóna, kde se bude asanovat kůrovec do dosažení jeho základního stavu na celém území parku“).
- Je navrhována „I. zóna s umožněnou asanační kůrovce“ (zhruba 4,5 % rozlohy parku). Co je míněno explicitně vymezeným zasahováním proti kůrovci v některých velmi omezených segmentech první zóny?

Diskuse ukázala, že návrh zákona byl v době, kdy se seminář konal, nepřístupný, což zamezilo jakékoli debatě, a to jak odborníků, tak i veřejnosti. Komise pro životní prostředí soudí, že raději než nekvalitní a nedopracovaný návrh je vhodnější ponechat současný stav ochrany, který vymezuje Zákon o ochraně přírody a krajiny č. 114 (1992) Sb.

Poté, co se seminář k NPŠ uskutečnil, se v médiích objevily různé články či stanoviska IUCN a občanů. Přetrvává názor, že je škoda mrtvé dřevo ponechat v místě a je třeba v lese „udělat pořádek“ – tj. kmeny odvézt a les vyčistit. Je zřejmé, že osvěta médií, co je cílem ochrany přírody a že kulturní smržina, kde se dá bez problému chodit a sbírat houby, není tímto cílem v nejvzácnějších částech Šumavy ani jinde ve světě, je stále nedostatečná. ■

JAROSLAV BOHÁČ, MARTIN BRANIŠ
a PAVEL CUDLÍN,
Komise pro životní prostředí AV ČR

*Přirozená obnova
lesa na Šumavě*

UČENÁ SPOLEČNOST NA ŠUMAVĚ

V době vyhrcoené situace na Šumavě, kdy se začalo kácet v I. zóně Národního parku a ke stromům se přivazovali aktivisté, se novináři opakovaně dotazovali členů Učené společnosti, co si o celé situaci myslí. Padla dokonce i poznámka, že jde o téma, k němuž by se Učená společnost ČR coby nezávislé společenství významných vědců měla vyjádřit. Museli jsme však odpovídat, že o této problematice víme velmi málo.

Při výpravě do Rokytské slati jsme jezero na památku pojmenovali jako „Učené“.

Členy Učené společnosti jsou však naštěstí i odborníci na slovo vzatí, mj. Jan Květ, který se ujal organizace exkurze některých členů US na Šumavu s cílem získat nezávislý pohled na problémy krásného Národního parku/Chráněné krajinné oblasti (NP/CHKO) Šumava. Ukázalo se, že mnozí pracovníci Správy Národního parku Šumava jsou jeho bývalí studenti a doktorandi, a tak se nám dostalo nejen povolení ke vstupu, ale navíc i nevšední péče. Exkurze s odborným výkladem vedla ve dnech 5. až 7. října 2012 do nejchráněnějších, zejména rašeliništních lokalit, které nejsou běžně přístupné – výšinné Rokytecké slati, součásti největšího komplexu šumavských rašelinišť, Modravských slatí a též do údolního Soumarského rašeliniště. Měli jsme štěstí – kromě posledního dne bylo počasí nádherné, i pracovníci parku říkali, že v této roční době je na Šumavě takové počasí velmi vzácné.

Poučili jsme se o hydrologii a botanice rašelinišť, této zásobárny vody, o jejich vývoji a ochraně. Vychutnali jsme též krásu vrchovišť, zejména Rokytecké slatě s pohledem na malý a velký Roklan, rozdílnost mnoha

mechorostů rašeliničků, barvitost vlochyně, klikvy bahenní a kyhanky sivolisté či tmavomodrá až černá jezírka. Jedno z jezírek jsme pojmenovali „Učené“ na památku naší návštěvy – obáváme se však, že jméno na žádnou mapu zaneseno nebude.

Pracovníci parku revitalizují v minulosti necitlivě odvodňovaná a nyní vysychající rašeliniště. Děje se tak většinou za pomoci dobrovolníků, zejména studentů. Činnost vyžaduje nadšení všech zúčastněných a toto nadšení se při výkladech vynikajících průvodkyň Ivy Buřkové, Evy Zelenkové a Zuzany Maškové přeneslo i na nás. Revitalizace je náročný proces mj. i proto, že se do oblasti rašelinišť musí veškerý materiál nosit, a to i do vzdálených lokalit. Vjezd aut nebo dokonce těžké techniky je zakázán; možný by ani nebyl, protože by se těžší stroje utopily.

Ze vzdálenějších míst je na části Národního parku skutečně smutný pohled. Jsou zde poměrně rozsáhlé oblasti mrtvých stromů jako důsledek kůrovcové kalamity a řádění orkánu Kyrill (2007). Když se ale přijde blíže, je zřejmé, že na velkých plochách tyto postižené oblasti žijí, rostou zde nové stromy – většinou ještě nízké, ovšem zjevně zdravé. Jsou však i místa, kde se les samovolně neobnovuje. Cílená obnova lesa v ekologicky žádoucím druhovém složení zde má jistě opodstatnění. Při podrobnějším pohledu se zdá, že názory odborníků z Českých Budějovic – nechte les, ať si poradí – jsou v podstatě správné.

Projeli jsme mnohé šumavské obce a viděli některé necitlivé zásahy developerů. Naše průvodkyně byly ale velmi objektivní a upozornily i na potřeby obcí a na ekologický i ekonomický zřetel. Byli jsme výtečně komplexně poučeni o složitosti rozhodování v oblasti tak krásné a citlivé, jako je Šumava. Oceňujeme též elegantní přeskoky členů a členek Učené společnosti, jimiž překonávali obtížný terén, a děkujeme průvodkyním – pracovnícům Správy NP/CHKO Šumava. Největší poděkování patří Janu Květovi za úžasný zážitek, který nám připravil. Hony, díky!

HELENA ILLNEROVÁ a VÁCLAV PAČES,
Učená společnost České republiky

**Doyen výpravy
Mojmír Petráň**

AUTORSKÝ REJSTŘÍK

- Adámková Gabriela**
80 let Ústavu pro dějiny vědy a techniky
Sergeje I. Vavilova 17, AB/6
Akademickou premií získali
botanik a astronom II, AB/7–8
Doktorské diplomy
deseti badatelům 18, AB/7–8
Indická delegace
v Akademii věd ČR 40, AB/5
Medaile Vojtěcha Náprstka 26, AB/12
Memorandum mezi AV ČR
a Poslaneckou sněmovnou II, AB/4
Nahrát část mozku jinou než
mozkovou tkání asi nepůjde 2–5, AB/4
Pravým štěstím ve vědě
je pochopení 4–5, AB/7–8
Stipendia L'Oréal pro ženy ve vědě II, AB/6
- Adámková Gabriela, Hužvárová Marina**
Hlavně aby měla práce smysl
a pomáhala lidem 4–7, AB/9
- Adámková Gabriela, Bilej Martin,
Gabriel Jiří, Hužvárová Marina**
50 let Mikrobiologického ústavu
AV ČR I–VIII, AB/11
- Adámková Gabriela,
Hužvárová Marina, Pavlíková Markéta**
Živá učebnice aneb
Listujte v kameni 22–24, AB/10
- Arnold Zdeněk, Urban Petr,
Vyhnanovská Miluše**
Spolupráce s Národním centrem
vědeckého výzkumu 12–13, AB/12
- Bahenská Marie**
Jindřich Matiegka 28, AB/4
- Bahenská Marie, Malínská Jana**
Ženy a politika (1890–1938) 10–11, AB/7–8
- Bahenská Marie, Mádllová Vlasta,
Míšková Alena, Velek Luboš**
Jubileum Masarykova ústavu
a Archivu AV ČR 28–31, AB/12
- Bajgarová Jitka**
Česko-německé vztahy
v hudební kultuře 21, AB/1
Koncert z díla Heinricha Rietsche 23, AB/11
- Bečvářová Martina, Rákosník Jiří**
150 let Jednoty českých matematiků
a fyziků 24–26, AB/6
- Beneš Jiří**
Valné shromáždění UAI 8, AB/4
- Benešová Miroslava, Bouška Petr,
Klimeš Jan, Vilímek Vít**
Sesuvy a povodně
z ledovcových jezer 21–23, AB/12
- Bičan Aleš**
60 let etymologického oddělení 24, AB/9
- Bilej Martin, Adámková Gabriela, Gabriel
Jiří, Hužvárová Marina**
50 let Mikrobiologického ústavu
AV ČR I–VIII, AB/11
- Bilej Martin, Kyslík Pavel**
Spolupráce s indickým
farmaceutickým průmyslem 20, AB/1
- Boháč Jaroslav, Braniš Martin,
Cudlín Pavel**
K návrhu zákona o národním
parku Šumava 18–19, AB/12
- Boháček Jan**
Václav Láska 32, AB/12
- Borovský Petr**
EURAXESS rozšiřuje služby 25, AB/2
- Bouška Petr, Benešová Miroslava,
Klimeš Jan, Vilímek Vít**
Sesuvy a povodně
z ledovcových jezer 21–23, AB/12
- Brabec Martin**
Globální výzvy pro společnost
v krizi 3–5, AB/6
- Brádlarová Daniela**
Jaroslav Bidlo 32, AB/3
- Braniš Martin, Boháč Jaroslav,
Cudlín Pavel**
K návrhu zákona o národním
parku Šumava 18–19, AB/12
- Bryja Josef, Promerová Marta**
Genetické metody v zoologickém
a ekologickém výzkumu 17, AB/2
- Cudlín Pavel, Boháč Jaroslav,
Braniš Martin**
K návrhu zákona o národním
parku Šumava 18–19, AB/12
- Čajka František**
Církevněslovné slovníky 16, AB/2
- Čech Petr**
Archeologický výzkum
města Břiliny 12–13, AB/3
- Čermák Petr, Klégr Aleš**
Časopis pro moderní filologii
– stoletý věk nevádí 26–27, AB/7–8
- Čeřovský Václav**
Antimikrobiální peptidy:
staré molekuly, nové ideje 11–13, AB/9
- Čornej Petr**
Skutečný badatel musí bojovat
s vžitými stereotypy 8–9, AB/6
- Daničková Sylva**
Ptát se dějin... 1 27–29, AB/1
Ptát se dějin... 2 18–20, AB/2
- Doležal Adam**
Časopis zdravotnického práva
a bioetiky 28–29, AB/5
- Doležalová Eva, Žemlička Josef**
Zlatá bula sicilská, 1212 – 800 let
mezi realitou a mýty 10–11, AB/11
- Doležalová Markéta**
Bez mezinárodní spolupráce
se neobejdeme 32, AB/1
- Drábek Pavel**
Mají univerzity málo peněz? 28–29, AB/6
- Drahoš Jiří**
K zákonu o vysokých školách 2–3, AB/2
Kdo se ožení s duchem doby,
bývá brzy vdovcem 4–11, AB/5
Prof. Ing. Jiří Drahoš, DrSc.,
dr. h. c. 2–9, AB/11
Špičkový výzkum je pro nás
prioritou 8–15, AB/1
- Drdáček Miloš, Slížková Zuzana**
Nanomateriály v péči o památky 10–11, AB/10
- Dvořák Dan**
Vědecká spolupráce s Japonskem
a Korejskou republikou 6–7, AB/3
Vědecká spolupráce s USA
a Kanadou 10–11, AB/6
- Dvořák Dan, Magala Andrzej,
Pazourková Danuše**
Vědecká spolupráce
s asijskými tygry 6–7, AB/4
- EASAC**
Infekční choroby a budoucnost:
strategie pro Evropu I–VIII, AB/7–8
- Fárník Michal**
Od fotochemie v klastrech
k ozonové díře 4–7, AB/10
- Fiala Petr**
Perspektivy výzkumné politiky 16–18, AB/1
V době krize je třeba
spolupracovat 12–13, AB/5
- Franc Martin**
Karel Hrubý 34, AB/11
- Freyová Nikola**
Vědecká víza 30–31, AB/3
- Frolík Jan, Maříková Vičková Petra**
Nejstarší doklady pole a orby 14–15, AB/2
- Gabriel Jiří, Adámková Gabriela,
Bilej Martin, Hužvárová Marina**
50 let Mikrobiologického ústavu
AV ČR I–VIII, AB/11
- Hálek Jan**
Stanislav Bechyně 32, AB/6
- Havlíček Vladimír, Volný Michael**
Ocenění za molekulární
strukturu látek 16–17, AB/9
- Havlíková Lubomíra**
Byzantologické poklady moravské
a české národní knihovny 24–25, AB/11
- Heinzel Petr**
Záhadná dutina v koróně Slunce? 33, AB/5
- Hejda Pavel, Zedník Jan**
ZEMĚ – laboratoř geovědního
výzkumu 24, AB/5
- Holubová Markéta**
Zpět domů, do ELI 8–9, AB/2
- Honys David, Lojka Bohdan,
Pazourková Danuše, Rollo Alexandr**
Biologická diverzita v Amazonii 8–9, AB/10
- Horák Daniel, Hošek Jiří, Zika Robert**
Vědecká spolupráce s Ukrajinou 14–15, AB/7–8

AUTORSKÝ REJSTŘÍK

Hořejší Václav	Vědecké „dostaveníčko“ v Dublinu	32–34, AB/9	Kopecký Leoš	Popularizace vědy on-line	29, AB/3	
Grantový systém – pomáhá nebo škodí?	16–17, AB/5		Workshop SCIAP	43, AB/7–8		
Ústavu molekulární genetiky AV ČR je padesát let	26–28, AB/11		Kostlán Antonín	K novým pracím o dějinách Československé akademie věd	32–33, AB/7–8	
Hošek Jiří, Horák Daniel,			Zájem univerzit – zájem státu	1, AB/2		
Zika Robert	Vědecká spolupráce s Ukrajinou	14–15, AB/7–8	Krekule Jan	Magnesia Litera již pojednácté	39, AB/5	
Houdek František	Balon a řeč vesmíru	28–29, AB/7–8	Šumava chránící a chráněná	34–35, AB/6		
Hříšníci a „hříšníci“	34–35, AB/12		Krummholz Martin	Metamorfózy buquoyenské krajiny pod mikroskopem	28–29, AB/9	
Logika biologické evoluce versus logika vědy	23–25, AB/7–8		Kuneš Jan	Elektrická vodivost systémů s korelovanými elektrony	20–21, AB/6	
Míchat jablka a hrušky – malá úvaha o velké syntéze věd	25, AB/3		Kvaček Robert	Heydrichiáda a česká společnost	14–16, AB/10	
Od modré skalice ke struktuře DNA	24, AB/3		Kyslík Pavel, Bilej Martin	Spolupráce s indickým farmaceutickým průmyslem	20, AB/1	
„Otec“ stresu a jiné příběhy	26–27, AB/10		Lahoda Vojtěch	Galerie Jana Autengruberu v Pacově	21, AB/5	
Pára poprvé k užítku	17, AB/4		Lojka Bohdan, Honys David,	Pazourková Danuše, Rollo Alexandr	Biologická diverzita v Amazonii	8–9, AB/10
Unést svůj pokrok	27, AB/6		Madliak Jozef	Komplex trestnoprávní, kriminologické a penologické problematiky	30, AB/1	
Vzduch náš vezdejší aneb			Mádlová Vlasta	Cyril Purkyně	27, AB/5	
240 let kyslíku	32–33, AB/11		Mádlová Vlasta, Bahenská Marie,	Mišková Alena, Velek Luboš	Jubileum Masarykova ústavu a Archivu AV ČR	28–31, AB/12
Zvuk jako rychloměr	25, AB/5		Magala Andrzej	Indická věda a výzkum na vzestupu	6–7, AB/2	
Hrubec Marek	Centrum globálních studií	2, AB/6	Magala Andrzej, Dvořák Dan,	Pazourková Danuše	Vědecká spolupráce s asijskými tygry	6–7, AB/4
Hužvárová Marina	Akademie věd humanitních a společenských	18–19, AB/11	Macháček Jaroslav	Diskuse k téžbě břidlicových plynů	18–19, AB/9	
Ceny Josefa Hlávky	IV, AB/7–8		Malínská Jana	Ženy a politika (1890–1938)	10–11, AB/7–8	
již podvacáté	29, AB/6		Malíř Jan	Úspěch české právní vědy	12, AB/2	
Ceny SVU 2012			Mareš Pavel, Stuchlík Aleš	Jan Bureš – výjimečná postava českých neurověd	29, AB/11	
Hofstadterův Gödel, Escher, Bach vyšel v češtině	33, AB/7–8		Martínková Natálie	Syndrom bílého nosu	10–11, AB/4	
Izraelští nobelisté přednášeli v Česku	1, AB/6		Maříková Vičková Petra, Frolík Jan	Nejstarší doklady pole a orby	14–15, AB/2	
Konferenční zář v Žilině aneb SVU v době globalizace	8–9, AB/9		Maříková-Kubková Jana	K novele zákona o státní péči	13, AB/3	
Kouzelná flétna	II, AB/1		Mikuláš Radek	Jak zvládat přebytek informací	37, AB/1	
k celoroční inspiraci			Omezí se civilizaci vymoženosti?	39, AB/7–8		
Listopadová výročí v režii						
Hlávkovy nadace	24, AB/12					
Lužanská ocenění	24, AB/12					
Malá rekapitulace funkčního období předsedy AV ČR	2–5, AB/3					
Malý bakalariát třeštského managementu	36–37, AB/7–8					
Mendelova medaile						
prof. Václavu Pačesovi	32, AB/2					
Na vlnách Leonarda	III, AB/2					
Několik výročí vzdělanosti	1, AB/4					
Odkaz odcházení...	1, AB/1					
Půlstoletí ESO						
– když se spojí síly	12–13, AB/11					
Setkání v širší dimenzi	1, AB/3					
Uctění 17. listopadu	25, AB/12					
Úvodník	1, AB/5					
Úvodník	1, AB/7–8					
Úvodník	1, AB/10					
Úvodník	1, AB/12					
Hužvárová Marina,	Výroční den – 17. listopad	6–7, AB/12				
Adámková Gabriela	Hužvárová Marina, Adámková Gabriela,					
Hlavně aby měla práce smysl a pomáhala lidem	4–7, AB/9					
Bilej Martin, Gabriel Jiří	50 let Mikrobiologického ústavu AV ČR	I–VIII, AB/11				
Hužvárová Marina, Adámková Gabriela,	Adámková Gabriela, Pavlíková Markéta					
Živá učebnice aneb	Listujte v kameni	22–24, AB/10				
Hužvárová Marina,	Hužvárová Marina,					
Pavlíková Markéta	Kde se měří dech lesa – CzechGlobe pracoviště Bílý Kříž	I–VIII, AB/10				
Hužvárová Marina, Spižek Jaroslav	Nesmrtelná novinářská kachna	27, AB/2				
Chodějovský Jan	Jan Jakubec	21, AB/2				
Chromá Martina	Církevňoslovenská legenda o Sv. Anastázii	20, AB/5				
Chromý Pavel, Semotanová Eva	Pražské setkání historických geografů	20–22, AB/11				
Illnerová Helena	Vzpomínky na Václava	2–3, AB/1				
Illnerová Helena, Pačes Václav	Učená společnost na Šumavě	20, AB/12				
Janko Jan	Gregor Johann Mendel	17–19, AB/10				
Janouch František	Souostroví Gulag – nové vydání	33, AB/3				
Kábová Hana	Antonín Breitenbacher	36, AB/9				
Kalenda Ondřej	Václav Tille	36, AB/1				
Kašpárek Martin	Teorie Banachových prostorů	23, AB/6				
Kepartová Jana	Evropská komise podporuje výzkum robotiky	26–27, AB/4				
Klégr Aleš, Čermák Petr	Dvacáté jubileum Letní školy klasických studií	23, AB/9				
Klímeš Jan, Benešová Miroslava,	Časopis pro moderní filologii – stoletý věk nevadí	26–27, AB/7–8				
Bouška Petr, Vilímek Vít	Sesuvy a povodně z ledovcových jezer	21–23, AB/12				
Kolmanová Ada	Alternativní metody testování	12–13, AB/4				
Konečný Lubomír	RIHA v Praze	13, AB/2				

Míšková Alena Bertold Bretholz 21, AB/7–8	Pokorná Magdaléna Božena Němcová 17–19, AB/3	Pocta docentu Luboši Perkovi IV, AB/9
Míšková Alena, Bahenská Marie,	Polášková Klára Nabídka blended-learningových kurzů 38–39, AB/1	Poetická poselství vědy ve Viole IV, AB/3
Mádlová Vlasta, Velek Luboš Jubileum Masarykova ústavu a Archivu AV ČR 28–31, AB/12	Pospíšil Martin Milton Friedman – obhájce laissez faire 22–23, AB/3	Před jmenováním předsedy AV ČR na funkční období 2013–2017 1, AB/11
Mittnerová Anna Zahraniční pobyty pro zkušené výzkumníky 22–23, AB/5 Zaměstnávání cizinců ve výzkumu a vývoji 23, AB/5	Pospíšil Stanislav Klimatický tunel v Centru excelence Telč II, AB/10	Přehled ředitelů v ústavech Akademie věd ČR 1–3, AB/9
Morávková Alena Dmytro Čyževskij a ukrajinská emigrace 30–31, AB/7–8 Žilinské zrcadlení 10, AB/9	Pospíšilová Vladislava Den Země v Akademii 24, AB/4	Překlady z arabského písemnictví Rozloučení s prezidentem – státníkem 2–5, AB/1
Náprstek Jiří Engineering Mechanics 2012 12–13, AB/7–8	Postránecká Barbora SoMoPro pro špičkové vědce 26, AB/9	Skrytá poselství vědy nově jako e-kniha 38, AB/12
Novotný Jiří, Rejchrt Radek Věda a umění 29, AB/4	Prečan Vilém Poznámky k projektu havlovských studií 20–22, AB/9	Spolupráce Akademie věd a Českého rozhlasu II, AB/2
Odborový svaz pracovníků vědy a výzkumu Prohlášení Odborového svazu pracovníků vědy a výzkumu, člena ČMKOS, k otázce financování výzkumu a vývoje na pracovištích Akademie věd ČR 21, AB/10	Promerová Marta, Bryja Josef Genetické metody v zoologickém a ekologickém výzkumu 17, AB/2	XL. akademický sněm 19. 4. 2012 II, AB/5
Ondráček Roman Výroční konference ECSITE 2012 42, AB/7–8	Pužmanová Rita 20 let internetu v České republice 14–16, AB/4 Alan Mathison Turing 30–31, AB/9 Optická síť CESNET2 připravena na 100Gbit/s 25, AB/9	XV. ceny Živa IV, AB/5
Ortenová Alena Cesta žen českou vědou 16–17, AB/12	Rada Michal Formáty elektronických knih – jak si vybrat 37, AB/12	XXXIX. akademický sněm – 15. prosince 2011 III, AB/1
Pačes Václav, Illnerová Helena Učená společnost na Šumavě 20, AB/12	Rákosník Jiří, Bečvářová Martina 150 let Jednoty českých matematiků a fyziků 24–26, AB/6	Zaostřeno na vědu 43, AB/7–8
Pánek Jaroslav Humanitní vědy – Most mezi národní identitou a globální otevřeností 12–16, AB/6	Rambousková Hana Stipendia Fulbrightova programu 22, AB/6	Rejchrt Radek, Novotný Jiří Věda a umění 29, AB/4
Pavlíková Markéta Mendel 190 III, AB/9 Svět knihy 2012 36, AB/6	Redakce Ceny Akademie věd ČR 2012 IV, AB/11 Ceny předsedy AV ČR za popularizaci vědy III, AB/11 Co je prožito, předávat jiným 22, AB/4 De scientia et humanitate optime meritis IV, AB/12 Do další padesátky v novém Dublin – Město vědy 2012 II, AB/9 Evropský týden mozku III, AB/4 Jak porozumět současné Číně 31, AB/4 Medaile Bernarda Bolzana 27, AB/12 Medaile Františka Palackého 27, AB/9 Medaile Jana Evangelisty Purkyně 27, AB/12 Medaile Josefa Dobrovského 20–21, AB/10 Nad povrchem IV, AB/2 (Nejen) o vědě a novinářství v Městské knihovně 44, AB/7–8 Otázky pro ředitele ústavů Akademie věd ČR, veřejných výzkumných institucí 2–4, AB/12 Otázky pro ředitele ústavů AV ČR, veřejných výzkumných institucí 2–3, AB/10 „Past“ na molekuly II, AB/12	Rohan Eduard Modelování heterogenních materiálů 26, AB/5
Pavlíková Markéta, Adámková Gabriela,		Růžička Marek Režimy toku ve vícefázových plyno-kapalinových soustavách 20, AB/7–8
Hužvářová Marina Živá učebnice aneb Listujte v kameni 22–24, AB/10		Římnáč Martin SOFSEM – mezinárodní setkání informatiků v Čechách 10–11, AB/3
Pavlíková Markéta,		Řípa Milan Jaderná energie a vesmír 25, AB/4
Hužvářová Marina Kde se měří dech lesa – CzechGlobe pracoviště Bílý Kříž I–VIII, AB/10		Sedlická Kateřina, Woitsch Jiří Český lid – v předvečer stého ročníku 30–31, AB/11
Pavlíková Markéta, Svoboda Luděk S koncem světa nepočítejte 26–27, AB/2		Segeth Karel Babuškova cena 2011 23, AB/2
Pazourková Danuše Vědecká spolupráce s Mexikem a Jižní Amerikou 18–19, AB/5		Semotanová Eva, Chromý Pavel Pražské setkání historických geografů 20–22, AB/11
Pazourková Danuše, Dvořák Dan,		Slavíková Kateřina,
Magala Andrzej Vědecká spolupráce s asijskými tygry 6–7, AB/4		Vosečková Anna Znalostní trojúhelník v Horizontu 2020 36, AB/12
Pazourková Danuše, Honys David,		Slížková Zuzana, Drdácký Miloš Nanomateriály v péči o památky 10–11, AB/10
Lojka Bohdan, Rollo Alexandr Biologická diverzita v Amazonii 8–9, AB/10		Sokol Jan Pravda a láska... 4–5, AB/1
Petržilková Monika Kurzy pro učitele humanitních věd 35, AB/9		Spížek Jaroslav,
		Hužvářová Marina Nesmrtelná novinářská kachna 27, AB/2
		Straka Jan Hvězdné ekonomické jaro na CERGE-EI 6, AB/7–8
		Straková Jana Matematika s chutí aneb Přinést do škol radost z objevování 30–31, AB/5

AUTORSKÝ REJSTŘÍK

Stuchlík Aleš, Mareš Pavel

Jan Bureš – výjimečná postava českých neurověd 29, AB/11

Svejkovský Ivo

Svět bude stále více formovat věda – World Science Forum 2011 22–23, AB/1

Svoboda Luděk

BIOCEV – na mapě evropské a světové vědy 14–15, AB/12

Brno připravuje vědcům

špičkové podmínky 4–5, AB/2

Centrum Mazánek 32, AB/4

Ceny Akademie literatury české 23, AB/4

České naděje pro vědu II, AB/3

Česko na cestě k ELI II, AB/11

EUSTORY aneb Jak porozumět historii 33, AB/12

Izraelští nobelisté v Praze 2–4, AB/7–8

Jihočeská univerzita – svět z mnoha pohledů 28–29, AB/10

Jubilejní, XL. akademický sněm 2–3, AB/5

Korespondence s komeniologií 34, AB/3

Kritické vydání Komenského spisů

se rozrůstá 31, AB/2

Laboratoř plazmových technologií 9, AB/4

Liblice 1952–2012 (2007–2012) III, AB/10

MATFYZ – synonymum

pro excelenci ve vědě už 60 let 22–23, AB/2

Megabooks 2012 36, AB/11

Mladí velvyslanci

vědy a techniky 33, AB/1

Nanocentrum spojuje vědu

s praxí 12–13, AB/10

Nušlova cena 2011 31, AB/1

Píšu o všem, na co jsem

si vzpomněl 39, AB/12

Prémie Otto Wichterleho 2012 III, AB/7–8

SCIAP 2011 35, AB/1

Spolupráce s mexickou radou

CONACYT II, AB/4

Telč centrem památkové vědy 14–15, AB/11

Termojaderná fúze 10–11, AB/2

Ukaž svou energii

– Týden vědy a techniky 2012 8–11, AB/12

Úspěch české moderní

historiografie 30, AB/4

Václav Havel v (nejen)

soudobých dějinách 20, AB/9

XVIII. valné shromáždění

Učené společnosti 6–7, AB/6

XXXIX. akademický sněm 6–7, AB/1

Svoboda Luděk,

Pavlíková Markéta

S koncem světa nepočítejte 26–27, AB/2

Syka Josef

Jak dál v doktorském studiu v České republice? 16–17, AB/7–8

Umíme již opravdu číst lidské myšlenky? 8–9, AB/3

Šolcová Iva

Československá psychologie 26–27, AB/3

Čestná medaile Karla Engliše 24, AB/2

Šolcová Olga

Texturní a transportní charakteristiky porézních materiálů 19, AB/7–8

Uherek Zdeněk

Diverzita a lokální kontexty 7–9, AB/7–8

Urban Petr, Arnold Zdeněk,

Vyhnanovská Miluše

Spolupráce s Národním centrem

vědeckého výzkumu 12–13, AB/12

Vácha Zdeněk

Josef Woldřich 25, AB/10

Vědecká rada Akademie věd ČR

Zkušenosti z hodnocení ústavů AV ČR

a jejich útvarů za období 2005–2009

a doporučení Vědecké rady

pro příští hodnocení 18–19, AB/4

Velek Luboš, Bahenská Marie,

Mádlová Vlasta, Mišková Alena

Jubileum Masarykova ústavu

a Archivu AV ČR 28–31, AB/12

Vilímk Vít, Benešová Miroslava,

Bouška Petr, Klimeš Jan

Sesuvy a povodně

z ledovcových jezer 21–23, AB/12

Víková Michaela

Evropská unie podporuje

inovace 34–35, AB/1

Klíčové technologie

pro konkurenceschopnost 38, AB/5

Partnerství na podporu

evropského sektoru vědy 41, AB/7–8

Volný Michael,

Havlíček Vladimír

Ocenění za molekulární

strukturu látek 16–17, AB/9

Voráček Emil

Cesty k sociálnímu státu 14–16, AB/3

Vosečková Anna

Časté chyby ve výkazech

projektů 7. RP 40–41, AB/7–8

Evropská a regionální centra

excelence ČR 40, AB/7–8

KTT – pole dosud nezorané? 33, AB/6

Kyperské předsednictví

– malá země, skromné ambice? 37, AB/9

Posun v otevřeném přístupu

k vědeckým informacím 30, AB/10

Vědecké aktivity JRC 35, AB/11

Vosečková Anna,

Slavíková Kateřina

Znalostní trojúhelník

v Horizontu 2020 36, AB/12

Vošahlíková Pavla

Devadesát let Historického ústavu

AV ČR 24–26, AB/1

Vozechová Adéla

Dánské předsednictví v Radě EU – Most přes

rozbourané vody 28–29, AB/2

Všetečková Zuzana

Emauzský cyklus 31, AB/10

Vyhnanovská Miluše,

Arnold Zdeněk, Urban Petr

Spolupráce s Národním centrem

vědeckého výzkumu 12–13, AB/12

Vyskočil František

Pohled do fantastické

dílny života 18–19, AB/6

Woitsch Jiří,

Sedlická Kateřina

Český lid – v předvečer

stého ročníku 30–31, AB/11

Zahradník Rudolf

Má setkání s Václavem Havlem 3, AB/1

Zedník Jan, Hejda Pavel

ZEMĚ – laboratoř

geovědního výzkumu 24, AB/5

Zika Robert

Afričtí vědci v dialogu

s politiky 16–17, AB/11

Zika Robert, Horák Daniel,

Hošek Jiří

Vědecká spolupráce

s Ukrajinou 14–15, AB/7–8

Zuna Petr

Bohatý program Švédské

královské technologické mise 14–15, AB/9

Žaludová Michaela

Jaro se znamená vzdělávání 28, AB/3

Otevřená věda pokračuje 37–38, AB/7–8

Studentská konference 32–33, AB/5

Žemlička Josef,

Doležalová Eva

Zlatá bula sicilská,

1212 – 800 let mezi realitou

a mýty 10–11, AB/11

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- **AKADEMICKÝ SNĚM**
 Usnesení XL. zasedání
 Akademického sněmu AV ČR 14, AB/5
 Usnesení XXXIX. zasedání
 Akademického sněmu AV ČR 18, AB/1
- Drahoš Jiří**
 Kdo se ožení s duchem doby,
 bývá brzy vdovcem 4–11, AB/5
 Špičkový výzkum je pro nás
 prioritou 8–15, AB/1
- Fiala Petr**
 Perspektivy výzkumné politiky 16–18, AB/1
 V době krize je třeba
 spolupracovat 12–13, AB/5
- Svoboda Luděk**
 Jubilejní, XL. akademický sněm 2–3, AB/5
 XXXIX. akademický sněm 6–7, AB/1
- **ČASOPISY V AKADEMII**
- Doležal Adam**
 Časopis zdravotnického práva
 a bioetiky 28–29, AB/5
- Klégr Aleš, Čermák Petr**
 Časopis pro moderní filologii
 – stoletý věk nevdá 26–27, AB/7–8
- Šolcová Iva**
 Československá psychologie 26–27, AB/3
- Woitsch Jiří, Sedlická Kateřina**
 Český lid – v předvečer
 stého ročníku 30–31, AB/11
- **KABINET STUDIA JAZYKŮ**
 Nabídka jazykových kurzů,
 zkoušek a dalších služeb
 ve školním roce 2012–2013 34–37, AB/5
- Polášková Klára**
 Nabídka blended-learningových
 kurzů 38–39, AB/1
- **KNIHY**
 Nové knihy 31, AB/4
 Nové knihy 34, AB/7–8
 Nové knihy 38, AB/12
 Odborné publikace
 z Nakladatelství Academia 35, AB/7–8
 Ve znamení „bdělosti a ostražitosti“ 39, AB/12
- Krekule Jan**
 Magnesia Litera již po jedenácté 39, AB/5
- Rada Michal**
 Formáty elektronických knih
 – jak si vybrat 37, AB/12
- Redakce**
 Jak porozumět současné Číně 31, AB/4
 Skrytá poselství vědy nově
 jako e-kniha 38, AB/12
- Svoboda Luděk**
 Korespondence s kmenologem 34, AB/3
 Píšu o všem, na co jsem
 si vzpomněl 39, AB/12
- Úspěch české moderní
 historiografie 30, AB/4
- Všetečková Zuzana**
 Emauzský cyklus 31, AB/10
- **KULTURA A SPOLEČNOST**
- Krekule Jan**
 Šumava chránící a chráněná 34–35, AB/6
- Mikuláš Radek**
 Jak zvládat přebytek informací 37, AB/1
 Omezi se civilizační
 vymoženosti? 39, AB/7–8
- Novotný Jiří, Rejchrt Radek**
 Věda a umění 29, AB/4
- **NEZAŘAZENO**
- Adámková Gabriela**
 Indická delegace
 v Akademii věd ČR 40, AB/5
- Hužvárová Marina**
 Ceny SVU 2012 29, AB/6
 Mendelova medaile
 prof. Václavu Pačesovi 32, AB/2
- Illnerová Helena**
 Vzpomínky na Václava 2–3, AB/1
- Odborový svaz pracovníků
 vědy a výzkumu**
 Prohlášení Odborového svazu
 pracovníků vědy a výzkumu,
 člena ČMKOS, k otázce
 financování výzkumu a vývoje
 na pracovištích Akademie věd ČR 21, AB/10
- Pavlíková Markéta**
 Svět knihy 2012 36, AB/6
- Redakce**
 Medaile Františka Palackého 27, AB/9
 Medaile Josefa Dobrovského 20–21, AB/10
 (Nejen) o vědě a novinářství
 v Městské knihovně 44, AB/7–8
 Rozloučení s prezidentem
 – státníkem 2–5, AB/1
- Segeth Karel**
 Babuškova cena 2011 23, AB/2
- Sokol Jan**
 Pravda a láska... 4–5, AB/1
- Svoboda Luděk**
 Centrum Mazánek 32, AB/4
 Megabooks 2012 36, AB/11
 SCIAP 2011 35, AB/1
- Zahradník Rudolf**
 Má setkání s Václavem Havlem 3, AB/1
- **NOVÉ KNIHY**
 Nové knihy 30–31, AB/2
 Nové knihy 35, AB/3
 Nové knihy 38–39, AB/9
- Svoboda Luděk**
 Kritické vydání Komenského spisů
 se rozrůstá 31, AB/2
- **NOVÍ ŘEDITELÉ**
 Otázky pro ředitele ústavů AV ČR,
 veřejných výzkumných institucí 2–3, AB/10
 Otázky pro ředitele ústavů AV ČR,
 veřejných výzkumných institucí 2–4, AB/12
 Přehled ředitelů v ústavech
 Akademie věd ČR 1–3, AB/9
- **OBÁLKY**
 Nové knihy III, AB/5
 Nové knihy III, AB/6
- Adámková Gabriela**
 Akademickou premií získali
 botanik a astronom II, AB/7–8
 Memorandum mezi AV ČR
 a Poslaneckou sněmovnou II, AB/4
 Stipendia L'Oréal pro ženy ve vědě II, AB/6
- Hužvárová Marina**
 Ceny Josefa Hlávky již podvacáté IV, AB/7–8
 Kouzelná flétna k celoroční inspiraci II, AB/1
 Na vlnách Leonarda III, AB/2
- Pavlíková Markéta**
 Mendel 190 III, AB/9
- Pospíšil Stanislav**
 Klimatický tunel v Centru
 excelence Telč II, AB/10
- Redakce**
 Ceny Akademie věd ČR 2012 IV, AB/11
 Ceny předsedy AV ČR
 za popularizaci vědy III, AB/11
 De scientia et humanitate
 optime meritis IV, AB/12
 Do další padesátky v novém
 Dublin – Město vědy 2012 II, AB/9
 Evropský týden mozku III, AB/4
 Nad povrchem IV, AB/2
 „Past“ na molekuly II, AB/12
 Pocta docentu Luboši Perkovi IV, AB/9
 Poetická poselství vědy ve Viole IV, AB/3
 Překlady z arabského písmenictví III, AB/10
 Spolupráce Akademie věd
 a Českého rozhlasu II, AB/2
 XL. akademický sněm 19. 4. 2012 II, AB/5
 XV. ceny Živa IV, AB/5
 XXXIX. akademický sněm
 – 15. prosince 2011 III, AB/1
- Svoboda Luděk**
 České naděje pro vědu II, AB/3
 Česko na cestě k ELI II, AB/11
 Liblice 1952–2012 (2007–2012) III, AB/10
 Prémie Otto Wichterleho 2012 III, AB/7–8
 Spolupráce s mexickou radou
 CONACYT II, AB/4
- **OBHAJOBY DSC.**
- Adámková Gabriela**
 Doktorské diplomy deseti badatelům 18, AB/7–8
- Kalenda Ondřej**
 Teorie Banachových prostorů 23, AB/6

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- Madliak Jozef**
Komplex trestnoprávné, kriminologické a penologické problematiky 30, AB/1
- Rohan Eduard**
Modelování heterogenních materiálů 26, AB/5
- Růžička Marek**
Režimy toku ve vícefázových plyno-kapalinových soustavách 20, AB/7–8
- Šolcová Olga**
Texturní a transportní charakteristiky poréznych materiálů 19, AB/7–8
- **OCENĚNÍ**
- Adámková Gabriela**
Medaile Vojtěcha Náprstka 26, AB/12
- Hužvárová Marina**
Listopadová výročí v režii Hlávkovy nadace 24, AB/12
Lužanská ocenění 24, AB/12
Uctění 17. listopadu 25, AB/12
- Redakce**
Co je prožito, předávat jiným 22, AB/4
Medaile Bernarda Bolzana 27, AB/12
Medaile Jana Evangelisty Purkyně 27, AB/12
- Svoboda Luděk**
Ceny Akademie literatury české 23, AB/4
Nušlova cena 2011 31, AB/1
- Šolcová Iva**
Čestná medaile Karla Engliše 24, AB/2
- **OSOBNOST**
- Janko Jan**
Gregor Johann Mendel 17–19, AB/10
- Morávková Alena**
Dmytro Čyževskij a ukrajinská emigrace 30–31, AB/7–8
- Stuchlík Aleš, Mareš Pavel**
Jan Bureš – výjimečná postava českých neurověd 29, AB/11
- **POLEMKA**
- Houdek František**
Michat jablka a hrušky – malá úvaha o velké syntéze věd 25, AB/3
- **POPULARIZACE**
- Borovský Petr**
EURAXESS rozšiřuje služby 25, AB/2
- Heinzel Petr**
Záhadná dutina v koróně Slunce? 33, AB/5
- Houdek František**
Hříšníci a „hříšníci“ 34–35, AB/12
Vzduch náš vezdejší aneb 240 let kyslíku 32–33, AB/11
- Kopecký Leoš**
Popularizace vědy on-line 29, AB/3
Workshop SCIAP 43, AB/7–8
- Ondráček Roman**
Výroční konference ECSITE 2012 42, AB/7–8
- Petržilková Monika**
Kurzy pro učitele humanitních věd 35, AB/9
- Pospíšilová Vladislava**
Den Země v Akademii 24, AB/4
- Redakce**
Zaostřeno na vědu 43, AB/7–8
- Řípa Milan**
Jaderná energie a vesmír 25, AB/4
- Spížek Jaroslav, Hužvárová Marina**
Nesmrtelná novinářská kachna 27, AB/2
- Svoboda Luděk, Pavlíková Markéta**
S koncem světa nepočítejte 26–27, AB/2
- Žaludová Michaela**
Jaro se znamená vzdělávání 28, AB/3
Studentská konference 32–33, AB/5
- Doležalová Markéta**
Bez mezinárodní spolupráce se neobejdeme 32, AB/1
- Svoboda Luděk**
Mladí velvyslanci vědy a techniky 33, AB/1
- **PORTRÉTY Z ARCHIVU**
- Bahenská Marie**
Jindřich Matiegka 28, AB/4
- Boháček Jan**
Václav Láska 32, AB/12
- Brádlarová Daniela**
Jaroslav Bidlo 32, AB/3
- Franc Martin**
Karel Hrubý 34, AB/11
- Hálek Jan**
Stanislav Bechyně 32, AB/6
- Chodějovský Jan**
Jan Jakubec 21, AB/2
- Kábová Hana**
Antonín Breitenbacher 36, AB/9
Václav Tille 36, AB/1
- Mádlová Vlasta**
Cyril Purkyně 27, AB/5
- Míšková Alena**
Bertold Bretholz 21, AB/7–8
- Vácha Zdeněk**
Josef Woldřich 25, AB/10
- **PŘEDSTAVUJEME PROJEKTY**
- Hužvárová Marina**
Malý bakalariát třeštského managementu 36–37, AB/7–8
- Klímeš Jan, Vilímeček Vít,**
Benešová Miroslava,
Bouška Petr
Sesuvy a povodně z ledovcových jezer 21–23, AB/12
- Krumholz Martin**
Metamorfózy buquoyské krajiny pod mikroskopem 28–29, AB/9
- Straková Jana**
Matematika s chutí aneb Přinést do škol radost z objevování 30–31, AB/5
- Žaludová Michaela**
Otevřená věda pokračuje 37–38, AB/7–8
- **PŘÍLOHA**
- Bíleý Martin, Gabriel Jiří, Hužvárová Marina, Adámková Gabriela**
50 let Mikrobiologického ústavu AV ČR I–VIII, AB/11
- EASAC**
Infekční choroby a budoucnost: strategie pro Evropu I–VIII, AB/7–8
- Hužvárová Marina, Pavlíková Markéta**
Kde se měří dech lesa – CzechGlobe pracoviště Bílý Kříž I–VIII, AB/10
- **RECENZE**
- Hužvárová Marina**
Hofstadterův Gödel, Escher, Bach vyšel v češtině 33, AB/7–8
- Janouch František**
Souostroví Gulag – nové vydání 33, AB/3
- Kostlán Antonín**
K novým pracím o dějinách Československé akademie věd 32–33, AB/7–8
- **REPORTÁŽ**
- Hužvárová Marina**
Konferenční zář v Žilině aneb SVU v době globalizace 8–9, AB/9
Půlstoletí ESO – když se spojí síly 12–13, AB/11
- Hužvárová Marina, Adámková Gabriela, Pavlíková Markéta**
Živá učebnice aneb Listujte v kameni 22–24, AB/10
- Morávková Alena**
Žilinské zrcadlení 10, AB/9
- **ROZHOVOR**
- Daničková Sylva**
Ptát se dějin... 1 27–29, AB/1
Ptát se dějin... 2 18–20, AB/2
- Houdek František**
Logika biologické evoluce versus logika vědy 23–25, AB/7–8
- Hužvárová Marina**
Malá rekapitulace funkčního období předsedy AV ČR 2–5, AB/3
- **TÉMA MĚSÍCE**
- Adámková Gabriela**
Nahradit část mozku jinou než mozkovou tkání asi nepůjde 2–5, AB/4
- Brabec Martin**
Globální výzvy pro společnost v krizi 3–5, AB/6
- Doležalová Eva, Žemlička Josef**
Zlatá bula sicilská, 1212 – 800 let mezi realitou a mýty 10–11, AB/11

Fárník Michal			
Od fotochemie v klastrech k ozonové díře	4–7, AB/10		
Hrubeč Marek			
Centrum globálních studií	2, AB/6		
Hužvárová Marina, Adámková Gabriela			
Hlavně aby měla práce smysl a pomáhala lidem	4–7, AB/9		
Svoboda Luděk			
Brno připravuje vědcům špičkové podmínky	4–5, AB/2		
Ukaž svou energii – Týden vědy a techniky 2012	8–11, AB/12		
Syka Josef			
Umíme již opravdu číst lidské myšlenky?	8–9, AB/3		
■ TRIBUNA			
Drábek Pavel			
Mají univerzity málo peněz?	28–29, AB/6		
Hořejší Václav			
Grantový systém – pomáhá nebo škodí?	16–17, AB/5		
Syka Josef			
Jak dál v doktorském studiu v České republice?	16–17, AB/7–8		
■ UDÁLOST			
Adámková Gabriela			
Pravým štěstím ve vědě je pochopení	4–5, AB/7–8		
Čornej Petr			
Skutečný badatel musí bojovat s vžitými stereotypy	8–9, AB/6		
Hužvárová Marina			
Výroční den – 17. listopad	6–7, AB/12		
Svoboda Luděk			
Izraelští nobelisté v Praze	2–4, AB/7–8		
Telč centrem památkové vědy XVIII. valné shromáždění	14–15, AB/11		
Učené společnosti	6–7, AB/6		
■ ÚVODNÍK			
Hužvárová Marina			
Izraelští nobelisté přednášeli v Česku	1, AB/6		
Několik výročí vzdělanosti	1, AB/4		
Odkaz odcházení...	1, AB/1		
Setkání v širší dimenzi	1, AB/3		
Úvodník	1, AB/5		
Úvodník	1, AB/7–8		
Úvodník	1, AB/10		
Úvodník	1, AB/12		
Kostlán Antonín			
Zájem univerzit – zájem státu	1, AB/2		
Redakce			
Před jmenováním předsedy AV ČR na funkční období 2013–2017	1, AB/11		
■ VĚDA A VÝZKUM			
Adámková Gabriela			
80 let Ústavu pro dějiny vědy a techniky Sergeje I. Vavilova	17, AB/6		
Bahenská Marie, Malínská Jana			
Ženy a politika (1890–1938)	10–11, AB/7–8		
Bajgarová Jitka			
Česko-německé vztahy v hudební kultuře	21, AB/1		
Koncert z díla Heinricha Rietsche	23, AB/11		
Beneš Jiří			
Valné shromáždění UAI	8, AB/4		
Bičan Aleš			
60 let etymologického oddělení	24, AB/9		
Bilej Martin, Kyslík Pavel			
Spolupráce s indickým farmaceutickým průmyslem	20, AB/1		
Boháč Jaroslav, Braniš Martin, Cudlín Pavel			
K návrhu zákona o národním parku Šumava	18–19, AB/12		
Čajka František			
Církevněslovenské slovníky	16, AB/2		
Čech Petr			
Archeologický výzkum města Bíliny	12–13, AB/3		
Čeřovský Václav			
Antimikrobiální peptidy: staré molekuly, nové ideje	11–13, AB/9		
Drdácký Miloš, Slížková Zuzana			
Nanomateriály v péči o památky	10–11, AB/10		
Frolík Jan, Maříková Vičková Petra			
Nejstarší doklady pole a orby	14–15, AB/2		
Havlíková Lubomíra			
Byzantologické poklady moravské a české národní knihovny	24–25, AB/11		
Hejda Pavel, Zedník Jan			
ZEMĚ – laboratoř geovědního výzkumu	24, AB/5		
Holubová Markéta			
Zpět domů, do ELI	8–9, AB/2		
Chromá Martina			
Církevněslovenská legenda o Sv. Anastázii	20, AB/5		
Illnerová Helena, Pačes Václav			
Učená společnost na Šumavě	20, AB/12		
Keprtová Jana			
Dvacáté jubileum Letní školy klasických studií	23, AB/9		
Kolmanová Ada			
Alternativní metody testování	12–13, AB/4		
Konečný Lubomír			
RIHA v Praze	13, AB/2		
Kuneš Jan			
Elektrická vodivost systémů s korelovanými elektrony	20–21, AB/6		
Kvaček Robert			
Heydrichiáda a česká společnost	14–16, AB/10		
Lahoda Vojtěch			
Galerie Jana Autengruberera v Pacově	21, AB/5		
Macháček Jaroslav			
Diskuse k těžbě břidlicových plynů	18–19, AB/9		
Malíř Jan			
Úspěch české právní vědy	12, AB/2		
Martínková Natálie			
Syndrom bílého nosu	10–11, AB/4		
Maříková-Kubková Jana			
K novele zákona o státní péči	13, AB/3		
Mittnerová Anna			
Zahraníční pobyty pro zkušené výzkumníky	22–23, AB/5		
Zaměstnávání cizinců ve výzkumu a vývoji	23, AB/5		
Náprstek Jiří			
Engineering Mechanics 2012	12–13, AB/7–8		
Ortenová Alena			
Cesta žen českou vědou	16–17, AB/12		
Pánek Jaroslav			
Humanitní vědy – Most mezi národní identitou a globální otevřeností	12–16, AB/6		
Pokorná Magdaléna			
Božena Němcová	17–19, AB/3		
Postránecká Barbora			
SoMoPro pro špičkové vědce	26, AB/9		
Prečan Vilém			
Poznámky k projektu havlovských studií	20–22, AB/9		
Promerová Marta, Bryja Josef			
Genetické metody v zoologickém a ekologickém výzkumu	17, AB/2		
Pužmanová Rita			
20 let internetu v České republice	14–16, AB/4		
Optická síť CESNET2 připravena na 100Gbit/s	25, AB/9		
Rambousková Hana			
Stipendia Fulbrightova programu	22, AB/6		
Řimnáč Martin			
SOFSEM – mezinárodní setkání informatiků v Čechách	10–11, AB/3		
Semotanová Eva, Chromý Pavel			
Pražské setkání historických geografů	20–22, AB/11		
Straka Jan			
Hvězdné ekonomické jaro na CERGE-EI	6, AB/7–8		
Svejkovský Ivo			
Svět bude stále více formovat věda – World Science Forum 2011	22–23, AB/1		
Svoboda Luděk			
BIOCEV – na mapě evropské a světové vědy	14–15, AB/12		
Laboratoř plazmových technologií	9, AB/4		
Nanocentrum spojuje vědu s praxí	12–13, AB/10		
Termojaderná fúze	10–11, AB/2		
Václav Havel v (nejen) soudobých dějinách	20, AB/9		
Uherek Zdeněk			
Diverzita a lokální kontexty	7–9, AB/7–8		
Volný Michael, Havlíček Vladimír			
Ocenění za molekulární strukturu látek	16–17, AB/9		

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- Voráček Emil**
Cesty k sociálnímu státu 14–16, AB/3
- Vyskočil František**
Pohled do fantastické dílny života 18–19, AB/6
- Zuna Petr**
Bohatý program Švédské královské technologické mise 14–15, AB/9
- **VĚDECKÁ RADA**
Vědecká rada Akademie věd ČR
Zkušenosti z hodnocení ústavů AV ČR a jejich útvary za období 2005–2009 a doporučení Vědecké rady pro příští hodnocení 18–19, AB/4
- **VEŘEJNÉ VÝZKUMNÉ INSTITUCE**
Oznámení o vyhlášení veřejných výběrových řízení I–IV, AB/1
Oznámení o vyhlášení veřejných výběrových řízení I–IV, AB/2
Oznámení o vyhlášení veřejných výběrových řízení 21, AB/3
Oznámení o vyhlášení veřejných výběrových řízení 21, AB/4
Oznámení o vyhlášení veřejných výběrových řízení 15, AB/5
- **VOLBA PŘEDSEDY AKADEMIE VĚD**
Prof. Ing. Jiří Drahoš, DrSc., dr. h. c. 2–9, AB/11
- **VÝROČÍ**
Bečvářová Martina, Rákosník Jiří
150 let Jednoty českých matematiků a fyziků 24–26, AB/6
- Hořejší Václav**
Ústavu molekulární genetiky AV ČR je padesát let 26–28, AB/11
- Houdek František**
Balon a řeč vesmíru 28–29, AB/7–8
Od modré skalice ke struktuře DNA 24, AB/3
„Otec“ stresu a jiné příběhy 26–27, AB/10
Pára poprvé k užitku 17, AB/4
Unést svůj pokrok 27, AB/6
Zvuk jako rychloměr 25, AB/5
- Míšková Alena, Bahenská Marie, Velek Luboš, Mádlová Vlasta**
Jubileum Masarykova ústavu a Archivu AV ČR 28–31, AB/12
- Pospíšil Martin**
Milton Friedman – obhájce laissez faire 22–23, AB/3
- Pužmanová Rita**
Alan Mathison Turing 30–31, AB/9
- Svoboda Luděk**
MATFYZ – synonymum pro excelenci ve vědě už 60 let 22–23, AB/2
- Vošahlíková Pavla**
Devadesát let Historického ústavu AV ČR 24–26, AB/1
- **VZDĚLÁVÁNÍ**
Svoboda Luděk
EUSTORY aneb Jak porozumět historii Jihočeská univerzita – svět z mnoha pohledů 28–29, AB/10
- **Z AKADEMICKÉ RADY**
Informace z 36. zasedání Akademické rady AV ČR 19, AB/1
Informace z 37. zasedání Akademické rady AV ČR 3, AB/2
Informace z 38. zasedání Akademické rady AV ČR 20, AB/3
Informace z 39. zasedání Akademické rady AV ČR 20, AB/4
Informace ze 40. zasedání Akademické rady AV ČR 20–21, AB/4
Informace ze 41. zasedání Akademické rady AV ČR 14–15, AB/5
Informace ze 42. zasedání Akademické rady AV ČR 30–31, AB/6
Informace ze 43. zasedání Akademické rady AV ČR 22, AB/7–8
Informace ze 44. zasedání Akademické rady AV ČR 22, AB/7–8
Informace ze 45. zasedání Akademické rady AV ČR 27, AB/9
Informace ze 46. zasedání Akademické rady AV ČR 20, AB/10
Informace ze 47. zasedání Akademické rady AV ČR 19, AB/11
Informace ze 48. zasedání Akademické rady AV ČR 5, AB/12
Informace ze 49. zasedání Akademické rady AV ČR 5, AB/12
- Drahoš Jiří**
K zákonu o vysokých školách 2–3, AB/2
- **Z BRUSELU**
Freyová Nikola
Vědecká víza 30–31, AB/3
- Kašpárek Martin**
Evropská komise podporuje výzkum robotiky 26–27, AB/4
- Slavíková Kateřina, Vosečková Anna**
Znalostní trojúhelník v Horizontu 2020 36, AB/12
- Víková Michaela**
Evropská unie podporuje inovace Klíčové technologie pro konkurenceschopnost 34–35, AB/1
38, AB/5
- Partnerství na podporu evropského sektoru vědy 41, AB/7–8
- Vosečková Anna**
Časté chyby ve výkazech projektů 7. RP 40–41, AB/7–8
Evropská a regionální centra excelence ČR 40, AB/7–8
KTT – pole dosud nezorané? 33, AB/6
Kyperské předsednictví – malá země, skromné ambice? 37, AB/9
Posun v otevřeném přístupu k vědeckým informacím 30, AB/10
Vědecké aktivity JRC 35, AB/11
- Vožechová Adéla**
Dánské předsednictví v Radě EU – Most přes rozbourané vody 28–29, AB/2
- **ZAHRANIČNÍ STYKY**
Dvořák Dan
Vědecká spolupráce s Japonskem a Korejskou republikou 6–7, AB/3
Vědecká spolupráce s USA a Kanadou 10–11, AB/6
- Hužvářová Marina**
Akademie věd humanitních a společenských 18–19, AB/11
- Magala Andrzej**
Indická věda a výzkum na vzestupu 6–7, AB/2
- Magala Andrzej, Dvořák Dan, Pazourková Danuše**
Vědecká spolupráce s asijskými tygry 6–7, AB/4
- Pazourková Danuše**
Vědecká spolupráce s Mexikem a Jižní Amerikou 18–19, AB/5
- Pazourková Danuše, Honys David, Lojka Bohdan, Rollo Alexandr**
Biologická diverzita v Amazonii 8–9, AB/10
- Vyhnanovská Miluše, Arnold Zdeněk, Urban Petr**
Spolupráce s Národním centrem vědeckého výzkumu 12–13, AB/12
- Zika Robert**
Afričtí vědci v dialogu s politiky 16–17, AB/11
- Zika Robert, Horák Daniel, Hošek Jiří**
Vědecká spolupráce s Ukrajinou 14–15, AB/7–8
- **ZE ZAHRANIČÍ**
Hužvářová Marina
Vědecké „dostaveničko“ v Dublinu 32–34, AB/9

SESUVY A POVODNĚ Z LEDOVCOVÝCH JEZER

Ústav struktury a mechaniky hornin AV ČR (dr. Jan Klimeš) ve spolupráci s Katedrou fyzické geografie a geoekologie PŘF UK (doc. Vít Vilímek) a Výzkumným ústavem vodohospodářským T. G. Masaryka (Ing. Miroslava Benešová, dr. Petr Bouška) řeší od roku 2011 badatelský projekt, který se týká peruánského pohoří Cordillera Blanca. Jde o hodnocení přírodních nebezpečí (sesuvů a povodní z ledovcových jezer) ve vybraných ledovcových údolích s využitím monitoringu srážek a infiltrace vody do půdy, archivních informací, terénního mapování a interpretace dat dálkového průzkumu.

Cordillera Blanca je tropické pohoří s největším pokrytím ledovci na světě – alespoň prozatím. Přestože mnohé jeho vrcholy přesahují 6000 metrů nadmořské výšky (nejvyšší Huascarán měří 6768 metrů), ledovce z něj v důsledku měnícího se chodu srážek a teplot ustupují. Zatímco v roce 1930 pokrývaly plochu přes 800 km², v roce 1970 to bylo 721 km² a v roce 1996 již jen 600 km². Nicméně zaledňuje se již od konce tzv. malé doby ledové, tedy přibližně po dobu 200 let.

Bez ohledu na to, do jaké míry jsou pozorované změny klimatu v pohoří Cordillera Blanca součástí globálních změn nebo na ně má výraznější vliv lidská činnost, má úbytek horských ledovců konkrétní dopady pro peruánskou společnost. Místní ledovce jsou totiž významným zdrojem vody pro zemědělství, průmysl a výrobu elektrické energie. Existují obavy, že by jejich výrazný ústup významně snížil schopnost doplňovat vodu do říčního systému během půlročního období sucha (květen – září), kdy je voda zadržena v ledovcových jezerech a ledovcích jediným zdrojem. Snížení množství vody v řekách v období sucha by ohrozilo intenzivní zemědělskou výrobu na pouštním pobřeží Pacifiku a zkomplikovalo výrobu elektrické energie. Znamenalo by také nebezpečí pro zemědělskou produkci obyvatel horských údolí, protože části z nich slouží jako hlavní zdroj obživy. Pokles průtoků v řekách by vzhledem k nedokonalému odpadnímu systému zhoršil kvalitu vody.

Kromě toho, že pohoří Cordillera Blanca plní funkci zásobárny pitné vody, vznikají zde nebezpečné přírodní procesy, které ohrožují obyvatele dolních částí horských údolí, kde leží mnohá města včetně hlavního provinčního centra Huarazu s 90 000 obyvateli. Jedním z nebezpečných procesů jsou laviny ledu a kamení, které se tvoří v blízkosti vrcholů hor a mohou dosahovat vysokých rychlostí a velkých objemů. Nejničivější lavina vznikla na severním vrcholu Huascaránu během zemětřesení v roce 1970. Pohybovala se rychlostí až 335 km/h a její odhadovaný objem byl 50–100 milionů m³. Pohybující se materiál pokryl ob-

VŠECHNA FOTA: ARCHIV USMH AV ČR

last o rozloze více než 25 km² včetně měst Yungay a Ranrahirca, kde podle různých odhadů zahynulo mezi 23 000 a 25 000 obyvateli. Rozsah této laviny byl čtyřikrát větší než událost z roku 1962, jež se stala ve stejné části Huascaránu, ovšem byla přibližně o polovinu menší než mohutné prehistorické laviny, jejichž dosah byl identifikován během terénního mapování. K podobným jevům menšího měřítka dochází v celém pohoří mnohem častěji, ovšem badatelé kvůli jeho odlehlosti evidují jen malou část z nich.

Podle historických záznamů jsou častějšími a srovnatelně ničivými procesy povodně, které vznikají v důsledku protržení hrází ledovcových jezer. Takových událostí je z pohoří Cordillera Blanca známo celkem 20; podle dostupných informací si vyžádaly kolem 4500 obětí. Nejničivější byla povodeň po protržení hráze jezera Palcacocha, z něhož se uvolnilo minimálně 9 000 000 m³ vody, a zničilo tak část Huarazu. Největší

Místo vzniku sesuvu z levé strany morénové hráze jezera Palcacocha z března 2003. Sesuv způsobil vysokou vlnu, jež se přelila přes zpevněnou hráz a zapříčinila povodeň; ta zničila úpravnu vody pro krajské město Huaraz.

představujeme projekty

Šipky znázorňují trajektorii skalní a ledové laviny ze severního vrcholu Huascaránu nad zničenými městy Yungay a Ranrahirca. Lavina se pohybovala rychlostí 200–300 km/h.

ekonomické škody způsobila povodeň z jezera Jancaurish, která v roce 1950 prakticky zlikvidovala téměř dostavěnou hydroelektrárnu na řece Santa a stala se nejvýraznějším impulzem k plánování a realizaci technických bezpečnostních opatření na desítkách jezer v pohoří Cordillera Blanca.

Povodně z ledovcových jezer představují komplexní problém, který lze rozdělit do tří základních okruhů. První tvoří příčiny vzniku povodní ovlivňované celým souborem vlastností samotných jezer, jejich hrází i okolních, většinou alespoň z části zaledněných horských svahů. Dalším okruhem je velikost a plošný rozsah povodní, který je možné charakterizovat záplavovými čarami, hloubkou a rychlostí proudění a jenž je ovlivněn hlavně celkovým objemem povodně a morfologií horských údolí. Na to navazuje zonace nebezpečí (hazardu) a její uplatnění při praktickém rozvoji dotčených oblastí.

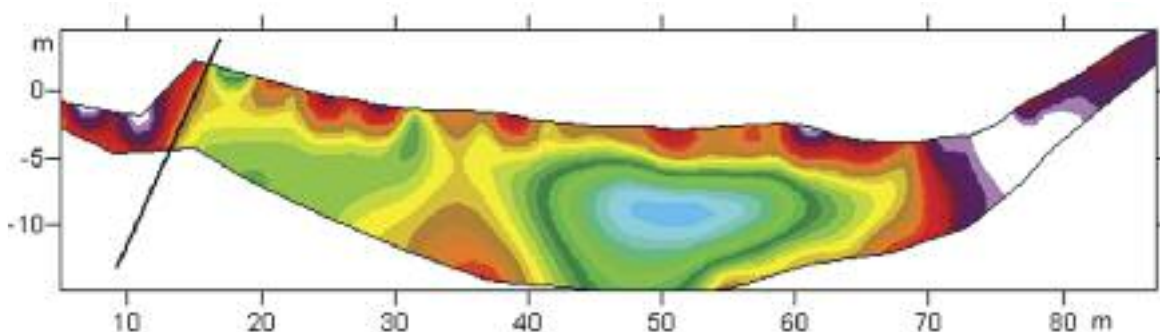
Ukazuje se, že nejčastějším důvodem protržení ledovcových hrází nebo jejich přelití je pád ledu nebo hornin do jezera ve formě lavin nebo skalních řícení. Konkrétní podmínky a příčiny vzniku těchto svahových deformací známe pouze v hrubých rysech. Je zřejmé,

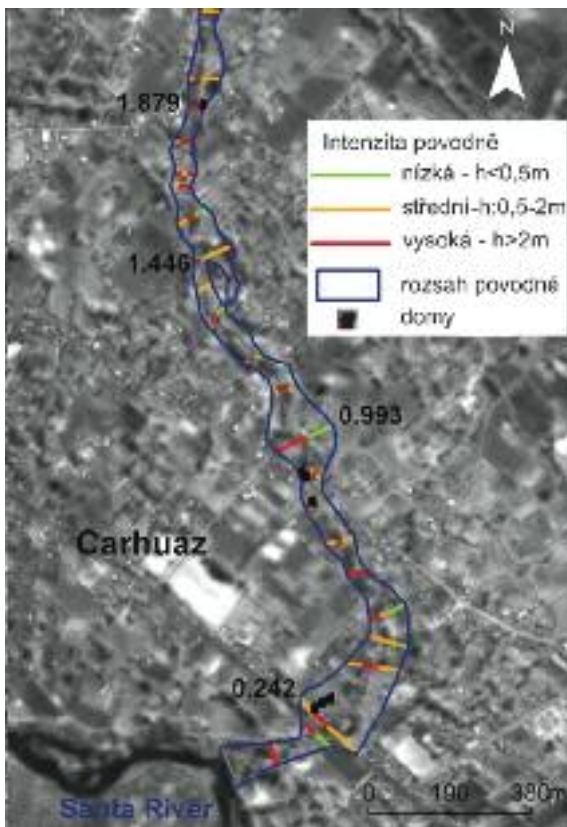
že se laviny tvoří na prudkých skalních svazích, kde je homina v blízkosti povrchu silně dezintegrována a kde se nahromadilo dostatečné množství ledu a sněhu. Jednoznačným spouštěčným faktorem lavin jsou zemětřesení, byť vznikají i v obdobích seizmicky klidných, kdy je jejich vznik spojen s regulačními procesy – během krátkého časového úseku kolísá teplota kolem nuly, tudíž voda opakovaně rozmrzá a zamrzá v puklinách ledu a skal. To může vést k narušení stability svahu a jeho pádu. Mohou se také odломit bloky ledu v důsledku přirozeného vývoje horských ledovců.

Skutečnost, že se může hráz protrhnout i bez pádu tělesa do jezera, naznačuje již zmiňovaný případ jezera Palcacocha, kdy žádný takový jev nebyl prokázán. V těchto případech může protržení nastat po sesutí vnějšího svahu hráze. Přelití vody přes hráz může pro změnu způsobit sesutí zemních hmot z vnitřního svahu hráze do jezera. Tyto sesuvy vznikají v důsledku změn v proudění a úrovni hladiny podzemní vody uvnitř tělesa hráze. K těmto změnám může vést sufoze, změna úrovně hladiny vody v jezeře, zasakování vody do morénové hráze z okolních svahů, tání pohřbeného ledu a intenzivní srážky. Podmínky a příčiny vzniku sesuvů morénových hrází se v současnosti sledují u dvou ledovcových jezer (Palcacocha a Uruashraju), kde se od roku 2008 nacházejí srážkoměrné stanice, čidla půdní vlhkosti a od roku 2012 i čidla sání. Vlhkost půdy se sleduje ve dvou hloubkových horizontech (0,3 a 0,6 metru), byť terénní pozorování naznačují existenci mnohem hlouběji položených zvodnělých poloh uvnitř morény. Ty se tvoří v důsledku vsakování vody z okolních svahů, a to i během období sucha. Vzájemné vztahy morénových sedimentů, na ně navazujících svahovin a skalního podloží se zkoumají pomocí elektrické odporové tomografie u jezera Palcacocha. Šest geofyzikálních profilů poskytlo spolu s podrobným geomorfologickým mapováním rovněž údaje o průběhu odlučných ploch sesuvů na vnitřním svahu morény jezera.

Pro hodnocení stability morénových hrází je důležité znát základní mechanické vlastnosti materiálu, který je tvoří. Z hrází jsme proto z obou zkoumaných jezer odebrali více než 20 porušených vzorků zemin včetně smíšeného vzorku o celkové hmotnosti 27 kilogramů. U vzorků jsme popsali zrnitost, určili sypané úhly a mineralogické složení jak jílové frakce, tak větších zrn. Výsledky potvrzují značnou heterogenitu materiálu morén, které jsou tvořeny jílovitými štěrky až písčitymi jíly.

Geofyzikální řez vytvořený metodou elektrické odporové tomografie zachycuje morénu jezera Palcacocha (vlevo) a skalní svah (vpravo). Na moréně jsou patrná místa s vysokými odpory (bílá až fialová barva), která představují omezení tahového příkopu svahové deformace, jejíž odlučná stěna je naznačena černou linií. Nízké odpory (světle modrá oblast) zřejmě souvisí se silně zvodněnými polohami morény.

Avšak i přes tyto rozdíly a přes odlišný typ hornin podloží v okolí obou jezer byly zjištěné průměrné hodnoty sypaných úhlů u obou lokalit velmi podobné a pohybují se v rozmezí 34,7°–35,7°. Podrobnější informace o pevnostních charakteristikách morénových sedimentů poskytnou krabicové smykové zkoušky, které se realizují v laboratořích firmy ARCADIS Geotechnika, a. s. Veškeré informace ohledně podmínek vzniku sesuvů u těchto dvou vybraných jezer použijeme pro výpočet stability konkrétních svahů a následné zobecnění některých získaných výsledků na morénové hráze dalších jezer, kde jsou srovnatelné podmínky vzniku sesuvů.

Předpověď pravděpodobnosti výskytu povodně o určité intenzitě je nezbytným předpokladem pro zónaci ohrožení horských údolí. Reálná předpověď doby vzniku povodní o určité velikosti formou n-letosti jejich výskytu je vzhledem k velmi malé databázi historických událostí nemožná. Definovat ale lze realistické scénáře, kdy je vztah doba opakování – velikost události stanoven expertně. Na základě dostatečně podrobných a spolehlivých dat je ovšem možné realisticky modelovat průběh povodně o určité velikosti. Takový model umožní identifikovat místa, jež by povodeň zasáhla. Pro tento účel jsme připravili 1D matematický model zájmové lokality, na němž jsme modelovali povodeň z 11. dubna 2010; model byl vytvořen z podrobně zaměřených příčných profilů získaných během dvou geodetických měření v terénu. Pro stanovení kulminačního průtoku jsme také zaměřili dvě

povodňové stopy v dolní části modelu. Velkou pozornost jsme věnovali podrobnému popisu charakteru povrchu v jednotlivých topografických profilech. Výsledky simulace povodňové události – její rozsah a hloubky v jednotlivých profilech – jsme ověřili na základě informací z terénu. Dále bylo možné definovat intenzitu povodně pro jednotlivé zpracované profily. Zkušenosti získané při vytváření tohoto modelu využijeme při modelování scénářů budoucích možných povodní větších velikostí.

Badatelské práce participujících českých institucí se uskutečňují v kooperaci s pracovištěm Národního vodohospodářského úřadu Peru (Autoridad Nacional de Agua – ANA) v Huarazu, s nímž Ústav struktury a mechaniky hornin letos na jaře podepsal dohodu o technické spolupráci; smlouva zahrnuje společné terénní výzkumy a publikování získaných výsledků. Aktu předání dohody se 8. června 2012 v Limě zúčastnili český velvyslanec v Peru Vladimír Eisenbrug, ředitel ANA dr. Hugo E. Jara Facundo a představitel ÚSMH (dr. Jan Klimeš) a Přírodovědecké fakulty UK (doc. Vít Vilímek). Vzhledem k dobrým vztahům s ANA věříme, že se získané znalosti a informace i nadále využijí při ochraně obyvatel před přírodními nebezpečími nejen v pohoří Cordillera Blanca, ale i v jiných částech peruánských And. ■

JAN KLIMEŠ,
Ústav struktury a mechaniky hornin AV ČR, v. v. i.,
VÍT VILÍMEK,
Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy,
MIROSLAVA BENEŠOVÁ a PETR BOUŠKA,
Výzkumný ústav vodohospodářský
T. G. Masaryka, v. v. i.

Na podkladu satelitního snímku jsou znázorněny dolní toky řeky Chucchun a její soutok s řekou Santa (pohoří Cordillera Blanca, Peru). Modře je vyznačen modelovaný rozsah povodně z 11. dubna 2010 a jednotlivé příčné profily, jež jsou na základě hloubky (h) klasifikovány do tříd intenzity povodně. Většina domů postižených povodní se nacházela v místech se střední intenzitou.

Pohled na protržené jezero Palcacocha pod horskými štíty, které dosahují výšky kolem 6200 metrů nadmořské výšky. Sto metrů vysoká morénová hráz se protrhla v roce 1941. Výsledná povodeň zničila velkou část města Huaraz.

LISTOPADOVÁ VÝROČÍ V REŽII HLÁVKOVY NADACE

Lužanská ocenění

Jeden z nejvýznamnějších českých mecenášů vědy by mohl být spokojen. V duchu tradice, kterou založil, podporuje jeho Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových nadané české vědce, umělce, pedagogy a studenty. Správní rada nadace vyhodnocuje navržené osobnosti, aby jim na slavnosti v lužanském zámku každoročně 16. listopadu – den před státním svátkem studentů – předala ceny a medaile. Tomu vždy předchází zastávka v Přešticích k malé vzpomínce a položení květin do hrobky mecenášovy rodiny.

Na protější straně skupinový snímek hlavních aktérů tradiční hlávkovské slavnosti

V podzimním sychravu zámek doslova ožil intelektuálním duchem a sál Českého kvarteta praskal ve švech, když se zde sešli nejvyšší představitelé našich významných vzdělávacích institucí i jejich studenti. Nutno však zmínit zejména dlouhý aplaus po projevu Rudolfa Zahradníka, který se dotýkal aktuálních záležitostí současné společnosti. Jaký balzám na duši propadající beznaději ve světě zredukaném na bezduchý byznys, za nějž je považováno i vzdělání a věda...

Poté se program rozeběhl předáním tzv. trvalých legátů – letos městu Přeštice na podporu školství a kultury, Klatovskému gymnáziu J. Vrchlického na podporu talentovaných studentů a Národnímu muzeu v Praze na doplnění sbírek.

Novými nositeli Hlávkových medailí se za rok 2012 stali: prof. Josef Krofta (AMU), doc. Antonín Pokorný (ČVUT), prof. Miloslav Petrusek (UK), prof. Zdeněk Helus (UK), prof. Jan Káš (VŠCHT) a z Ústavu chemických procesů AV ČR průkopník spektroskopie nukleární magnetické rezonance v Česku prof. Jan Schraml.

Na Cenu Josefa Hlávky byla navržena řada studentů reprezentujících pražské vysoké školy, brněnskou techniku a Akademii věd, konkrétně Ústav jaderné fyziky – Petr Siegl, Geologický ústav – Leona Koptíková, Fyziologický ústav – Lubica Staňková, Ústav analytické chemie – Jana Křenková a Ústav makromolekulární chemie – Tomáš Riedel. ■

Josef Hlávka se narodil jako druhorozený syn přeštického purkmistra Antonína Hlávky a jeho manželky Anny pocházející z přeštické linie šlechtického rodu Stachů.

VŠECHNA FOTA: MARINA HUŽVÁROVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Uctění 17. listopadu

Lužanská slavnost je již tradiční předehrou pro vzpomínkovou akci k výročí 17. listopadu, kterou Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových pořádá ve spolupráci s Českým svazem bojovníků za svobodu před budovou Hlávkovy koleje v pražské Jenštejnské ulici, i k slavnostnímu večeru organizovanému společně s Českým vysokým učením technickým.

Výroční měsíc listopad, toho roku podstatně živější než v letech minulých, konečně probudil z letargie aktéry naší mladé demokracie – České republiky bude dvacet roků. Když je dvacet let člověku, teprve hledá sám sebe, patří mu svět a příliš daleko za obzor svého věku ještě nemůže dohlédnout. Když se ale na vlnách nekompetentnosti, arogance, neznalosti a mocichtivosti houpe celá společnost, nebude chyba jen v neznalosti mládí. Zdá se, že lidé trochu prozřeli a začali se bouřit, o čemž svědčí nejenom demonstrace lidí 17. listopadu. Jestliže Rudolf Zahradník poukázal ve svém projevu v Lužanech na některé nešvary dnešní doby a vyzval nás, abychom se jim bránili, pak další povzbuzení přinesl doktorand z Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity s právě opačnými iniciálami – Zdeněk Ručka. Ten převzal v Betlémské kapli Cenu Jana Opletala pro roky 2012–2014, kterou uděluje Studentská komora Rady vysokých škol za zásluhy o rozvoj akademické samosprávy a studentské účasti v ní, za hájení studentských práv a zapojení studujících do veřejného dění.

Byl to on, kdo upozornil na plagiátorskou pauzu tehdejšího děkana Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity, který pod tíhou důkazů rezignoval na svoji funkci. Letos patřil k předním postavám studentských protestů proti omezování samosprávy vysokých škol, které vyvrcholily tzv. Týdnem neklidu. Zdeněk Ručka zdůrazňuje, že bez aktivního zapojení občanů nemůže demokratická společnost dobře fungovat. Vyzvedá význam akademické

samosprávy a v závěru svého projevu vyjadřuje naději, že jeho generace, „která jako první vychodila základní, střední i vysoké školy ve svobodné zemi, si tu svobodu nenechá vzít“. Text projevu naleznete na webových stránkách AB.

Za šperk slavnosti lze bezesporu označit zcela nové nastudování *Lužanské Mše D dur* ve vynikajícím podání studentů Univerzity Karlovy, jež vyvolalo v Betlémské kapli zasloužené ovace.

MARINA HUŽVÁROVÁ

Vystoupení hudebního tělesa studentů UK v Betlémské kapli sklídilo velký úspěch.

MEDAILE VOJTĚCHA NÁPRSTKA

OBĚ FOTA: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Při příležitosti Týdne vědy a techniky, jež je každoročním vyvrcholením popularizační činnosti Akademie věd, předal předseda AV ČR prof. Jiří Drahoš 14. listopadu 2012 čestnou medaili Vojtěcha Náprstka za zásluhy v popularizaci vědy pěti vynikajícím osobnostem. Ocenění, jež nese jméno význačného českého obrozence a člověka, který se ve druhé polovině 19. století zasloužil o popularizaci vědy a výsledků průmyslových objevů, uděluje Akademie od roku 2003. K letošnímu roku překročil počet laureátů již tři desítky.

Zleva: Pavel Suchan, Milena Secká, Jan Kolář a Václav Cílek

Třebaže se medaile Vojtěcha Náprstka uděluje za celoživotní dílo, Jiří Drahoš věří, že její nositelé ve své práci neustanou a dočkáme se od nich ještě další popularizační aktivity. Letos medaili získali dr. Václav Cílek z Geologického ústavu AV ČR, dr. Jan Kolář z Ústavu experimentální botaniky AV ČR, dr. Milena Secká z Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur, Pavel Suchan z Astronomického ústavu AV ČR a doc. František Weyda z Biologického centra AV ČR.

První z laureátů Václav Cílek, jehož oborem jsou klimatické oscilace a vývoj české krajiny, spolupracuje s Českou televizí na mnoha projektech, z nichž nejznámější jsou desetidílný seriál *Podzemní Čechy I., II.* nebo *Magické hory*. Je spoluautorem mnoha publikací a za svou práci získal již několik cen – např. Cenu VIZE 97, Cenu Ministra životního prostředí či Českou hlavu za popularizaci.

Jan Kolář je autorem téměř všech populárně-vědeckých příspěvků a částí fotografií zveřejňovaných na webových stránkách ÚEB AV ČR. V roce 2006 vydalo Nakladatelství Academia jeho populárně-vědeckou publikaci *Biologické hodiny rostlin*. Byl hlavním organizátorem několika ročníků fotografické soutěže pro veřejnost *Rostlina s příběhem* a realizátorem výstavy *Mutant!*

Milena Secká je nejen vynikající odbornicí a popularizátorkou v oblasti etnologie a muzeologie, ale také autorkou výstav, publikací, přednášek a projektů na podporu vědy. Vedle propagace sbírek Náprstkova muzea se zaměřuje na téma cestovatelů a publicistů české intelektuální elity 19. století soustředěných okolo rodiny Náprstkových. Její činnost je spjata s Etnologickým ústavem AV ČR, kde v letech 1974–1993 působila jako vědecká pracovnice. V současnosti je členkou redakční rady časopisu *Český lid – Etnologický časopis*.

Pavel Suchan je dlouholetým členem České astronomické společnosti, v níž již několik volebních období zastává funkci místopředsedy a tiskového tajemníka, a též předsedou Odborné skupiny pro tmavou oblohu ČAS. Od zrodu Astronomické olympiády byl mnoho let předsedou výboru a podílel se na vybudování všech jejích věkových kategorií. Stál u zrodu projektu Česká astrofotografie měsíce. V současnosti se zaměřuje především na popularizaci astronomie a otázku světelného znečištění, respektive ochranu pozorovacích podmínek a nočního životního prostředí. Byl hlavním organizátorem dvou návštěv amerického astronauta Andrewa Feustela v Česku.

František Weyda dlouhodobě a systematicky pracuje v oblasti popularizace vědeckých poznatků. Od roku 2002 je členem Rady pro popularizaci vědy při AV ČR. Je též spoluautorem úspěšných vědecko-popularizačních filmových dokumentů (např. *Ips typographus – chcete mě?*; *Louže, Kapitoly o havěti*); v různých televizních pořadech a dokumentárních filmech jiných tvůrců rovněž vystupuje. Pořádá samostatné výstavy svých prací z oblasti vědecké fotografie a je spolupředatelem skupinových výstav – například *Mikrosvět – výstava české vědecké fotografie*.

■ srd

Předseda Akademie věd Jiří Drahoš gratuluje k ocenění Františku Weydovi.

Medaile JANA EVANGELISTY PURKYNĚ

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

RNDr. Jaroslava Folbergrová, DrSc., převzala 27. září 2012 od předsedy Akademie věd ČR prof. Jiřího Drahoše čestnou oborovou medaili Jana Evangelisty Purkyně za zásluhy v biomedicínských vědách. Oceněná badatelka je světově uznávanou vědkyní, která svými významnými objevy v průběhu více než pěti dekad ovlivňuje několik generací neurovědčů. Výzkumnou činnost celoživotně spojila s Fyziologickým ústavem AV ČR, v němž působí od roku 1958.

Jaroslava Folbergrová, která nedávno oslavila významné životní jubileum, vystudovala biochemii na Matematicko-fyzikální fakultě UK v Praze. Mezi její nejvýznamnější zahraniční spolupráce patří pobyt u prof. Olivera H. Lowryho (Department of Pharmacology, Washington University, School of Medicine, St. Louis, USA) v šedesátých letech a zejména dlouhodobé a pracovní partnerství s prof. Bo Siesjo (Lunds universitet, Švédsko). Její práce z oblasti studia metabolismu mozku v průběhu různých fyziologických a patofyziologických podmínek patří ve svém oboru mezi stěžejní vědecká díla. Ačkoli je vydala v šedesátých až devadesátých letech minulého století, dodnes je prestižní vědecké časopisy

hojně citují. V novém tisíciletí se dr. Folbergrová zaměřila především na studium oxidativního stresu při epileptických záchvatech v nezralém mozku. V této oblasti se opět stala průkopnicí a její recentní práce jsou okamžitě citovány, což dokládá jejich významný vliv. Je autorkou 129 primárních publikací v renomovaných mezinárodních časopisech, citovaných 3429krát (s vyloučením autocitací), její H-index je 33. Opakovaně byla oceněna na mezinárodním fóru a je stále aktivní a úspěšnou vědeckou pracovnící s nesmírným pracovním nasazením a nadšením, které je inspirací a vzorem pro její o mnoho let mladší kolegy.

red

Medaile BERNARDA BOLZANA

Vynikající francouzský badatel prof. Gilles Godefroy převzal 31. října 2012 od předsedy Akademie věd prof. Jiřího Drahoše čestnou oborovou medaili Bernarda Bolzana za zásluhy v matematických vědách. Oceněný matematik je vedoucím výzkumným pracovníkem francouzského výzkumného centra CNRS (Centre National de la Recherche Scientifique) a patří k absolutní světové špičce v oboru funkcionální analýzy. Na udělení medaile Bernarda Bolzana je navrhl Matematický ústav AV ČR.

„Profesora Godefroye oceňujeme nejen pro jeho vynikající vědeckou práci, ale zároveň si vážíme jeho dlouhé a plodné spolupráce s českými matematiky,“ zdůraznil Jiří Drahoš. Centrem Godefroyova zájmu je teorie Banachových prostorů (uznání získal např. v oblasti renormací, Jamesovy hranice, Rosenthalových kompaktních projekčních rozkladů), dosáhl však významných výsledků i v teorii operátorů, deskriptivní topologii a harmonické analýze. Již sama scientometrická data prof. Godefroye jsou impozantní – např. MathSciNet eviduje 153 prací a jejich 1 444 citací celkem 632 autory, a to pouze z omezeného množství vybraných zdrojů, což je v tomto oboru mimořádný výkon. Gilles Godefroy zásadním způsobem

spolupracuje s českou školou funkcionální analýzy již po tři dekády. Společně s M. Fabianem, P. Hájkem, J. Pelantem a V. Zizlerem napsal 16 článků, s R. Devilleem a V. Zizlerem též hojně citovanou monografii *Longman Scientific & Technical, Harlow* (John Wiley & Sons, Inc., New York 1993). V Česku pomáhal organizovat mnohé legendární zimní školy dr. Z. Frolíka a mezinárodní jarní školy v Pasekách nad Jizerou.

red

FOTO: ZDENĚK TICHÝ, ARCHIV KNAV

Masarykův ústav a Archiv AV ČR si připomíná 60. výročí založení poloviny svého současného pracoviště. Usnesením ze 3. listopadu 1952 byl zřízen a k 1. lednu 1953 zahájil činnost Archiv ČSAV – předchůdce Archivu AV ČR – coby veřejná instituce začleněná do soustavy československého archivnictví. Roku 1956 se stal tzv. archivem zvláštním, roku 1974 archivem tzv. zvláštního významu. K jeho hlavním úkolům patřilo a nadále patří shromažďování a zpracovávání materiálů z činnosti ústavů a organizačních složek ČSAV, respektive AV ČR, činnosti vědeckých společností a spolků a osobních fondů našich význačných vědců. Jubileu archivu i jeho současným aktivitám se věnovalo shromáždění, jež se konalo 25. října 2012 v přátelském a pohostinném prostředí Lannovy vily v pražské Bubenci.

**Shromáždění
u příležitosti
60. výročí
založení
Archivu AV ČR
zahájil ředitel
Masarykova
ústavu a Archivu
AV ČR
Luboš Velek.**

Ponoříme-li se do historie archivu, zjistíme, že kořeny pracoviště sahají mnohem dále, stejně jako dějiny celé akademie. Fundament archivu tvoří fondy starých učených společností, jež měly rovněž své archiváře, protože si uvědomovaly význam písemností, které produkovaly. Není náhodou, že archiválie bývaly vedle finanční hotovosti v drahých kovech součástí pokladů. Historické dokumenty potvrzovaly stará práva i význam původce. Archiv je tedy jistým druhem pokladu Akademie věd, protože dokládá, odkud moderní česká i německá vědecká obec na našem území vyšla a kam se ubírala.

Počátky archivu Královské české společnosti nauk jsou spojeny se jménem profesora astronomie Antonína Strnada, pozdějšího sekretáře KČSN. Ten byl roku 1790 také tvůrcem prvního soupisu archiválií. Ve vedení archivu

se v dalších staletích střídaly velké osobnosti; o nápravu jeho tristního stavu po bouřích v roce 1848 se starali např. Jan Erazim Vocel nebo Pavel Josef Šafařík. V polovině 19. století se archivu ujal historik Josef Kalousek, autor díla *Děje Královské české společnosti nauk* (1885), pro které využil písemnosti společnosti, jež sám uspořádal. Posledním archivářem KČSN byl Václav Vojtíšek, nejslavnější ředitel Archivu hl. města Prahy a posléze i první ředitel Archivu ČSAV.

Česká akademie věd a umění císaře Františka Josefa sice nezřídila funkci archiváře, o své písemnosti se však starala. Dohledem nad spisovnou byl pověřen generální sekretář akademie a vrchní dozor měl dokonce vykonávat sám její předseda. I zde potkáme v archivu na konci života této slavné instituce již zmiňovaného Václava Vojtíška.

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

VA ÚSTAVU A ARCHIVU AV ČR

Rok 1952 vedl ke vzniku ČSAV a k zániku mnoha vědeckých institucí. Na místo staroslavných učených společností, jimiž byla KČSN, ČAVU, ale i Československá národní rada badatelská nebo Masarykova akademie práce, nastoupila nová akademie, a to jako síť ústavů a sbor členů. Jak se zacházelo se slavnou minulostí, zacházelo se i s cennými archiváliemi; zedníci je vyházeli jako nepotřebný balast ze skříní... Situaci zachránil poslední ředitel kanceláře Blahoslav Šeplavý, a písemnosti se tak dostaly do nově zřízeného Archivu ČSAV, do jehož čela se postavil tehdy téměř sedmdesátiletý Václav Vojtíšek. Velkým úspěchem bylo získání provizorních prostor v Colloredo-Mansfeldském paláci, kde archiv setrval až do svého stěhování v roce 1992, a detašovaného pracoviště s depozitářem na zámku Bečváry, jenž se po roce 1989 vracel v rámci restitucí.

Stát v čele akademického archivu neznamenal nijak vysoký kariérní vrchol. Na archivy se pohlíželo jako na odkladiště méně schopných, úsloví o „přeložení do archivu“ se stalo téměř okřídleným. Představa zaprášených balíků papíru, které zajímají jen podivné učence, se snadno vžila i s ohledem na technický stav a vybavení archivů. Málokdo si uvědomoval, že vedle prachovky a fyzické kondice na přenášení těžkých břemen potřebuje archivář i velkou odbornou erudici, jež mu umožní materiály všeho druhu dešifrovat a utřídit.

Předsudek o podivném povolání archiváře a o archivu jako instituci měl ovšem svoji výhodu: nesl s sebou i statut jakéhosi „koncového pracoviště“ v oblasti společenských věd a přiváděl do archivů osobnosti, které musely opustit významnější místa. V akademickém archivu, respektive v jeho oddělení pro soupis a studium rukopisů, se tak ocitl např. klasický filolog Bohumil Ryba, právní historik a husitolog Jiří Kejř, právní historik Miroslav Boháček, literární vědec Václav Černý, jihlavský archivář František Hoffmann nebo bývalý archivář SÚA Jiří Pražák. Právě oni se zasloužili o věhlas kodikologického pracoviště. S postupem doby, po normalizačních čistkách, se rukopisec stal i ze Zdeňka Šolleho, odborníka na 19. století a dějiny dělnictva, archivářem se stal i bývalý vedoucí pracovník úřadu prezidia ČSAV Miroslav Šmidák. V knihovně zasedl bývalý gymnaziální učitel Vladimír Kaifer, jemuž v 80. letech sekundoval rusista Oldřich Leška. Jinými slovy – dobrá společnost s výbornou tvůrčí atmosférou. Ačkoli se někteří pracovníci v archivu ocitli ne úplně dobrovolně, svou odbornost zasvětili právě tomuto pracovišti, jež je za poněkud dehonestujících podmínek přijalo a se kterým často spojili zbývající odbornou kariéru. Zmíněná rukopisná komise se stala vrcholným orgánem celého vědního oboru – kodikologie. Vlastní archiv se stal ceněným pracovištěm v oblasti archivnictví, jeho teorie i praxe, vydával i svůj časopis.

FOTO: ARCHIV MUA AV ČR

Další výhodou „koncového pracoviště“ byla kontinuita vedení. Když Václav Vojtíšek ve svých 86 letech odešel z místa ředitele, předal žezlo právnímu historikovi Václavu Vaněčkovi. Na chodu pracoviště se nic nezměnilo a ochranná křídla tohoto velmože vědy se rozprostírala nad archívem až do jeho smrti v roce 1985. Po něm nastoupil na místo ředitele Luboš Nový, který byl „odložen“ z tehdejšího Ústavu československých a světových dějin ČSAV. I tehdy měl archiv štěstí. Ředitelovy kroky směřovaly k vytvoření centra pro dějiny vědy a techniky, kladl důraz na vědecké výstupy archivářů i na jejich další vzdělávání.

První, čemu se archiv musel bránit po listopadu 1989, byly snahy uložit opět do archivu pracovníky, kteří museli odejít z pracovišť, protože se výrazně kompromitovali s komunistickým režimem. Archiv se ubránil, protože v tomto okamžiku by již podobná praxe na stávající pracovníky rozhodně nepůsobila jako obohacující moment. V krátkém období po listopadu 1989, kdy zastával ředitelskou funkci Zdeněk Šolle, se archiv chystal na stěhování a postupně přejímal archiválie rušených ústavů. Významnou agendu tvořila i problematika rehabilitací a majetkových restitucí.

V roce 1992 se archiv usídlil v Praze 8 – V Zámčích, kde strávil v podstatě šťastných deset let. Když v čele stanul Antonín Kostlán, obrátil opět pozornost na dějiny

Titulní list z r. 1786 Pojednání (Abhandlungen), které vydávala Královská česká společnost nauk.

**Archiválie
poškozené
povodní v r. 2002**

**Fyzik, radiolog
a polární badatel
František
Běhounek
(1898–1973)
u elektrometru
na zjišťování
škodlivých dávek
radioaktivního
záření
na pracovištích
a v terénu.**

vědy. V rámci archivu vzniklo Centrum pro dějiny vědy, které ve spolupráci s dalšími institucemi pořádalo významné konference, jejichž sborníky tvoří základní řadu k dějinám vědy na našem území. Cesty Antonína Kostlána s archivem se rozešly, když centrum přešlo do Ústavu pro soudobé dějiny a vedení archivu se ujala Ludmila Sulitková. Ta archiv výrazně orientovala na archivnictví a jeho teorii. Právě do tohoto období spadá událost pro celý archiv snad nejtěžší – katastrofální povodeň v roce 2002, jež se budově v bezprostřední blízkosti Vltavy nemohla vyhnout. Ačkoli se nasazením všech pracovníků i dobrovolníků zachránila většina archivních materiálů, ztráty utrpěla především knihovna a fotosbírka.

Archiv našel dočasné útočiště v bývalé tiskárně Prometheus a relativně rychle došla naplnění myšlenka postavit novou archivní budovu. V roce 2005 se fondy a sbírky mohly přestěhovat do nových, pro archivní účely projektovaných prostor v Gabčíkově ulici v Praze 8. Moderní depozitáře plně vyhovují všem současným nárokům i zákonným normám, badatelé zde využívají pohodlné a účelné zázemí. Do nové archivní budovy se stěhoval archiv povodněmi zocelený, ale se špatným hodnocením, a tedy i s omezeným rozpočtem. Došlo tedy ke sňatku z rozumu s Masarykovým ústavem AV ČR.

Masarykův ústav byl přičleněn k Archivu se zárukou rovnoprávného postavení obou součástí, ředitelem pracoviště se stal Ivan Šedivý. V této době se již z hlediska Archivu AV ČR jednalo a jedná o éru elektronického písemnictví, na něž byl archiv především díky mladému osazenstvu dobře připraven. Archiv se však dostal do nezáviděníhodné pozice: servisní služby pro pracoviště AV ČR a služba badatelské veřejnosti, neoddělitelně spojená s každým archivem, ne vždy umožňují vykazovat vědeckou produkci srovnatelnou s ostatními vědeckými pracovišti. V tvrdém boji o rozpočet proto archiv často musel obhajovat svůj specifický charakter.

V roce 2006 se Archiv AV ČR stal organizační součástí MÚA AV ČR, aniž by se tím podstatně změnila náplň jeho činnosti. Od roku 2007 se rozhodnutím Odboru

archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra ČR řadí mezi řádné a plně akreditované specializované veřejné archivy. Udrzuje také důležité zahraniční kontakty – je členem Mezinárodní archivní rady (ICA) a spolupracuje s podobně tematicky zaměřenými archivy v zahraničí (dlouhodobým partnerem je např. Archiv Polské akademie věd v Krakově).

V Masarykově ústavu a Archivu AV ČR v současné době existují tři archivní oddělení, přičemž nositeli a pokračovateli tradic akademického archivu jsou Oddělení osobních a institucionálních fondů do roku 1952 a Oddělení institucionálních fondů po roce 1952. Ta v současnosti pečují o 620 fondů a sbírek v rozsahu 4305 bm, k nimž existuje 359 archivních pomůcek. Specifickou roli zaujímá Oddělení Archiv Ústavu T. G. Masaryka, jež se stará především o materiály ve vlastnictví Ústavu T. G. Masaryka o celkovém počtu 27 fondů a o rozsahu 486 bm.

Činnost archivních oddělení spočívá v první řadě v péči o svěřené fondy a sbírky. Nejcennější z nich nesou označení archivní kulturní památka – Diplom Nobelovy ceny udělené Jaroslavu Heyrovskému v roce 1959, Zakládací listina České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění ze dne 5. prosince 1892 a archivní fond Vládní komise pro vybudování ČSAV. Fondy a sbírky archivu dokumentují činnost starších vědeckých institucí (mj. KČSN a ČAVU), ale i současných ústavů. Významný je počet fondů osobních (276, 1057 bm), které připomínají významné osobnosti různých vědních oborů (např. Jaroslav Heyrovský, Otto Wichterle, Milan Hašek, Milada Paulová, Ferdinand Stiebitz, Václav Novotný). Archiv se snaží o průběžné obohacování a doplňování fondů. U fondů osobních se tak děje tzv. akvizicemi, jejichž prostřednictvím v posledních letech po jednání s rodinami získal pozůstalosti Antonína Robka, Oldřicha Lešky, Jindřicha Špěta nebo Františka Václava Mareše. Fondy institucionální se rozrůstají prostřednictvím pravidelných, ze zákona vyplývajících skartačních řízení, jejichž výsledkem je přebírání materiálů vzniklých činnostmi současných ústavů AV ČR.

Botanik, fyziolog a význačný organizátor vědeckého života Bohumil Němec (1873–1966). Snímek pořízený při příležitosti 90. narozenin v r. 1963.

Pozoruhodnou součástí archivních fondů je fotosbírka, zčásti digitalizovaná, a tudíž badatelsky snadno dostupná z webových stránek MÚA AV ČR, kterou tvoří několik velkých celků (Fotosbírka Bohumila Vavrouška, Reportáže ČSAV a AV ČR, Fotoarchiv ÚTGM). Průběžně se doplňuje fonosbírka, založená v 70. letech Jindřichem Schwipplem jako sbírka řízených rozhovorů s osobnostmi podílejícími se na vzniku a chodu ČSAV. Archiv pečuje také o umělecké sbírky (např. pečetidla, medaile, plakety, obrazy).

Tradiční a nezbytnou součástí práce archivu je předarchivní péče, jež zahrnuje především odborný dohled v oblasti spisové služby pro akademická pracoviště. Korektní, v mnoha případech až nadstandardní vztahy mezi archivem a ústavu AV ČR jsou výsledkem dlouhodobé vzájemné spolupráce a také jedním z důležitých předpokladů k rozšiřování a zpracování institucionálních fondů.

Podklady pro vědeckou práci v rámci archivních oddělení poskytují převážně vlastní fondy. Díky dostupnosti archivní a vědecké práce mohly v posledních letech

vzniknout mnohé edice, monografie nebo studie v odborných časopisech. Řada vědeckých výstupů, projektů a konferencí je také výsledkem spolupráce s dalšími domácími i zahraničními institucemi (např. AUK, ÚSD, FF UK, Vysoká škola CEVRO Institut, archivy Polské a Ruské akademie věd).

K úplnému obrazu činnosti archivních oddělení MÚA AV ČR doplňme aktivity spojené s popularizací vědy. Materiály z Archivu AV i Archivu ÚTGM se často využívají při natáčení dokumentárních pořadů či jsou k vidění na výstavách, z poslední doby lze zmínit např. podíl na projektu Českých center, který připomínal Ottu Wichterleho, spolupráci na výstavách v Národním muzeu, Technickém muzeu Brno, Národním technickém muzeu nebo Středočeském muzeu v Rostokách u Prahy.

*ALENA MÍŠKOVÁ, MARIE BAHENSKÁ,
LUBOŠ VELEK, VLASTA MÁDLOVÁ,
Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.*

Nákresy buněk uložené v osobním fondu významného českého zoologa Františka Vajdovského (1849–1939)

Astronom Arnošt Dittrich (1878–1959) se zajímal mj. o problematiku mayského kalendáře.

VŠECHNA FOTA: ARCHIV MÚA AV ČR

VÁCLAV LÁSKA

(1862–1943)

Od měření stop a verše ku měření země až k měření světů v nekonečném prostoru jeden pochod myšlenkový, jedna tucha temně v souzvuk svádí srdce z rozličného tábora... Kde se hvězdné světy v kosmu báseň tratí, dovol, vědče, pěvci vedle Tebe státi; až se vrátíš k hroudě a v její prach s nebe, básník s květy bude stát zas vedle Tebe.

Těmito verši osobně dedikoval v prosinci 1891 Jaroslav Vrchlický výtisk svých *Nových básní epických* docentu na české technice v Praze a asistentovi při astronomickém ústavu české univerzity Václavu Láskovi. Mohlo by se snad zdát, že se Láska-vědec pohyboval kdesi v nadoblačných sférách. Naopak, jeho početné práce jsou dokonalým příkladem symbiózy vědecké teorie s praxí.

V. Láska se narodil před 150 lety, 24. srpna 1862 v Praze v rodině stavitele. Středoškolská studia započal v jezuitském chlapeckém semináři v Bohosudově, odkud po pěti ročnících přešel do Prahy na malostranské německé gymnázium. Již tehdy se projevilo jeho nadání pro matematiku a fyziku, přičemž hlavní zájem upínal k astronomii. Po maturitě vstoupil r. 1883 na pražskou německou univerzitu a brzy začal pod vedením prof. Wieneka pracovat jako dobrovolník v pražské hvězdárně v Klementinu. Ta byla sice jen skrovně vybavena přístroji, její bohatá knihovna však mladému Láskovi poskytla příležitost seznámit se s nejnovější odbornou literaturou. Praxe v hvězdárně mu dala základ pro vědeckou práci i v dalších oborech a byla podnětem pro počátek jeho publikační činnosti. Novátorské bylo Láskovo využití statistických metod při zpracování řad meteorologických pozorování za účelem zjištění příčin a souvislostí sledovaných jevů.

Roku 1887 dosáhl doktorátu z matematiky, v dubnu 1890 byl jmenován asistentem astronomického ústavu při české univerzitě a téhož roku se habilitoval pro vyšší geodézii na české technice. Hojně publikoval z oboru astronomie a geodézie, příznivý ohlas měly jeho učebnice a odborné příručky, psal rovněž popularizační články, např. pro časopis *Živa*, přispíval do *Ottova slovníku naučného*. Jelikož poměry v Praze neskýtaly naději na uvolnění profesorského místa, přijal r. 1895 nabídku polské polytechniky ve Lvově, kde byl jmenován profesorem astronomie a vyšší geodézie. Brzy se také habilitoval pro astro-

nomii na Lvovské univerzitě jako soukromý docent. Vedle přednášek bylo Láskovi svěřeno vedení Lvovské astronomicko-meteorologické observatoře. Základní význam pro další odborné směřování však mělo, když ve Lvově převzal vedení tamní seismologické stanice. Svými seismologickými pracemi si záhy získal mezinárodní věhlas. Upozornil např. na souvislost mikroseismického neklidu s atmosférickou cirkulací v severních oblastech Atlantiku, publikoval jednoduchý vzorec pro výpočet vzdálených epicenter zemětřesení. Seismologie se tehdy profilovala jako samostatný vědní obor a Láska se stal jedním z jejích průkopníků.

Když se r. 1911 po jmenování řádným profesorem aplikované matematiky na české univerzitě vracel do Prahy, byl již vědcem takřka světového jména. Aplikovaná matematika mu plně umožnila uplatnit invenci a široký rozhled. Matematika tu nebyla cílem, nýbrž prostředkem k řešení kvantitativních vztahů v problémech jiných vědních oborů. Velký význam tehdy měly jeho práce ze statistiky.

Zejména po roce 1918 působil v četných odborných komisích a radách. Jako první ředitel Státního ústavu geofyzikálního (založeného r. 1920) se zasloužil o technické i personální vybudování této instituce. Neopominutelný byl Láskův podíl na vzniku *Atlasu republiky Československé* (vyd. 1935), do jehož redakce jej vyslala Česká akademie věd a umění. Nepochybné byly jeho pedagogické zásluhy.

Širokému záběru témat, jimž se Láska věnoval, by snad leckdo mohl vytknout rozbíhavost a nestálost, nikoli však povrchnost. Tematická pestrost jeho prací pramenila z vnějších okolností a stále nových úkolů před něj kladených.

Václav Láska zemřel 27. července 1943 v Řevnicích. ■

JAN BOHÁČEK,
Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

EUSTORY aneb Jak porozumět historii

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR vyhlásil 26. září 2012 ve spolupráci s Asociací učitelů dějepisu a za podpory Körberovy nadace z Hamburku výsledky šestého

ročníku dějepisné soutěže pro studenty středních škol EUSTORY. Autorům vítězných prací, jež se tentokrát věnovaly pamětním místům na komunistický režim, poblahopřáli mezi jinými čestný předseda Akademie věd Rudolf Zahradník a ředitel ÚSD AV ČR Oldřich Tůma, který s potěšením ocenil práci a talent středoškoláků, ale také dobrou zprávu, že má respektovaný projekt pokračovat i v dalších letech.

Do EUSTORY, kterou napříč Evropou organizuje Körberova nadace, se čeští středoškoláci poprvé přihlásili v roce 2001. Podle Oldřicha Tůmy se do soutěže od té doby zapojilo přes 700 studentů z více než 150 středních škol s tím, že pro některé jistě představovala nezanedbatelný stimul k studijní a posléze profesní kariéře. Vzdělávacího projektu se v současnosti účastní již 15 evropských států, přičemž národní soutěže organizují jednotlivé země samostatně. Cílem je vzbudit u studentů zájem o historii a její studium a prostřednictvím vlastního bádání v místě svého bydliště nebo studia pochopit, čím se evropské národy odlišují a co je naopak spojuje.

Pro zúčastněné státy vyhláší Körberova nadace společné téma, jež se určitým způsobem vztahuje k současným společenským problémům. Také s ohledem na diskusi k problematice třetího odboje zvolili organizátoři tentokrát téma *Pamětní místa na komunistický režim*. „Věříme, že takto zaměřené práce přinesou nové autorské pohledy. Téma zároveň vytváří prostor pro regionální historický výzkum, včetně toho, že zdůrazní metody práce s pamětníky, jež umožní vystavět autentický a svěbytný příběh o zvoleném pamětním místě,“ vysvětluje garant projektu Vojtěch Čelko.

Při vyhlásování vítězů v budově Akademie věd na Národní třídě v Praze promluvila ke studentům zástupkyně Körberovy nadace Kirsten Elvers. Název EUSTORY podle jejího názoru dobře vystihuje význam soutěže, do níž se už od roku 2001 zapojily tisíce studentů z 22 zemí Evropy: „Smyslem je iniciovat tolik potřebný dialog o historii. Vaše práce, v nichž jste hledali stopy minulosti, se o to úspěšně pokusily. Věřím, že vás pátrání v historii vašeho okolí bavilo.“

Nejllepšími autory a autorskými týmy se letos stali studenti z osmi českých a moravských gymnázií. Odborná porota sestávající z historiků a pedagogů označila za nejlepší práci studii *Křivdy na duši i na majetku* studentek – Jany Dvořákové, Petry Vinklářové a Magdalény Kameníkové z Gymnázia dr. Aleše Hrdličky

v Humpolci (kompletní výsledky viz www.usd.cas.cz). Trojice nadějných badatelek popsala kolektivizaci českého venkova na osudu vesnice Radňov u Humpolce; podklady získávala v pelhřimovském archivu, humpoleckém muzeu i prostřednictvím rozhovorů s pamětníky. Za odměnu se oceněné studentky mj. zúčastnily týdenního semináře – jedna se podívala do Berlína, další dvě do Tallinu. Na druhém místě se umístili Martin Lapčík a Tomáš Nagy z Biskupského gymnázia v Ostravě, kteří zpracovali osudy kostela sv. Josefa (zvaného též Don Bosco) a jeho farníků v čase komunistické perzekuce. Na Tomáše Nagyho, který při předávání cen přiblížil průběh mezinárodní akademie EUSTORY v Berlíně, již se v září zúčastnil, nejvíce zapůsobily rozhovory s pamětníky: „Zaujala mne především jejich odvaha pokračovat v činnosti, v jejíž smysl věřili – a to i přesto, že věděli, že je sledují agenti Státní tajné bezpečnosti.“

Slavnostní ceremoniál tradičně završilo udělení ceny revue *Dějiny a současnost* za nejlepší literárně zpracovanou soutěžní práci, kterou předal předseda Redakční rady Vít Vlínas. Obdobně jako v předchozích ročnících vydá ÚSD AV ČR sborník nejlepších prací. Závěrem vystoupil předseda občanského sdružení PANT Petr Pánek. V roli představitele organizace, jež od příštího ročníku EUSTORY v Česku koordinuje, ozřejmil její hlavní aktivity orientované na podporu výuky moderních dějin (více na vzdělávacím portálu www.moderni-dejiny.cz).

„Českou společnost zachvátila jakási apatie. Kdyby předseda vlády ohlásil, že se na nás budou štípat kusy dřeva, postavili bychom se do řady a čekali, až na nás dojde. Za dvaadvacet let od pádu režimu jsme se stali z polodivošské země společností polocivilizovanou a polokulturní. Vy jste zárukou, že se dočkáme opravdové renesance a nápravy,“ apeloval na studenty Rudolf Zahradník, který soutěž EUSTORY od prvního ročníku zaštiťuje. ■

Ceny studentům předal čestný předseda Akademie věd Rudolf Zahradník.

LUDĚK SVOBODA

HŘÍŠNÍCI a „HŘÍŠNÍCI“

Účel světí prostředky, někdy je to touha po uznání, jindy po poznání, která žene i badatele k různým podvodům. Následující příspěvek připomíná některé z nich.

Nález fosílie piltdownského člověka z prosince 1912 byl v roce 1953 označen za podvrh. Domnělý pozůstatek tehdy neznámého pravěkého hominida byl ve skutečnosti lebku středověkého člověka spojenou s orangutaní dolní čelistí a šimpanzím zubem. Na snímku replika lebky (Přírodovědné muzeum v Londýně).

Robert Knox patřil svého času mezi nejznámější lékaře Británie.

V únoru 1912 přišel za šéfem geologického oddělení Britského muzea Arthurem Smithem Woodwardem bývalý soudce Charles Dawson, koníčkem náruživý paleoantropolog. Nejprve mu ukázal několik úlomků lebky; první z nich prý vykopali štěrkaři roku 1908 v lomu nedaleko vesnice Piltdown v jihoanglickém hrabství Sussex, ostatní tamtéž poté našel Dawson sám.

Však nedosti. Se svým přítelem, francouzským jezuitou a paleontologem Pierrem Teilhardem de Chardinem pak v tomtéž lomu našli ještě neúplnou dolní čelist – stejně výrazně zbarvenou jako úlomky lebky, její tvar se však zdál být stejnou měrou opičí jako lebka lidská. Jenže čelist obsahuje dvě stoličky opotřebované způsobem běžným u lidí! Čelisti bohužel chybějí dvě nejdůležitější části: místo, kde ji kloub váže s lebkou, a pro určení příslušnosti rozhodující bradová část.

Dne 18. prosince 1912 A. Smith Woodward a Charles Dawson oznamují nález plénu londýnské Geologické společnosti. Dosud nevídané spojení lidské mozkovny a opičí čelisti, jejichž stáří se odhadovalo až na milion let, vzbudilo ohlas. Badatelé jásalí nad nejstarším předchůdcem moderního člověka, vlastenci zase, že tento prapředek sídlil právě na Ostrovech. Dosavadní pozůstatky pralidí se totiž nacházely leckde na světě – na Jávě, v Číně, v Africe; v Evropě měly dávné předky zrovna ty nejřivalštější národy – Němci se honosili neandertálcem, Francouzi kromaňoncem. Jen kolébce objevu darwinovské evoluce a nejvýznamnější velmoci tehdejšího světa jako by se lidská prehistorie vyhnula... To nyní padlo. Británie naopak získala důkaz, který „nám bude závidět celý svět“, řečeno se Smithem Woodwardem. Pravda, našli se tací, kdož vyslovili podiv nad tak nesourodným spojením lebky a čelisti, ale na to měli Britové pohotovou, jakkoli poněkud nevědeckou odpověď: „Mluví z vás bledá závist!“

Sir Arthur uspořádal na počest nálezců slavnostní schůzi Královské společnosti, kde nález dostal vědecké jméno *Eoanthropus dawsoni* (raný člověk Dawsonův).

Následujících pár desetiletí tzv. piltdownský člověk zaujímal sice

ZDROJ: ANFIE, WIKIMEDIA COMMONS

nepohodlné, leč uznávané místo v lidské prehistorii. A to i navzdory několika podezřelým faktům. Začalo to již krátce po nález. Počátkem roku 1916 se A. Dawson při svém prohrabování v zemi škrábl a zemřel – dvaapadesátiletý – na otravu krve. V jeho domě se našla skvěle vybavená chemická laboratoř a množství opičích koster; u některých chyběla čelist. Paleoantropolog Kenneth Oakley, který dům navštívil, pojal podezření jako první, avšak svěřil se s ním pouze siru Arthurovi – ten mu je vymluvil s poznámkou, že zuří válka a tohle by nahrávalo nepříteli.

V roce 1948 staříček Smith Woodward dodiktoval svoji poslední knihu *První Angličan*, zemřel a dal se pochovat u piltdownského lomu. Prostor konečně dostali spravedliví...

K. Oakley podrobil ostatky prvnímu objektivnímu testu v roce 1949. Porovnání obsahu fluoru v nálezů a v okolní homině ukázalo, že kosti v ní ležely jen krátce. Během několika příštích let byla lebka přisouzena modernímu člověku a čelist orangutanovi, zuby šimpanzi. Všechny předměty byly uměle přibarveny do hněda, zuby navíc kdosi opiloval, aby napodobil opotřebení zubů lidských.

Hádankou zůstalo jediné: Kdo ten podvod narafičil? Nejpodezřelejší je pochopitelně Dawson; měl ale jako amatér dost znalostí a zkušeností, aby obelstil sice zaujaté, avšak přece odborníky? S nejpozoruhodnější domněnkou přichází americký biolog a publicista Stephen Jay Gould, podle nějž byl oním prvním odborným spolupachatelem Teilhard de Chardin! Ten se později proslavil určitým smířením stvoření s evolucí a v současnosti je považován div ne za svatého, ale tehdy coby mladý a myšlenkově bujný

ZDROJ: WIKIMEDIA COMMONS

Francouz mohl chtít Angličany trochu poškádlit. Indicií byl Gouldovi Teilhardův dopis, v němž se o jednom z nálezu zmiňuje ještě před jeho učiněním; zprvu žert se ovšem vymkl z rukou a začal si žít vlastním životem...

Zbožná přání nejsou ani ve vědě bez šance, pokud existuje společenská poptávka po výsledku, ostatně naše *Rukopisy* hovoří... Avšak právě příběh nejslavnějšího podvrhu v paleoarcheologii je ukázkovým důkazem, že pravda ve vědě je neporazitelná. Řečeno s fyzikem Fréderikem Joliotem-Curie: „Věda neustále opravuje sama sebe.“

Materiál především

Před 150 lety – 20. prosince 1862 – v Londýně umírá v zapomenutí Robert Knox (*1791), svého času jeden z nejnámějších lékařů Británie. Pocházel z Edinburghu, kde také po studiích medicíny a tříletém pobytu v Jižní Africe začal působit jako konzervátor v muzeu srovnávací anatomie a patologie při edinburské chirurgické koleji. Zároveň si otevřel vlastní anatomickou školu. Přednášel podnětně i vtipně, a tak jeho *theatrum anatomicum* navštěvovalo, samosebou za patřičné vstupné, až 500 diváků, a to nejen mediků, ale i z řad veřejnosti. Vedle toho vědecky pracoval a přispěl především k poznání struktury a fyziologie oka.

Získat mrtvé tělo, ať už pro výukovou pitvu nebo pro trénink (před vynálezem narkózy museli chirurgové operovat co nejrychleji, aby pacient zbytečně dlouho netrpěl) nebylo snadné. V Británii té doby umožňovaly zákony pitvat těla popravených zločinců. Porotci a soudci však rozhodovali čím dál mírněji a král častěji udílel milost, takže se počet exekucí povážlivě ztenčoval (v letech 1805–1820 v průměru 77 ročně). Doktor R. Knox však nikdy netrpěl nedostatkem pitevního materiálu. Samozřejmě kupoval těla od vykradačů hrobů, což koneckonců dělali skoro všichni anatomové, navíc měl ale štěstí, že jeho dodavatelé byli seriózní a na pravidelnost jejich dodávek se dalo spolehnout. Koncem roku 1828 ovšem vyšlo najevo, že nevy lupují hroby, nýbrž lidi rovnou vraždí. Dokonce si na to vypracovali

ZDROJ: BORGQUEEN, WIKIMEDIA COMMONS

šetrou metodu, aby těla nepoškodili: oběť napřed zpili do němoty a potom opatrně udusili polštářem. O život připravili nejméně 16 lidí; jejich prodejní cena *in memoriam* činila sedm liber a víc – podle kvality materiálu. Poslední z takto získaných těl našla policie u Knoxe. Ten se sice zapřísahal, že o původu mrtvol nemá tušení, ale nikdo mu nevěřil. Rozzuřený dav mu vytloukl dům, noviny vláčely jeho jméno bahnem, tiskly jeho karikatury, lid o něm skládal morytáty. Kolegové ho odstavili od všech funkcí na koleji.

Po marných snahách znovu se uchytit odešel R. Knox roku 1842 do Londýna (manželka mu krátce předtím zemřela, svých pět dětí nechal u synovce). Živil se překlady anatomických textů z francouzštiny (v mládí rok studoval v Paříži) a psaním do lékařských časopisů. Vydal několik odborných knih (*The Edinburgh Dissector*, *The Races of Man*, *A Manual of Human Anatomy*), ovšem největšího úspěchu dosáhl příručkou o rybolovu. V roce 1856 získal místo patologa v jedné z londýnských nemocnic, kde působil až do své smrti.

Jedním z důsledků Knoxova skandálu bylo přijetí tzv. anatomického zákona v roce 1832, který navzdory protestům veřejnosti poskytl medicíně možnost využívat ke studijním účelům „nikým nevyžádaná“ těla ve špitálech zemřelých bezdomovců bez jakýchkoli příbuzných. ■

FRANTIŠEK HOUDEK

Vědci zkoumají exempláře lebek včetně lebky *Eoanthropa* (1915).

Zleva:

**F. O. Barlow,
G. E. Smith,
Ch. Dawson,
A. S. Woodward;
přední řada:
A. S. Underwood,
A. Keith,
W. P. Pycraft
a Sir R. Lankester.**

Slovanský ústav AV ČR spolu se **Slovanskou knihovnou Národní knihovny ČR**
a **Masarykovým ústavem a Archivem AV ČR**

připravily výstavu věnovanou 90. výročí narození významného slavisty Františka V. Mareše.

Výstava **František Václav Mareš (1922–1994) – Příběh českého a rakouského slavisty**,
jež byla zahájena 14. listopadu 2012, je přístupná ve výstavních prostorách Slovanské knihovny NK ČR
v pražském Klementinu do 4. ledna 2013.

ZNALOSTNÍ TROJÚHELNÍK V HORIZONTU 2020

Poté, co Evropský parlament a Rada EU schválily v březnu 2008 zřízení Evropského inovačního a technologického institutu (European Institute of Innovation and Technology – EIT), reakce a očekávání odborné veřejnosti se do značné míry rozcházel.

Na jedné straně veřejnost vnímala institut coby „vlajkovou loď“ evropské excelence v oblasti inovací, na straně druhé jako počín, jehož význam se zrcadlí především na politické úrovni a nikoli mezi potenciálními partnery z univerzit, výzkumných ústavů a firem. V současnosti se má EIT stát součástí programu *Horizont 2020* (prvního pilíře na podporu excelentní vědy) a jeho rozpočet je navržen na 3,18 miliardy eur (pro srovnání, na období 2008–2013 má EIT rozpočet 309 mil. eur).

Vznik tohoto institutu od počátku odrážel snahu Evropské unie vytvořit organizaci, jež by mohla konkurovat nejvýznamnějším hráčům na globálním vědecko-výzkumném, vzdělávacím a inovačním poli, jako je např. Massachusettský technický institut v USA (MIT). Tzv. „inovační továrny“ (Knowledge and Innovation Communities – KICs), jež dosud vznikly, představují jeho operativní nástroj. V současné době existují tři – v oblasti klimatických změn (Climate-KIC), energetiky (KIC InnoEnergy) a informačních a komunikačních technologií (EIT ICT Labs). Jde o samostatné právní subjekty, které získávají financování především z příspěvků od svých členů; EIT poskytuje na fungování KICs ze svého rozpočtu pouze jednu čtvrtinu požadovaných prostředků. V čele tohoto uskupení obchodního typu stojí výkonný ředitel odpovědný za strategii a řízení. Maticová struktura KICs poukazuje na skutečnost, že jsou jednotliví partneři rozmístěni v různých evropských zemích a dohromady tvoří rozsáhlou síť. Partneři KICs nemohou vždy počítat s deklarovanou finanční podporou EK (nejde o nový finanční nástroj). EIT tak reprezentuje snahu EK zvýšit tzv. pákový efekt na podporu inovací v Evropě a aktivovat národní a regionální poskytovatele finančních prostředků.

Dosavadní působení EIT a jednotlivých KICs představuje kombinaci jak pozitivních, tak i negativních zkušeností, jež mnohé instituce od účasti odradily. Pozitivem je, že se na evropské úrovni podařilo zahájit novou iniciativu, v níž se prostřednictvím KICs implementují nové postupy k propojování tří oblastí znalostního trojúhelníku. Jde například o nové magisterské a doktorské programy, vytváření nových společných podniků (tzv. joint venture), školení v oblasti podnikání a zakládání start-up společností na komercializaci vědecko-výzkumných výsledků, vytváření podnikatelských inkubátorů apod. Na druhou stranu se některé instituce při

snaze participovat setkaly kvůli absenci transparentních pravidel pro výběr partnerů KICs s nepřekonatelnými problémy. EIT tak pro mnohé z nich představuje „klub vyvolených“; podobnou zkušenost zaznamenal i prozatím jediný český zájemce.

V září 2012 publikoval EIT první informační brožuru, která představuje dosavadní úspěchy jednotlivých KICs; zahrnuje konkrétní příklady z oblasti vzdělávání lidských zdrojů a péče o talenty, překlenutí inovačních mezer mezi nápady a trhem a podpory rozvoje podnikání a obchodu. Konkrétní výstupy prezentovala rovněž konference kyperského předsednictví k EIT, jež se konala 8. až 9. listopadu 2012 v Larnace. Za příklad inovativního podniku zapojeného do Climate-KIC, který získal ocenění EIT za rok 2012, slouží britská firma Naked Energy. Do magisterského programu KIC EIT ICT Labs se letos na podzim zapojila stovka studentů – samozřejmě je mobilita v rámci 19 partnerských vysokých škol a získání dvojího titulu. Osobní zkušenosti přednesli na konferenci v Larnace studenti z Turecka, Spojeného království a Indie. KICs rovněž pomáhají malým a středním podnikatelům nastartovat spolupráci s dalšími zeměmi (tzv. soft landing). Úloha EIT v evropském inovačním prostředí bude tématem konference irského předsednictví v Dublinu v závěru dubna 2013. K novinkám v programovacím období EU 2014–2020 patří možnost využívat strukturální fondy na spolufinancování Kolokačních center (CLC) i Regionálních inovačních center (RICs) EIT.

Návrh programu *Horizont 2020* představuje pro EIT významný impulz k rozvoji a posilování svého postavení. Již nyní se připravuje vytvoření dalších tří nových KICs, a to v oblastech potravin (Food for Future), materiálů (Raw Materials) a zdraví (Healthy Living & Active Ageing). Politické nadšení, jež doprovázelo zrod EIT před čtyřmi lety, nyní poněkud utlumila ekonomická krize v Evropě. Avšak bude-li navrhovaný rozpočet schválen, dostane EIT jasný signál, aby udělalo maximum pro to stát se „vlajkovou lodí“ evropské excelence v oblasti výzkumu a inovací. ■

KATEŘINA SLAVÍKOVÁ a ANNA VOSEČKOVÁ,
CZELO – Česká styčná kancelář pro VaV, Brusel,
Technologické centrum AV ČR

FORMÁTY ELEKTRONICKÝCH KNIH

– jak si vybrat

Středisko společných činností AV ČR připravilo 17. října 2012 v pražském sídle AV ČR seminář Elektronické knihy v prostředí Akademie věd, na němž se diskutovalo o aktuálním tématu elektronických knih a jejich využití při publikaci vědeckých prací či popularizaci vědních disciplín. Jedno z témat představovaly typy formátů elektronických knih.

Elektronické knihy se po technické stránce jeví jako poměrně jednoduchá záležitost. Zdání však klame, jde totiž o oblast složitou a dost obtížně pochopitelnou. V mnoha aspektech je uvedené téma tak trochu džunglí – cestu v ní se pokusím alespoň částečně prokrestit.

Pod pojmem „elektronická kniha“ si každý představí něco jiného. Někdo ji považuje za jakýkoli dokument, jenž lze číst na čtečce či tabletu, jiný ji striktně chápe jako knihu se vším všudy včetně ISBN, které je pro konkrétní elektronickou knihu jedinečné.

Největší problém v oblasti e-booků představují formáty. Historicky mezi sebou soupeří několik typů, jež vznikaly postupem času jako řešení tehdejších výrobců hardwarových čteček (jako je např. MOBI od Amazonu pro Kindle) a tabletů (ITB/iBook od Apple), případně standardních formátů, jež vyhovují všem zařízením (EPUB či PDF). Jelikož se elektronické knihy rozvíjely především v době, kdy neexistoval internet, tyto formáty mezi sebou stále „soupeří“, což působí problém jak uživatelům, neboť jejich čtečka či jiné zařízení nemusí podporovat všechny formáty, tak i tvůrcům a vydavatelům e-knih; ti musejí zvážit, v jakém technickém formátu knihu připraví, aby ji mohl využít co nejširší okruh uživatelů. V současnosti patří mezi ty nejpreferovanější jednoznačně standardy EPUB, PDF-pub (PDF ve velikosti A5 se specifickými technickými parametry) a také proprietární MOBI od Amazonu pro čtečky z rodiny Kindle, které jsou poměrně rozšířené i v Česku, a lze na nich naštěstí pracovat i s jinými formáty, i když to není uživatelsky pohodlné.

Hovoříme-li o technických formátech elektronických knih, měli bychom se zamyslet také nad tím, jak jsou vhodné pro typ knihy, kterou chceme připravit. Elektronickou knihou můžeme rozumět cokoliv od souboru pěti článků z webového magazínu až po výpravnou obrázkovou publikaci. Pro různé typy knih se hodí různé formáty. Například formáty typu EPUB staví především na textu a jeho struktuře a výsledný vzhled si do jisté míry určuje

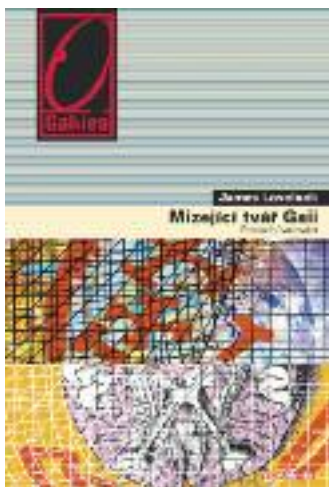
FOTO: LUDĚK SVOBODA, AB

spíše konkrétní čtečka; zatímco formát PDF má vzhled dokumentu pokud možno ve všech případech zachovat. Formát EPUB lze pro lepší pochopení připodobnit spíše k HTML (z něhož ostatně do jisté míry vychází) a má své přednosti a zápory. Výhodou je, že se nemusíme starat například o dělení slov, odstavce a zarovnávání textu na stránce, protože čtečka fakticky žádnou stránku nemá. Tento formát zaručuje čitelnost textu na jakémkoli zařízení – od nejmenších displejů na chytrých telefonech až po obří obrazovky televizorů s vestavěnou softwarovou čtečkou. Naopak PDF formát je určen pro jasně strukturované dokumenty s přesně umístěnými obrázky a formátovanými texty. Záleží jen, jak si s pevným vzhledem poradí displeje na různých zařízeních. Z toho vyplývá i vhodnost či naopak nevhodnost konkrétního formátu pro určitou knihu. Pokud máme v úmyslu vydat textovou publikaci s jedním či jen několika ilustračními obrázky, je vhodnějším formátem volný styl zobrazení v EPUB. Chceme-li však vytvořit publikaci plnou přesně umístěných fotografií, je lepší formát PDF.

Sama příprava elektronické knihy ve zvoleném formátu skýtá tisíce způsobů jak e-booky vytvořit – od jednoduchých editorů vypadajících jako Word a publikujících EPUB (Sigil), přes různé aplikace a nástroje pro konverzi formátů (Calibre), virtuální softwarové tiskárny (PDF tiskárny nebo Kindle Printer) až po četné on-line nástroje. ■

MICHAL RADA,

Středisko společných činností AV ČR, v. v. i.

MIZEJÍCÍ TVŘ GAII Poslední varování

Profesor James Lovelock se v 70. letech minulého století proslavil teorií, podle níž geosféra, atmosféra a biosféra na Zemi tvoří provázaný systém, na který můžeme pohlízet jako na jediný živý organismus. Tento organismus pojmenoval Gaia. Ve své nejnovější knize navazuje na svá předchozí tvrzení a vyjadřuje se k současnému vývoji planety a lidstva, který, jak se zdá, je stále rychlejší a překotnější a jako takový může snadno sklouznout do nevratné katastrofy.

Lovelock, J., edice *Galileo*, Academia, Praha 2012. Vydání 1.

SLOVO ZA SLOVEM S překladateli o překládání

Publikace vznikla v rámci projektu *Postavení literárního překladu v české společnosti po roce 1945*, řešeného Ústavem translatologie FF UK a Katedrou anglistiky a amerikanistiky FF MU. Předkládá 27 rozhovorů

s nejstarší generací našich překladatelů, narozených mezi lety 1920 až 1935. Nechybí ani rozhovory s Josefem Škvoreckým či Ludvíkem Kunderou.

Rubáš, S. a kol., edice *Paměť*, Academia, Praha 2012. Vydání 1.

OSMDESÁT SEDM MAGICKÝCH MÍST SVATÉ ZEMĚ

Izrael fascinuje poutníky a cestovatele již od starověku. Odedávna byl cílem náboženských poutí nejprve Židů, později křesťanů a do značné míry i muslimů. Jakožto centrum tří velkých monoteistických náboženství, ale i bahaistů a drúzů, je opravdu „Svatou zemí“ a naprosto jedinečným duchovním centrem. Publikace je koncipována jako obrazový průvodce, autoři vycházejí především z unikátní kolekce snímků tak, jak je pořídil fotograf Karel Cudlín cestující po Izraeli nikoli jako turista, ale jako cestovatel a poutník.

Cudlínová, E., Cudlín, K., *Průvodce*, Academia, Praha 2012. Vydání 1.

PRAŽSKÝ LINGVISTICKÝ KROUŽEK V DOKUMENTECH

Monografie mapuje historii Pražského lingvistického kroužku, vědeckého sdružení, jež od roku 1926 do poválečných let představovalo jedno z nejvýznamnějších světových center lingvistiky a filologie a zásadním způsobem ovlivnilo vývoj těchto disciplín. Práce vychází z historických dokumentů uložených v archivu AV ČR i z některých dalších pramenů.

Čermák, P., Poeta, C., Čermák, J., edice *Historie*, Academia, Praha 2012. Vydání 1.

Skrytá poselství vědy nově jako e-kniha

Na webových stránkách Nakladatelství Academia (<http://academia.cz>) si můžete volně stáhnout elektronické vydání titulu *Skrytá poselství vědy* ve formátech EPUB nebo PDF.

Kniha je výběrem rozhovorů Sylvy Daničkové se čtyřiceti vědci z prostředí Akademie věd ČR a vysokých škol, které vznikaly během let 1999–2011 v redakci *Akademického bulletinu*. Pro reedici v r. 2011 byl soubor doplněn o další čtyři rozhovory a hlavně o jmenný rejstřík. Vydání knížky doprovodila řada popularizačních besed v knihovnách, médiích i moderovaný pořad s divadle Viola (viz <http://abicko.avcr.cz>).

Píšu o všem, na co jsem si vzpomněl

Ke čtenářům se vydává kniha *Život novináře* respektovaného znalce vesmírné techniky i českých a československých historických událostí Karla Pacnera – autora čtyř desítek knih literatury faktu a poutavých článků, který již několik desítek let publikuje především v MF DNES (dříve Mladé frontě).

Většinu kapitol sepsal Karel Pacner již před lety spíše pro sebe a své blízké způsobem, jakým po celý život pracoval, tj. zapisoval si důležité prožitky okamžitě a později záznam doplňoval. Nechýbí ani zážitky z dětství či pikantnosti o novinářských začátcích.

Karel Pacner zvládl složitosti přepisu vědeckého pohledu na daný problém ve čtivý a přitom odborně správný příběh. Během minulého režimu se také musel naučit chytře obcházet dogmatické příkazy komunistických nadřízených. Mnoho času věnoval především kosmickým letům, z nichž se po nástupu Sovětů stalo politikum. Jeho největší životní zážitek představuje účast na startu kosmického letu Apollo 11 v červenci 1969 na floridském mysu Canaveral. Po roce 1989 se autorsky věnoval české historii a na žádost České televize i špionáži.

Vzpomínkovou knihu z edice *Paměť* Nakladatelství Academia vypravili na cestu první listopadový den za účasti významných osobností české vzdělanosti novinář Jan Petránek, šéfredaktor MF DNES Robert Čásenský a šéfredaktor iDNES.cz Michal Hanák.

„Karel nikdy nelení podívat se na jakoukoli událost z nejrůznějších úhlů. Ti, co věří v Boha a ti, co ve vědu, se u jeho stolu nikdy nepohádají, nýbrž mohou hluboce debatovat, protože každá vědecká událost je pro něj především událostí lidské duše. Ať píše

OBĚ FOTO: LUDĚK SVOBODA, AKADEMICKÝ BULLETIN

Novinář Karel Pacner představil svou nejnovější knihu v Literární kavárně Academia.

tvé pero vždycky tak dobře, respektive ať nikdy nevysychá toner tvé tiskárny,“ poblahopřál Karlu Pacnerovi jeho celoživotní přítel a „souznělec“ Jan Petránek (na dolním snímku). ■

lsd

Ve znamení „bdělosti a ostražitosti“

Zahraniční styky a emigrace pracovníků ČSAV v dobových dokumentech (1953–1971)

Kniha, kterou Masarykův ústav a Archiv AV ČR publikovaly v roce 2011, je jedním z výstupů grantového projektu Grantové agentury AV ČR č. IAAX00630801 *Čeští vědci v exilu 1948–1989*. Řešitelský tým, jenž pod vedením doc. Soni Štrbáňové z Ústavu pro soudobé dějiny sestává z pracovníků tohoto ústavu, Masarykova ústavu a Archivu a ústavů Fyzikálního a Mikrobiologického, obdržel za svůj příspěvek k této problematice v roce 2012 Cenu Akademie věd ČR. Kritická edice dokumentů, jejímž autorem je dr. Jan Hálek z MÚA, ilustruje na základě sedmdesáti vybraných dokumentů uložených v archivních fondech jeho domovského pracoviště a Národního archivu časový úsek vymezený roky

1953–1971. Uvedené období se v oblasti organizace zahraničních styků Československé akademie věd vyznačovalo dynamickým vývojem, s nímž souvisela i sílící emigrace z řad jejich pracovníků do zemí svobodného světa. Prostřednictvím dokumentů zpřístupněných v publikaci lze ve zkratce sledovat posun od uzavřenosti vůči světu v padesátých letech 20. století přes postupné uvolňování v letech šedesátých vrcholící v první polovině roku 1968 a reakce na srpnovou okupaci Československa vojsky země Varšavské smlouvy až k nástupu normalizace a zásadnímu omezení kontaktů se Západem v letech 1970 a 1971.

Hálek, J. (ed.), *Masarykův ústav a Archiv AV ČR*, v. v. i., Praha 2011. Vydání 1.

TOPIC OF THE MONTH

This year's *Science and Technology Week*, organized for the public by the Academy of Sciences of the Czech Republic, took place November 1–15 in Prague, Brno, České Budějovice, Olomouc, Ostrava and other places. *Science and Technology Week* is one of the largest science communication efforts in the Czech Republic, presenting the latest scientific achievements and results of current research to an increasing number of Czech citizens. Scientists from research workplaces of the ASCR presented a cross section of lectures, presentations, panel discussions, seminars, excursions, exhibitions and discussion evenings. This gave attendees insights into their research projects, scientific apparatuses and an outline on the latest trends in the areas of science in the Czech Republic and the world. The festival has a main theme each year. This year theme was the *Science Energy*.

THE EVENT

November 17 – Czechoslovak Academy of Sciences' Anniversary

The November 17 was first declared as *International Students' Day* in 1941 in London by the International Students' Council. *Struggle for Freedom and Democracy Day* (formerly *Students' Struggle for Freedom and Democracy Day* – established in 1990) has been observed as an official holiday in the Czech Republic since 2000. This date is also associated with the origin of the Czechoslovak Academy of Sciences (1952–1992), which comprised research institutes, a learned society and a body of academicians and corresponding members. Despite being subjected to heavy ideological pressure until the fall of the communist regime in 1989, Czech science was nevertheless able to maintain its creative energy in a number of instances and to find its way to the world scientific community (although there were disparities within the various fields of sciences during different periods of the regime).

SCIENCE AND RESEARCH

BIOCEV project launched

The BIOCEV project was launched October 31 at an official ceremony at the headquarters of the ASCR, with the inauguration of the first research program, *Functional Genomics*. BIOCEV is one of six major approved projects that are to become centers of scientific excellence in the Czech Republic and Europe. BIOCEV's research program is focused on two current and rapidly changing scientific fields – biomedicine and biotechnologies – and combines primary and applied research. The results of the

scientific research are expected to be used to develop new medicaments and diagnostic processes. The new center is funded by the European Commission's Operational Program Research and Development for Innovation through a grant won by the Czech Academy of Sciences and Charles University Prague.

Milada Paulová Award 2012

Minister of Education, Youth and Sports Professor Petr Fiala presented the Milada Paulová Award in the historical sciences to Professor Zdeňka Hledíková, professor emeritus at Charles University in Prague. The festive ceremony took place October 16 in Liechtenstein Palace in Prague. Professor Hledíková is a prominent and internationally recognised Czech historian and university teacher. Her research concentrates on church history and the history of the Medieval Age in general. She was allowed to get her habilitation only after 1989, and in 1996 she became a professor. At this time she was Director of the Czech Historical Institute in Rome.

The Award is named after the first Czech woman to lecture at a university (1925) and to receive a professorship (1939), the late historian and byzantinologist Milada Paulová.

Unique instrument for complex metabolomics analyses

QTRAP[®] 5500, a new mass spectrometer at the Institute of Physiology of the ASCR, will help scientists to explore causes of cancer, neurodegenerative or cardiovascular diseases and diabetes. This instrument, which was festively introduced October 16, can perform both complex metabolomics analyses, which define the metabolic state of the whole organism, and also analyses focused on effects of food supplements or drugs on cell cultures.

NEW PROJECTS

Cordillera Blanca Project

Czech Scientists have received a four year research project (2011–2014), enabling them to continue in their research activities focused on slope stability and phenomena of the glacial lakes outburst flood in the majestic Cordillera Blanca in Peru. Previous research as well as the new project is supported by Peruvian colleagues from Autoridad Nacional Del Agua, Unidad de Glaciología y Recursos Hídricos, Huaraz. The project will study four topics: spatial and temporal occurrence of landslides; stability calculations of dangerous slopes; GLOF extent modeling; and multi hazard maps preparation.

DO DALŠÍ PADESÁTKY V NOVÉM

VŠECHNA FOTÁ: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Ústav experimentální botaniky AV ČR, který letos slaví padesát let své existence, otevřel 20. listopadu 2012 v Lysolajském areálu v Praze 6 novou budovu. Umožnil tak soustředit badatelskou kapacitu i drahé přístroje do jednoho prostoru. Nový objekt disponuje špičkovým elektronovým mikroskopem umožňujícím až 180 000násobné zvětšení, které dovolí sledovat např. viry, a dále plynovým chromatografem propojeným s hmotnostním spektrometrem pro rozsáhlé chemické analýzy. Ústavu se podařilo mimo vědeckou práci v oblasti rostlinné virologie, fytopatologie či výrobě vakcín v rostlinách dosáhnout mezinárodní aplikačního přesahu – ve šlechtění odolných odrůd jablek má nesčetně patentů a licencí v Evropě i zámoří. HaM

Slavnostnímu otevření budovy byli přítomni vrcholní představitelé AV ČR v čele s předsedou Jiřím Drahošem, zástupci Střediska společných činností, jež spolupracovalo s ÚEB AV ČR v právní i stavební oblasti, a další hosté.

DE SCIENTIA ET HUMANITATE OPTIME MERITIS

U příležitosti životního jubilea prof. Blanky Říhové ocenil předseda Akademie věd ČR prof. Jiří Drahoš mimořádné vědecké i lidské kvality této význačné české badatelky v oblasti imunologie čestnou medailí *De scientia et humanitate optime meritis*. Na semináři, který se konal 15. listopadu 2012 v kinosále Fyziologického ústavu AV ČR, zazněly odborné přednášky jejich nejbližších spolupracovníků.

Prof. Blanka Říhová vystudovala Přírodovědeckou fakultu UK a po jejím ukončení v roce 1964 nastoupila do oddělení imunologie Mikrobiologického ústavu ČSAV (dnes AV ČR), kde působí dodnes. V roce 1966 získala titul RNDr., o tři roky později dokončila řádnou aspiranturu, když obhájila disertační práci *Účast genetických faktorů v protilátkové odpovědi*, za níž obdržela Cenu Mikrobiologického ústavu. V roce 1993 obhájila doktororskou disertační práci a získala titul DrSc. V roce 2001 byla Karlovou univerzitou jmenována profesorkou imunologie. V posledních desetiletích se laboratoř prof. Říhové zaměřuje především na oblast směrovaných polymerních léčiv. Ve spolupráci s pracovníky Ústavu makromolekulární chemie AV ČR (prof. J. Kopeček – od roku 1988 Utažská univerzita; prof. K. Ulbrich se spolupracovníky) se účastní projektů s cílem připravit a prakticky uplatnit směrovaná léčiva, která jsou vhodná především k léčbě nádorů. V její laboratoři se in vivo na myších modelech a in vitro na lidských buňkách i nádorových liniích studuje terapeutická účinnost těchto léčiv a mechanismy jejich působení. Na uvedených projektech spolupracuje s mnoha zahraničními a domácími institucemi. Výzkum v tomto oboru přinesl velmi důležité výsledky, které jsou součástí publikací v renomovaných zahraničních časopisech. S odkazem na *Web of Science* je prof. B. Říhová autorkou či spoluautorkou více než 180 vědeckých publikací, má 3240 citací a její H-index je 34. Dále je autorkou mnoha kapitol v zahraničních i domácích knihách a skriptech. Aplikovatelnost jejích výsledků do humánní medicíny dokumentuje spoluautorství sedmi patentů. Mezinárodní ohlas její vědecké práce potvrzuje rovněž členství v redakčních radách časopisů *Current Drug Delivery*, *Biosimilars* a *Folia Microbiologica*.

Rovněž pedagogická aktivita prof. B. Říhové je obdivuhodně rozsáhlá; léta přednášela základní imunologii na 1. a 2. LF UK, dosud přednáší klinickou imunologii na PřF UK v Praze. Mnoho studentů a doktorandů úspěšně dovedla jako školitelka k obhajobě. Její schopnost vychovávat novou vědeckou generaci vyústila do vzniku vlastní vědecké školy. Prof. Blanka Říhová patří mezi nejvýraznější a mezinárodně uznávané osobnosti české vědy. Více na <http://abicko.avcr.cz>.

red

VŠECHNA FOTÁ: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Jindřich Kopeček z Utažské univerzity v Salt Lake City

Blanka Říhová s Jiřím Městeckým z Alabamské univerzity v Birminghamu